

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN 3 NO'LU TÜRKİYE FİNANSAL
RAPORLAMA STANDARDI (TFRS 3) ÇERÇEVESİNDE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren UZAR

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

Mayıs-2009

MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN 3 NO'LU TÜRKİYE FİNANSAL
RAPORLAMA STANDARDI (TFRS 3) ÇERÇEVESİNDE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ceren UZAR

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce
"Yüksek Lisans"
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :
Tezin Sözlü Savunma Tarihi :

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ
Jüri Üyesi :
Jüri Üyesi :

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Nurgün OKTİK

MAYIS-2009
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .../.../.... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, İşletme Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Ceren UZAR'ın "İşletme Birleşmelerinin 3 No'lu Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 3) Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi" adlı tezini incelemiş ve aday/...../..... tarihinde saat 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

Üye

Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İşletme Birleşmelerinin 3 No’lu Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 3) Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Ceren UZAR

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : UZAR

Adı : Ceren

Kayıt No:

TEZİN ADI

**Türkçe : İşletme Birleşmelerinin 3 No'lu Türkiye Finansal Raporlama Standardı
(TFRS 3) Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi**

**Y. Dil : The Accounting of Business Combinations According to Turkish Financial
Reporting Standards (TFRS 3)**

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : ÇİFTÇİ, Yavuz

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI:106

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. İşletme Birleşmeleri ve Birleşmelerin Hukuki Boyutu
2. 3 No'lu TFRS'ye Göre İşletme Birleşmeleri
3. 3 No'lu TFRS'ye Göre İşletme Birleşmelerinin Uygulanması

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. İşletme Birleşmeleri
2. Türkiye Finansal Raporlama Standartları
3. Satın Alma Yöntemi
4. Şerefiye

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER:

1. Business Combinations
2. Turkish Financial Reporting Standards
3. Purchase Method
4. Goodwill

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih :/...../.....

ÖZET

Bu çalışmada, şirketleri birleşmeye yönlendiren nedenler sıralanarak, şirket birleşmelerinin sınıflandırılması yapılmıştır. Ülkemizde şirket birleşmelerinin hukuksal, vergisel ve sermaye piyasası açısından durumu belirtilmiştir.

Ülkelerde farklı muhasebe standartları uygulanması özellikle çok uluslu şirketleri ve kredi verenleri olumsuz etkilemektedir. Dünyanın her yerinde aynı muhasebe dilinin konuşulması ve mali tabloların aynı standartlar çerçevesinde oluşturulması yatırımcıların daha doğru ve kolay karar vermelerini sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı, IFRS/TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı ile ilgili son yıllardaki gelişmeleri gözden geçirerek, işletmeler açısından önemini vurgulamak ve verilen örnekler yardımıyla işletmeler için uygulamaya yönelik bilgi vermektir.

ABSTRACT

In this study, the growth of companies and consequently the reasons for merging have been identified and thus the classification of business combinations have been done. The situation of business combinations in Turkey, whatever their lawful situations have been emphasized according to law, taxes and capital market.

Application of different accounting standards has a negative impact especially on the multinational companies and creditors. Enforcement of the international accounting standards and rules are going to help investors in order to make better decisions about financial statements.

The purpose of this study is to evaluate developments concerning business combinations according to IFRS/TFRS 3 examine into its importance for firms which recent changes made on this Standard. Various examples relating these changes are used to clarify the application of this standard.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKET BİRLEŞMELERİ VE BİRLEŞMELERİN HUKUKİ BOYUTU

1.1. ŞİRKETLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	3
1.1.1. Şirketin Tanımı.....	3
1.1.2. Şirketleşmenin Amaçları.....	4
1.1.3. Şirket Birleşmelerinin Tanımı.....	5
1.1.4. Şirket Birleşmelerinin Nedenleri.....	6
1.2. ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	12
1.2.1. Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Birleşmeler.....	12
1.2.1.1. Yatay Birleşme.....	12
1.2.1.2. Dikey Birleşme.....	13
1.2.1.3. Dairesel ya da Tamamlayıcı Büyüme.....	13
1.2.1.4. Çok Yönlü Dağılma İle Birleşme.....	13
1.2.2. Hukuki Yapılarına Göre Şirket Birleşmelerinin Sınıflandırılması...	14
1.2.2.1. Biçimsel Birleşmeler.....	14
1.2.2.2. Biçimsel Olmayan Birleşmeler.....	17
1.3. BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN HUKUKİ BOYUTU.....	18
1.3.1. Türk Ticaret Kanununa Göre Devralma ve Birleşmeler.....	18
1.3.2. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler.....	25
1.3.3. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler.....	32
1.3.4. Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler.....	34
1.3.5. Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

3 NO'LU TFRS'YE GÖRE İŞLETME BİRLEŞMELERİ

2.1. STANDARDIN AMACI.....	40
2.2. STANDARDIN KAPSAMI	41
2.3. İŞLETME BİRLEŞMESİNİN TANIMLANMASI	41
2.4. TANIMLAR	43
2.5. MUHASEBELEŞTİRME YÖNTEMİ (SATINALMA YÖNTEMİ)	45
2.5.1. Edinen İşletmenin Belirlenmesi.....	46
2.5.2. İşletme Birleşmesi Maliyeti.....	49
2.5.3. Birleşme Maliyetinin Dağıtılması	50
2.5.4. Gerçeğe Uygun Değerin Belirlenmesi	53
2.5.4.1. Edinilen İşletmenin Tanımlanabilir Varlık ve Yükümlülükleri	54
2.5.4.2. Edinilen İşletmenin Maddi Olmayan Varlıkları.....	55
2.5.4.3. Edinilen İşletmenin Koşullu Yükümlülükleri	56
2.6. ŞEREFİYENİN HESAPLANMASI.....	58
2.7. AZINLIK PAYLARININ HESAPLANMASI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	62
2.8. ERTELENMİŞ VERGİ ETKİSİ.....	65
2.9. YENİ IFRS 3 (IFRS 3R) HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE İŞLETME BİRLEŞMELERİ.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 NO'LU TFRS'YE GÖRE İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN

MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMA

3.1. ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNİN BİRLEŞME MALİYETİNE EŞİT OLMASI.....	83
3.2. BİRLEŞME MALİYETİNİN ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNDEN BÜYÜK OLMASI (ŞEREFİYE OLMASI HALİ)	89
3.3. BİRLEŞME MALİYETİNİN ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNDEN KÜÇÜK OLMASI (BİRLEŞME KÂRİ OLMASI HALİ)	93

SONUÇ	97
KAYNAKÇA	102

KISALTMALAR

BK	: Borçlar Kanunu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IAS	: International Accounting Standards- (Uluslararası Muhasebe Standartları)
IASB	: International Accounting Standards Board- (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
IASC	: International Accounting Standards Committee- (Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi)
IFRS	: International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)
KDV	: Katma Değer Vergisi
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Artan rekabet ortamı, işletmeler arasında işbirliği anlayışını da beraberinde getirmiştir. İşletmeler çoğu zaman, rekabet edebilmek için gerekli bilgi ve kaynaklara tek başlarına sahip değildirler. Dolayısıyla faaliyetlerine büyüyerek devam etmek isteyen işletmelerin, amaçlarını gerçekleştirmek için son yıllarda başvurdukları yöntemlerden en çok tercih edileni, işletme dışı büyüme stratejilerinden biri olan birleşme stratejisidir.

Çok sayıda işletmenin, farklı amaçlarla başka işletmelerle birleşme yolunu seçtiği veya bir başka işletmeyi satın alma yoluyla bu birleşmeyi sağladığı görülmektedir. İşletme birleşmelerinin farklı sebepleri vardır. Bunların başlıcaları; sinerji etkisinden yararlanma, rekabette avantaj sağlama, finansal yapıyı güçlendirme, yönetim sorunlarını çözme, vergi avantajlarından yararlanma, yeni pazarlara girme avantajından yararlanma vb.'dir.

Birleşmelerin, birleşen şirketlerin müşteri çevrelerinin genişlemesi, pazarlama imkanlarının ve pazar güçlerinin artması gibi faydalarının yanında, monopolleşmelere neden olması gibi olumsuz sonuçları da olabilmektedir. Bu olumsuz sonuçların ortadan kaldırılması için de, başta Rekabet Hukuku düzenlemeleri olmak üzere, yasal önlemler alınmaya çalışılmaktadır.

İşletme birleşmeleriyle ilgili Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu bugüne kadar, iki standart yayınlamıştır. Bu standartlardan ilki 22 numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı, son yayınlanan ise 3 numaralı Uluslararası Finansal Raporlama Standardı'dır. IFRS 3'ün yayınlanması ile işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi birleşmelerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan "çıkarların birleştirilmesi yöntemi"nin kaldırılmasıdır. IFRS 3'e

göre birleşmelerin muhasebeleştirilmesinde kullanılacak tek yöntem, “satın alma yöntemi”dir. Standart en son 2008 yılında revize edilmiştir.

İşletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde önemli konulardan biri de konsolide mali tabloların düzenlenmesidir. Çünkü; birleşmeler, ana işletme ve yavru işletme oluşumuna yol açabilmektedir. Bu durum ise ana işletmenin bağlı ortaklığını kendi mali tablolarında raporlamasını ve konsolide mali tablo düzenlemesini gerekli kılmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan TFRS 3 kapsamına giren işletme birleşmeleri hakkında bilgiler vermeye ve muhasebeleştirme uygulamalarını anlatmaya yöneliktir. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, şirketlerin birleşmeleri ve büyümeleri ile ilgili genel bilgiler verilmiş, ayrıca birleşme ve devralmaların hukuki boyutu ele alınmıştır.

İkinci bölümde, TFRS 3'e göre işletme birleşmeleri standardının amacı, kapsamı, muhasebeleştirme yöntemi ele alınmış, şerefiye olması durumu ve birleşme kârı olması durumu verilen örneklerle incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, satın alma şeklinde gerçekleşen birleşmenin iki farklı durumu olan iktisap ve ters iktisap yöntemine ilişkin olarak verilen örnekler yardımıyla TFRS 3 kapsamında işletme birleşmeleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, satın alma şeklinde gerçekleşen işletme birleşmesinin iktisap yöntemine ilişkin olarak üç farklı durumu incelenmiştir. Ayrıca iktisap eden işletmenin, iktisap sonrası bilançosu, yevmiye kayıtları ve konsolide bilançosu gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKET BİRLEŞMELERİ VE BİRLEŞMELERİN HUKUKİ BOYUTU

1.1. ŞİRKETLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Bireysel işletmelerin ve küçük sermayeli şirketlerin, büyüyen ekonomi ve artan nüfus karşısında talebe yetersiz kalması, işletmelerin büyümesini ve faaliyet alanlarının genişlemesini gerektirmiştir. Bu durum kişilerin ve sermayelerin biraraya gelerek ortaklıklar kurmasını sağlamıştır. Bu bağlamda şirket kavramı çeşitli şekillerde tanımlanabilir.

1.1.1. Şirketin Tanımı

Çağdaş işletmecilik anlayışı ekonomik faaliyetlerde işbirliğinin sağlanması yönünde bir gelişmeyi gerektirmektedir. Bir işletmenin faaliyetleri için gerekli sermayenin bir kişi tarafından sağlanması halinde, tek kişi işletmelerinden söz edilir. Eğer sermayenin birden fazla kişi tarafından sağlanması söz konusu olursa, “Şirket” kavramı karşımıza çıkmaktadır.¹ En basit anlamıyla şirket: “İki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin sermaye, emek ve bilgilerini birleştirerek oluşturdukları ekonomik ve teknik kuruluşlar” olarak tanımlanmaktadır.²

Bu tanımdan hareketle bir işletmenin şirket olabilmesi için genel olarak aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir:³

- Şirket kuran kişilerin sayısı birden çok olmalıdır.
- Ortak bir amaç olmalıdır.
- Bu ortak amaca ulaşmak için ortaklar aralarında bir sözleşme yapmalıdır.
- Yine bu amaca ulaşmak için sermaye olarak; para, mal veya emek konmalıdır.

¹ Ali ILDIR, Şirketler Muhasebesi, Nobel Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara, 2004, s.14.

² Fikret OTLU, Şirketler Muhasebesi, Medipres Yayıncılık, 4.Baskı, Malatya, 2004, s.15.

³ Yunus KİSHALI, Şirketler Muhasebesi, Beta Yayıncılık, 3.Baskı, İstanbul, 1994, s.1.

Günümüzde serbest rekabet koşullarının oluşması, nüfus artışı sonucu pazarın genişlemesi, teknolojik ilerlemelerle kapasitelerin artması işletmelerin büyümelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda şirketlerin oluşumundaki temel sebepler:⁴

- Sermaye ve işbölümü sağlamak,
 - Sorumluluğu sınırlamak,
 - Riski dağıtmak
- şeklinde belirtilebilir.

1.1.2. Şirketleşmenin Amaçları

Şirketlerin temel amacı, ekonomik nitelik taşımaktadır. Ekonomik nitelik ise, kâr elde etmek ve şirketin cari piyasa değerini arttırarak sürekliliğini sağlamaktır. Bunun dışında, riskin dağıtılması ve ekonomik bünye içinde tek başına etkin olmayan sermayelerin birleştirilmesi de şirketleşmenin amaçları arasında sayılabilir.⁵ Şirketleşmenin kişilere ve ülke ekonomisine yarar sağladığı görüldüğünden, ekonomik yaşamı daha iyiye götürebilmek için şirketleşmenin teşvik edilmesi yoluna gidilmektedir.⁶

Ülkemizdeki şirketler, farklı kanunlara tabi olmaları nedeniyle öncelikle adi şirketler ve ticaret şirketleri şeklinde iki grupta toplanmaktadır. Adi şirketler Borçlar Kanunu, ticaret şirketleri ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabidirler.⁷

Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret şirketleri de iki grupta ele alınmıştır:

- Şahıs şirketleri,
- Sermaye şirketleri.

Şahıs şirketlerinde ortaklar, gerçek kişiler yani insanlardır ve şirketin kâr ya da zararı ortakların kişisel kazancı niteliğindedir, dolayısıyla şirket tüzel kişi olarak vergi yükümlüsü değildir. Sermaye şirketlerinde ise,

⁴ Necmettin ERDOĞAN, Şirketler Muhasebesi, Atila Yayıncılık, Ankara, 1997, s.1-2.

⁵ Ümit ATAMAN, Şirketler Muhasebesi, 4. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000, s.13.

⁶ Orhan Nuri ÇEVİK, Uygulamada Şirketler Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994, s.4.

⁷ Hakkı SOYDAN, Şirketler Muhasebesi, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994, s.3

ortaklar gerçek kişiler veya tüzel kişiler olabilir. Ayrıca sermaye şirketi tüzel kişiliği itibariyle Kurumlar Vergisi mükellefidir.

Türk Ticaret Kanunu'nda şahıs şirketleri olarak,

- Kolektif şirket,
- Adi komandit şirket sayılmıştır.

Sermaye şirketleri ise aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket,
- Limited şirket,
- Anonim şirket.

1.1.3. Şirket Birleşmelerinin Tanımı

Birleşme, birden fazla işletmenin ekonomik ve hukuki olarak tek bir birlik haline gelmesidir. Birleşme iki şekilde gerçekleşir.⁸

-İki veya daha fazla şirketin aktif ve pasiflerini birleştirerek yeni bir şirket kurmaları halinde tam birleşme (füzyon biçiminde birleşme) söz konusudur. Bu durumda birleşen işletmelerin hukuki varlıkları sona erer ve yepyeni bir ticaret ünvanı ve hukuki yapı altında bir ticaret şirketi ortaya çıkar.

-Bir veya birkaç şirketin, başka bir şirkete bütün aktif ve pasifi ile devredilmesi halinde katılma veya devir (absorpsiyon biçiminde birleşme) söz konusudur. Bu durumda A şirketi kendi hukuki varlığına son vererek, B şirketi ile birleşmeye karar verdiğinde A şirketi açısından “katılma”, B şirketi açısından “devralma” söz konusudur. O halde bu tür birleşmede katılan şirketlerin hukuki varlıkları ortadan kalkar ve devralan şirket, katılan şirketleri kendi hukuki yapısı altında toplar.

⁸ Hakkı SOYDAN - Ümit GÜCENME, Şirketler Muhasebesi, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Uludağ, 1991, s.209.

Kısaca kurumların birbirleriyle birleşerek, tüzel kişiliği haiz başka bir şirket kurmalarına ya da bir veya birkaçının diğer kuruma katılmalarına birleşme denir.⁹

Bir diğer tanıma göre birleşme, iki veya daha fazla şirketin tüm kaynaklarını bir araya getirerek, hukuki varlıklarını kaybetmeleri ve ortaya yeni bir işletme olarak çıkma yöntemidir.¹⁰

1.1.4. Şirket Birleşmelerinin Nedenleri

Dünya ticaretindeki hızlı globalleşme artışı, teknolojik gelişmeler, e-ticaret, bilgi yönetimi ve etkili bilgi kullanımı, ulusal pazarlardaki işletmeleri yabancı pazarlarda yeni yatırım alanları bulmaya zorlamaktadır.¹¹

Yeni ürünlerin gelişimi ve yeni işletmelerin kurulması pahalı ve çok zaman alıcı olabilir. Bu gerekçelerden dolayı bazı yöneticiler içsel büyüme çabalarının riskli olacağını düşünür. Bunun tersine, var olan bir şirketi elde etmenin daha az riskli olacağı düşünülür.¹²

İşletmeleri birleşmeye yönelten sebepler aşağıdaki gibi özetlenebilir;¹³

- İşletmenin değerini arttırmak,
- Büyük ölçekli olmanın olumlu sonuçlarından yararlanmak,
- Elde edilecek kaynaklarla faaliyetleri yeniden düzenlemek ve daha verimli hale getirmek,
- Faaliyetlerinde başarısız olan işletmelere yaşama ve gelişme fırsatı kazandırmak.

⁹ Ü. ATAMAN, a.g.e., s.309.

¹⁰ Ömer DİNÇER – Yahya FİDAN, İşletme Yönetimine Giriş , 3.Baskı, Beta Basım, İstanbul, 1997 s.145.

¹¹ Masum TÜRKER- Engin YARBAŞI, “Globalization and Financial Reporting in Turkey”, The Effects of Globalization on Financial Reporting 25-29 May 2005 Conference Proceedings, İstanbul, Editörler: Çiğdem SOLAŞ- Aslı ERİM- Ali A. BİÇER, Commerce University Publications No:17, 2006, s.57.

¹² Michael A. HITT- Jeffrey S. HARRISON- R. Duane IRELAND, Mergers and Acquisitions, Oxford University Press, 2001, s.156.

¹³ Ömer DİNÇER, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 5.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.287.

Firmalar arası birleşmenin temel amacı, bağımsız olarak faaliyetlerini sürdüren firmaların birleşmeleri halinde, varlığını koruyacak firmanın veya yeni oluşacak firmanın, birleşmeye katılan firmaların bireysel pazar değerleri toplamından daha yüksek bir değere sahip olmasıdır.¹⁴ Büyüme, işletmelerin varlığı için son derece önemlidir. Büyümenin olmadığı işletmelerde yaratıcı faaliyetlere yer verilemeyeceği gibi, güçlü bir yönetimden de söz edilemez. Büyümenin işletmeler için en büyük yararı, maliyetleri düşürerek, üretim ve pazarlama kapasitesini etkin kullanarak, beklenen kârlılıkta bir artış sağlamasıdır.¹⁵

Büyümenin sakıncalarını ise şöyle sıralamamız mümkündür:¹⁶

- Yöneticilerin kapasitelerinin sınırlı olması nedeniyle büyümenin sınırlanması,
- Personel sayısı arttıkça personel arasındaki ilişkilerin giderek zayıflaması,
- İmalat ve idarenin yükünün artması,
- Aşırı kapitalizasyon (sermayenin tek elde toplanması)
- Kamu önünde dikkatleri üzerine çeken bir şirket halini alarak eleştirilere konu olunması.

Yukarıda sıralanan yarar ve sakıncalar karşılaştırıldığında yararlarının daha ağır bastığı söylenebilir. Bu genel açıklamalardan sonra, şirketlerin birleşme nedenleri şu şekilde incelenebilir.

Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma: Büyümenin amaçlarının başında büyük ölçekte üretimde bulunmanın sağladığı üstünlük, teknik bir deyişle ölçek ekonomilerinden yararlanma gelir.

¹⁴ Öztin AKGÜÇ, Finansal Yönetim, 7.Baskı, Birsen Yayınevi, İstanbul, 1998, s.892.

¹⁵ Ali CEYLAN, İşletmelerde Finansal Yönetim, 7.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2001, s.309.

¹⁶ Muharrem ÖZDEMİR, İşletme Finansmanı, Sakarya Üniversitesi Matbaası, Sakarya, 1995, s.190-191.

Ölçek ekonomileri genellikle şu nedenlerden kaynaklanır:¹⁷

- Ar-ge faaliyetlerinin daha ekonomik bir biçimde yürütülmesi,
- Yetenekli yönetici ve işgören (personel) çalıştırma olanağının artması,
- Büyük ölçekte üretimde bulunmanın maliyetler üzerindeki olumlu etkisi,
- Riskin azalması,
- İşletmenin pazar değerinin oluşumunda kapitalizasyon oranının düşmesi başka bir deyişle hisse senetlerinin Fiyat / Gelir (kazanç) oranının yükselmesi sonucu işletmenin pazar değerinin artması.

Ölçek ekonomilerinden yararlanma, diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmenin kârlılığını arttırıcı etki yapmaktadır. Birçoğumuz, birazcık daha zengin olsak daha mutlu olacağımıza inanırız, yöneticiler de hep, firmaları birazcık daha büyük olsa daha rekabetçi olacaklarına inanır gibidirler. Ölçek ekonomisine, yani sabit maliyetleri daha geniş bir üretim miktarına yayabilme fırsatına umut bağlarlar.¹⁸

Yetenekli Yönetime Sahip Olma: Yetenekli bir yönetimden yoksun bulunan ve yüksek yetenekli yöneticiler bulma ve çalıştırma olanakları sınırlı olan firmalar, birleşme yoluyla yönetim sorunlarına çözüm arayabilirler. İyi bir yönetime sahip firma ile füzyon yaptıkları taktirde soruna bir çözüm getirebilirler.¹⁹ Birleşme yolu ile pazarlama, finans, uluslararası işlemler alanında gereksinme duyulan deneyimli ve bilgili yöneticiler işletmeye kazandırılabilir.²⁰ Ağır işleyen bürokratik bir yönetime sahip büyük çaplı bir firma, daha atak, esnek, ileri görüşlü yöneticilere gereksinme duyabilir. Bu amaçla gereksinme duyulan yöneticilere sahip hızla büyüyen bir firmayla birleşme veya böyle bir firmayı satınalma yoluna gidebilir.²¹

¹⁷ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.889-890.

¹⁸ Richard A. BREALEY – Stewart C. MYERS, İşletme Finansının Temelleri, (Çevirenler: Ünal Bozkurt, Türkan Arıkan), Literatür Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.609.

¹⁹ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.895.

²⁰ Hüseyin AKAY, İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1997, s.16.

²¹ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.895-896.

Finansman Kolaylığı: Özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletme sahipleri, iç kaynaklarla işletmelerini büyütme sorunuyla karşı karşıya kalır. Böyle bir durumda, büyük bir işletmenin birleşme önerisini kabul etmekte ve işletmelerin bedelinin, nakden değil, satın alan işletmeye ait hisse senetleriyle yapılmasını tercih edebilmektedir. Böylece, girişimciler çocuklarına büyük bir işletmenin hisse senetlerini bırakmaktadır. Öte yandan, satın alan işletme açısından da nakit çıkışı olmadığından, ek fon gereksinimi söz konusu olmamaktadır. Böylece birleşme yeni bir yatırıma göre nakit gereksinimini büyük ölçüde azaltmaktadır.²²

Halka kapalı işletmelerin dışarıdan kaynak sağlamaları hem güç, hem de çok masraflı olduğundan bu işletmelerin birleşmeleri sonucu sağlanacak faydalar halka açık olanlardan daha fazla olabilmektedir. Başka bir ifade ile bu tür işletmelerin birleşme yoluyla büyüme yolunu benimsemeleri, onlara finansal imkanları sağlamada kolaylık yaratacaktır.²³

Vergi Avantajı: Şirket birleşmelerinin temel amacı ekonomik olmakla birlikte, çoğu kez kamuoyunda ekonomik avantajlardan çok vergi avantajları ön plana çıkarılmaktadır.²⁴ İşletmeleri birleşmeye yöneltten faktörlerden biri de kâr veya zararlarını birleşme yoluyla ileri ve geriye taşıyabilmeleridir. Kârlı bir işletme, zarar eden bir işletmeyi satın aldığı anda, vergi kanunları çerçevesinde birleşmenin sağlayacağı kâr üzerinden vergi ödeyecektir. Böylece kâr eden bir işletme zarar eden bir işletmeyi satın aldığı anda, mahsup yaparak vergiden tasarruf sağlayabilecektir. Öte yandan, zarar eden bir işletmenin kâr eden bir işletmeyi aktif ve pasifiyle satın alınması durumunda da aynı üstünlük söz konusudur. Ülkemizdeki aktif ve pasifi ile satın alınan bir işletmenin, geçmiş yıl zararları, satın alan işletmenin kurum kazancından indirilebilmektedir.²⁵

²² A. CEYLAN, a.g.e., s.314.

²³ Fatih Kemal EBİÇLİOĞLU, Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Şirket Birleşmeleri ve Türkiye Uygulaması, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005, s.23.

²⁴ Salih ÖZEL, "Şirket Birleşmeleri ve Vergi İlişkisi", Yaklaşım Dergisi, Sayı: 155, Kasım 2005, s.1.

²⁵ A. CEYLAN, a.g.e., s.4.

Türkiye’de uygulamada, daha çok aynı grupta bulunan şirketler, vergi avantajı elde etmek için birleştirilmektedir. Birikmiş zararı olan şirket, kârlı durumdaki şirkete devredilerek kârlı şirketin vergiden kaçınmasına olanak sağlanmaktadır.²⁶ Vergi indirimi zararlı bir firmanın aktif ve pasifi ile satın alınmasına çekicilik katmaktadır.²⁷

Rekabetin Azaltılması: Aynı endüstri dalında faaliyette bulunan firmaların birleşmeleri durumunda aralarındaki rekabet ortadan kalkacağı, eşgüdümlü fiyat ve üretim politikası izlenme olanağı elde edilebileceği gibi, bu firmaların piyasa üzerindeki denetimleri de iç büyümeye kıyasla daha hızlı, fakat daha az riskli bir şekilde artabilir.²⁸ Özellikle büyümenin ilk aşamasında bulunan işletmeler, birleştikleri taktirde, elverişsiz koşullar altında rekabet yapmak zorunluluğundan kaçınabilirler. Bu nedenle aynı endüstri kolunda faaliyette bulunan işletmeler ile birleşme yoluna gidilerek rekabet avantajından yararlanılmış olacaktır.²⁹

Psikolojik Nedenler: İşletmeleri büyümeye iten temel neden ekonomik olmakla beraber, psikolojik faktörleri de ihmal etmemek gerekir. Hırs, tutku, yaratıcılık, dinamizm gibi psikolojik faktörlerin her biri büyüme nedenidir. Kişinin kendisini bulunduğu mevki ile değerlendirmesi, işletme ne kadar büyürse kendisinin de o kadar yükseleceği, güçleneceği düşüncesi kişileri, işletmeleri büyütme uğraşısı içine sokmaktadır.³⁰ Kişinin yönetim veya finans alanındaki yeteneklerini gösterme arzusu, daha büyük organizasyonları yönetme tutkusu, firmanın devamını emniyet altına alma duygusu gibi psikolojik nedenler de şirket birleşme ve devralma nedenleri arasında sayılabilir.³¹

²⁶“Şirket Birleşmelerinde Vergi Yok”, <http://www.turmob.org.tr/basin/20-01.htm> (20.10.2008), s.1

²⁷ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.896.

²⁸ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.900.

²⁹ İsmail Hakkı GÜNEŞ – Ali Arslan AKBIYIK, İşletmelerde Birleşme ve Tasfiye Uygulamaları, SMMMO Yayınları, Sayı: 28, İstanbul, 2002, s.56-57.

³⁰ A. CEYLAN, a.g.e., s.310.

³¹ Süleyman DÖNERTAŞ, Şirket Birleşmeleri ve Muhasebe Uygulamalarının Uluslararası Muhasebe Standardı ile Karşılaştırılması ve Değerlendirme, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.16.

Sermaye Piyasasındaki Olumlu Gelişmeden Yararlanma: Birleşmeyi teşvik eden bir başka faktör de, birleşmenin sermaye piyasası tarafından olumlu karşılanmasıdır. Büyük işletmelerin gelirleri daha düşük bir iskonto oranına indirildiğinden, piyasa değerleri de yüksek olmaktadır. Böylece, işletmeler birleştiklerinde yeni işletmenin pay başına kazançları artmakta, ayrıca iskonto oranı düşeceğinden, işletmenin değeri yükselmektedir.³²

Birleşmenin İç Büyümeye Göre Avantajının Olması: İşletmeler, başka işletmeleri tümüyle veya kısmen satın alarak ya da yönetim ve denetimlerini ele geçirerek büyümeyi, bazı koşullarda iç büyümeye yeğlemektedirler. Bu tür büyüme modeli, ekonomik yapının gelişmesi, pazarların büyümesi, üretim teknolojinin değişmesi yeni üretim ve pazarlama yöntemlerinin uygulamaya konulmasıyla özellikle yirminci yüzyılın başlarından itibaren önem kazanmış, Batı ülkelerinde zaman zaman boyutu değişen birleşme dalgaları yaşanmaya başlanmıştır.³³ Birleşme yoluyla dış büyümenin iç büyümeye göre bazı üstün yönleri bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.³⁴

-Büyümenin hızla gerçekleştirilmesi ve büyümede dengenin sağlanması,

-Maliyetin daha düşük olması,

-Finansman kolaylığı,

-Risk azlığı,

-Firmalararası rekabetin azalması.

Faaliyeti Çeşitlendirme: Durgun veya düşük büyüme hızına sahip bir sektör veya iş kolundaki firma, daha hızlı büyüyen ve büyüme potansiyeli olan daha kârlı sektörlere yatırım yaparak faaliyet alanını çeşitlendirmek isteyebilir. Yöneticiler çeşitlendirme sonucunda firma kârlarının daha istikrarlı olacağını ve firma riskinin azalacağını beklemektedir.³⁵

³² A. CEYLAN, a.g.e., s.314-315.

³³ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.891.

³⁴ H. AKAY, a.g.e., s.16-17.

³⁵ Ö. AKGÜÇ, a.g.e., s.895.

1.2. ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN SINIFLANDIRILMASI

İşletmeler kendi aralarında çeşitli biçimde ve amaçlarla birleşirler. İşletmeler, büyümelerini sadece kendi çaba ve kaynaklarıyla sağlayabileceği gibi, başka işletmelerin kaynak ve çabalarını kullanarak da gerçekleştirebilir.³⁶

İşletme birleşmeleri, ekonomik faaliyet alanlarına göre ve hukuki yapılarına göre sınıflandırılabilir.

1.2.1. Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Birleşmeler

Ekonomik faaliyet alanlarına göre birleşme şekli dört türdür. Bunlar, yatay birleşme, dikey birleşme, dairesel birleşme ve çok yönlü dağılıma ile birleşmedir.

1.2.1.1. Yatay Birleşme

Aynı mamulü üreten iki ya da daha fazla işletmenin birleşmesi durumunda yatay birleşmeden söz edilir. İki televizyon üreticisi işletmenin veya iki otomobil üreticisi işletmenin birleşmesini yatay birleşme adına örnekleyebiliriz.³⁷ Bu tür büyümede amaç, yönetim üstünlüğü, büyük miktarlardaki alım ve satımlardan sağlanacak tasarruflar yanında, işletmenin rekabet gücünü arttırmaktır.³⁸

Buna karşılık bürokratik formalitelerin artması, yönetim giderlerinin yükselmesi, rekabetin ortadan kaldırılması suretiyle etkin kaynak kullanımının engellenmesi ve nihayet işletmenin sağladığı büyük ekonomik gücün zaman zaman ekonomi dışı (politik) amaçlarla kullanılmaya yönelmesi yatay büyümenin işletmeler açısından çıkarabileceği önemli sakıncalardan belli başlıcalarını meydana getirirler.³⁹

³⁶ Ömer DİNÇER, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 3.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1995, s.168.

³⁷ Ali AKDEMİR, Temel İşletmecilik Bilgileri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003, s.121.

³⁸ A. CEYLAN, a.g.e., s.311.

³⁹ Şerif ŞİMŞEK, İşletme Bilimlerine Giriş, 6.Baskı Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999, s.63.

1.2.1.2. Dikey Birleşme

Nihai mamul imalatçısı bir işletmenin hammadde üreticisi ya da nihai mamul pazarlamasını gerçekleştiren işletmeyle birleşmesi durumunda dikey birleşme oluşur.⁴⁰ Örneğin, otomotiv endüstrisine giren ve büyük yatırımlara bağlanan grup, malın dağıtımını tamamen kendi kontrolü dışındaki dağıtım kanallarına bırakamaz. Zorunlu olarak kendi dağıtım örgütünü kuracaktır.⁴¹

1.2.1.3. Dairesel ya da Tamamlayıcı Büyüme

Dairesel ya da tamamlayıcı büyüme, genel üretim ya da dağıtım konusunu oluşturan mal ya da hizmet etrafında yer alabilecek mal ya da hizmetlerin üretim ve dağıtımını kontrol altına almaya giden büyümedir.

Dairesel ya da aynı türden gelen büyüme de pazarlama alanında oluşan kapasiteden yararlanmak için büyümeye gidilmiş olabilir. Tasarruf ya da birikim kurumu olan bankalar genel bankacılık hizmetleri yanında, sigortacılık, yatırım bankacılığı, konut sektörüyle ilgili hizmetler vb. gibi alanlara girdiklerinde de daireysel ya da aynı türden büyüme söz konusudur.⁴²

1.2.1.4. Çok Yönlü Dağılma İle Birleşme

Aralarında mal ve hizmet üretimi ve pazarlaması konusunda benzerlik olmayan işletmelerin birleşmesidir. Çok yönlü dağılma ile büyümede amaç, yatırımların birbirleriyle ilgisi olmayan konularda yapılmasıyla riskin azaltılmasıdır. Çok yönlü dağılma ile büyüme, riski dağıtmak için yapılan bir çeşitlendirme olarak da ifade edilebilir.⁴³ Bir ilaç şirketinin, saat üreten bir şirketle birleşmesi bu yöndeki birleşmeye örnek olarak verilebilir. Çeşitlendirme yapılarak riskin dağıtılması ve daha istikrarlı kazanç elde edilmesi amaçlanır. Bu tür birleşmelerle, sermaye çeşitli alanlara daha etkin

⁴⁰ A. AKDEMİR, a.g.e., s.121.

⁴¹ M. ÖZDEMİR, a.g.e., s.192.

⁴² M. ÖZDEMİR, a.g.e., s.192-193.

⁴³ A. CEYLAN, a.g.e., s.312.

bir şekilde dağılmakta ve bununla birlikte daha nitelikli personel istihdamı sağlanabilmektedir.⁴⁴

1.2.2. Hukuki Yapılarına Göre Şirket Birleşmelerinin Sınıflandırılması

Büyük yatırım yapan işletmeler ölümsüze rekabetten kaçınmak için aralarında bazen açık, bazen de gizli anlaşmalar yaparlar. Böylece varlıklarını devam ettirip, büyük kârlar sağlamak isterler.⁴⁵ İşletmeler çeşitli şekillerde birleşme veya işbirliğini sürdürürler. Kimi zaman hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını yitirmeden, kimi zamanda yitirerek işbirliği yapmayı yeğlerler.⁴⁶ Hukuki yapılarına göre şirket birleşmelerini biçimsel birleşmeler ve biçimsel olmayan birleşmeler şeklinde sınıflandırabiliriz.

1.2.2.1. Biçimsel Birleşmeler

Belli bir biçime uygun olarak gerçekleştirilen işletmelerarası birleşme çeşitleridir. Biçimsel birleşmeler gerçekleşme biçimleri açısından; bağımsız birimlerin bağımsızlıklarını koruyarak oluşturdukları birleşmeler (tröst, holding, konsorsiyum, aquisition, joint venture) ve bağımsız birimlerin bağımsızlıklarını ortadan kaldırılarak oluşturulan birleşmeler (birleşme = merger, bütünleşme = consolidation (konsolidasyon), ele geçirme = take over) şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁴⁷

Tröstler: İki veya daha fazla işletmenin teknelci güç oluşturmak amacıyla hukuki bağımsızlıklarını yitirerek sermaye ve yönetimlerini birleştirmeleridir. Tröstler, hukuki bağımsızlıklarını tamamen, iktisadi bağımsızlıklarını ise kısmen yitirir ve her konuya el atıp çalışırlar.

⁴⁴ Devrim TOPUZ, Ülkemizde Anonim Şirketlerin Birleşmesi ve Birleşmenin Muhasebeleştirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2005, s.5.

⁴⁵ Eyüp AKTEPE, İşletmecilik Bilgileri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s.215.

⁴⁶ A. AKDEMİR, a.g.e., s.119.

⁴⁷ Ayşenur BUYRUK, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından İşletme Birleşmeleri, Marmara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s.65.

Tröstte işletmeler dışarıya karşı bağımsız firmalar olarak görünmekte, ayrı ayrı hükmi şahsiyete sahip olmaktadırlar.⁴⁸ Tröstlerin amacı iki veya daha fazla işletmenin bir grup altında toplamaktır. Bu tür birleşmelerde kurucu işletmelerin hisse senetleri tröst hisse senetleriyle değiştirilmektedir. Tröstler tekelleşmeye nedeniyle birçok ülkelerde yasalarla yasaklanmıştır.⁴⁹

Holding: Bir ana şirketin denetiminde olan şirketler topluluğudur. Yeteri kadar hisse senedini elinde bulundurarak gruptaki diğer şirketleri denetleyen şirkete holding şirket adı verilir.⁵⁰ Holdingleşme, bir anonim ortaklığın, başka bir anonim ortaklığa katılmasıdır. Bir anonim ortaklığın (ana ya da çatı ortaklık) diğer bir veya birden çok anonim ortaklığın (yavru ortaklıklar veya bağlı ortaklıklar) pay senetlerini satın alarak yönetimine etkili, yani hakim olması hali “holding ilişkisini” ortaya çıkarır.⁵¹

Holdingleşmenin nedenleri şöyle sıralanmaktadır:⁵²

- Piramitleşmenin sağlayacağı büyük yatırım gücü,
- Karşılıklı yatırım yolu ile sermaye bazının genişletilmesi,
- Riskin bağımsız birimler kurulması yolu ile yanıtılması,
- Tek şirket içinde büyümenin zorluğu karşısında holding yoluna gidilmesi,
- Gerçek kişi elindeki pay senetlerinin holdinge devri.

Konsorsiyum: Bazı projelerin boyutları çok büyük olduğundan işletmelerin finansal ve teknolojik olanaklarını aşabilir. Bu durumda, büyük bir projenin gerçekleştirilmesi için iki ya da daha fazla işletmenin hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını kaybetmeksizin işbirliği yapmaları gerekir. Bu tür oluşumlara konsorsiyum denir.⁵³

⁴⁸ E. AKTEPE, a.g.e., s.219.

⁴⁹ H. AKAY, a.g.e., s.21.

⁵⁰ Ş. ŞİMŞEK, a.g.e., s.74.

⁵¹ Gönen ERİŞ, Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s.15.

⁵² Ayten ÇETİN, Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Türkiye’de Finansal Tablolar Konsolidasyonunun İncelenmesi, Marmara Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996, s.24.

⁵³ A. AKDEMİR, a.g.e., s.120.

Birleşme: Birleşme, iki veya daha fazla bağımsız işletmenin, yeni bir sahiplik ve yönetim altında, tek bir işletme olarak birleşmesidir.⁵⁴ İşletmelerarası birleşmeler üç şekilde olmaktadır. Bunlar Devralmalar (Merger), Satınalma (Acquisiton) ve Konsolidasyon (Consolidation) dur.⁵⁵ Bir işletmenin diğer bir işletmeyi tüm mal varlığı ile devralması, devralınan işletmenin hukuki varlığını yitirmesine devralma denir.⁵⁶ Satınalma stratejisi, gerçekte birleşmenin değişik bir şeklidir. Şirket, yeni bir pazara girmek veya mevcut pazarda etkililiğini arttırmak amacıyla tatmin edici bir şekilde çalışamayan bir başka işletmeyi kendi bünyesine dahil eder.⁵⁷ Birleşmelerin özel bir hali de konsolidasyondur. Konsolidasyon halinde birleşen şirketleri her ikisi de yasal kişiliklerini kaybederler ve yeni kurulan bir şirket içinde erirler.⁵⁸

Ele Geçirme (Take Over): Bir işletmenin sahip ve yöneticilerinin isteği olmaksızın, başka bir işletme tarafından sahip olmak veya kontrol edilmek amacıyla, hisse senetlerinin satın alınmasıdır. Bu stratejide, çoğu zaman taraflar arasında anlaşma mümkün olamamaktadır. Birleşmeyi take over'dan ayıran en önemli fark, birleşmede anlaşmanın söz konusu olmasıdır.⁵⁹

İş Ortaklığı (Joint Venture): İş ortaklığı, birden fazla işletmenin genellikle belli bir iş için birbirini tamamlayıcı aktivite ve edimlerle yükümlü ve işin sonucundan müteselsil olarak sorumlu bulunmak üzere kâr gayesi ile gerçekleştirdikleri ortak girişim için kullanılan bir deyimdir. İş ortaklığında bir araya gelen şirketler bir grup oluşturmak için değil sadece işlevsel olarak bir araya gelirler. Karşılaşılması olası olan riskler eşit olarak üstlenilir.⁶⁰

⁵⁴ A. CEYLAN, a.g.e., s.313.

⁵⁵ A. BUYRUK, a.g.e., s.66.

⁵⁶ Faruk GÜÇLÜ, Şirketler Muhasebesi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003, s.154.

⁵⁷ Ö. Dinçer, a.g.e., s.169.

⁵⁸ M. ÖZDEMİR, a.g.e., s.196.

⁵⁹ Gülgün, ERKAN, Şirket Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Bir Uygulama, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s.26.

⁶⁰ H. AKAY, a.g.e., s.23

1.2.2.2. Biçimsel Olmayan Birleşmeler

İşletmeler, bu birleşme şeklinde hukuki varlıklarını korumaktadırlar. Biçimsel olmayan birleşmelerde amaç rekabetin sınırlandırılmasıdır, birleşmeler gerçekleşme biçimleri açısından; kartel, centilmenlik anlaşmaları ve çıkar grupları şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Karteller: Karteller aynı dalda üretim yapan işletmelerin aralarındaki rekabeti kaldırarak daha çok kâr elde etmek amacıyla yaptıkları anlaşmalardır. Kartele giren işletmelerin hukuki ve ekonomik bağımsızlıkları devam eder. Ancak menfaatleri gereği bazı ekonomik kısıtlamalara uymak durumunda kalabilirler.⁶¹ İlk olarak karteli oluşturan teşebbüsler arasında işbirliğinin amacı, rekabetin sınırlandırılmasıdır. İkinci olarak, kartelin amacı ticari bir faaliyet değildir; gaye pazara hakim olup, üretim, pazarlama ve fiyat politikasını belirlemektir.⁶²

Centilmenlik Anlaşmaları: Tarafların karşılıklı söz vermelerine dayanan rekabeti ortadan kaldırmak veya rekabeti kendi işletmeleri lehine değiştirmek, hammadde kaynaklarını veya pazarı paylaşmak için aralarında yazılı veya sözlü geçici veya sürekli ve taraflardan birinin vazgeçmesi halinde hiçbir müeyyidesi olmayan anlaşmalardır. Örneğin aynı alanda çalışan iki büyük fabrikanın birbirinden eleman transfer etmemek konusunda centilmenlik anlaşmasına varması gibi.⁶³

Çıkar Grupları: Çıkar gruplarında, çeşitli işletmelerin pay senetleri belli bir grubun elinde toplanmaktadır. Genellikle bu grubu aile üyeleri ya da birbirine çok yakın kişiler oluşturur. Söz konusu grup ayrı ayrı işletmeleri tek bir amaç doğrultusunda yönetebilir.⁶⁴

⁶¹ Mümin ERTÜRK, İşletme Biliminin Temel İlkeleri, 5.Baskı, Beta Basımevi, İstanbul, 2001, s.42.

⁶² İ. KAPLAN, a.g.e., s.21.

⁶³ E. AKTEPE, a.g.e., s.217.

⁶⁴ İ. H.GÜNEŞ – A. A. AKBIYIK, a.g.e., s.43.

1.3. BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN HUKUKİ BOYUTU

Ülkemizde birleşme ve devralma konusunda ile ilgili aşağıdaki kanunlarda hükümler bulunmaktadır:

- Türk Ticaret Kanunu
- Vergi Kanunları
- Sermaye Piyasası Kanunu
- Rekabetin Korunması Hakkında Kanun.

Söz konusu kanunlardaki konumuzla ilgili hükümler aşağıda ele alınmaya çalışılacaktır.

1.3.1. Türk Ticaret Kanununa Göre Devralma ve Birleşmeler

İki veya daha fazla şirket bir araya gelerek yani birleşerek yeni bir şirket oluştururlar. Bu durumda bir şirketin tüzel kişiliği devam eder, diğer şirketler sadece katılmış yeni ortak olmuş sayılırlar (Tam birleşme). Bir veya birkaç şirkete tüm aktif ve pasifiyle katılmak suretiyle de birleştirir. Bu durumda bir şirketin tüzel kişiliği devam eder, diğer şirketler sadece katılmış yani ortak olmuş sayılırlar.

T.T.K. 146/1 Maddesine göre, birleşme iki ya da daha fazla ticaret şirketinin bir araya gelerek, yeni bir şirket kurmaları, ya da bir veya daha fazla ticaret şirketinin mevcut bir ticaret şirketine katılmaları şeklinde gerçekleşen işlemlerdir.

Buna göre, iki türlü birleşme söz konusu olmaktadır.⁶⁵

Birinci halde birleşen ortaklıklar, ikinci halde katılan ortaklık infisah eder. İnfisah'ın hukuki sonucu ticaret ortaklığının tasfiye haline girmesidir. Ancak birleşme bu kuralın bir istisnasıdır.⁶⁶

⁶⁵ Yurdakul ÇALDAĞ, Şirketler Muhasebesi, 2.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s.465.

⁶⁶ Mehmet Ali CANOĞLU, Ortaklıklar Muhasebesi, 4.Baskı, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1985, s.239.

i) Tam Birleşme (Yeni Şirket Kurma)

Tam birleşme, iki veya daha çok ticaret şirketinin aktif ve pasiflerini birleştirerek tüzel kişiliklerini sona erdirmek koşulu ile, yeni bir ticaret şirketi kurmalarınıdır. Buna füzyon, tam birleşme veya gerçek anlamda birleşme gibi adlar verilmektedir. Mevcut olan A, B, C ortaklıklarının birleşerek yeni bir D ortaklığı meydana getirmeleri tam birleşmeye örnektir.

Tam birleşme durumunda birleşen işletmelerin hukuki varlıkları sona erer ve yepyeni bir ticaret ünvanı ve hukuki yapı altında bir ticaret şirketi ortaya çıkar. Yeni kurulan ortaklık varlıkları sona eren ortaklıkların aktif ve pasifinden meydana gelmiştir. Tam birleşme halinde, birleşen ortaklıklar infisah etmekte; vergi mükellefiyeti vergi dairesinden, sicil kaydı ticaret sicilinden silinmek suretiyle tüzel kişilikleri sona ermektedir. Tam birleşmede yeni bir ortaklık tesis edildiği için Ticaret Kanunu'nun kuruluş ilişkisi hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Yeni kuruluş katılan bütün ortaklıklar kurucu sıfatı ile bütün kuruluş işlemlerini yaparak yeni bir ortaklık kurarlar. İnfisahın hukuki sonucu ticaret ortaklığının tasfiye haline girmesidir. Ancak birleşme bu kuralın istisnasıdır. Yani birleşme halinde tasfiyesiz infisah söz konusu olur.

ii) Katılma Şeklinde Birleşme (İltihak – Devralma)

Bir yahut daha fazla ticarete ortaklığının mevcut diğer bir ticaret ortaklığına iltihak etmesi, katılma adını alır. Katılma, bir veya daha çok ticaret ortaklığının tüzel kişiliklerini sona erdirilip, aktif ve pasifleri ile birleştirilip o ortaklığa girmeleri şeklinde olur. Mevcut olan A, B, C ortaklıklarının mevcut olan D ortaklığına devir olmaları katılma şeklinde birleşmeye örnektir.

Bu tür birleşmede, bir ortaklık bir veya birden fazla ortaklığı devralır. Bu ortaklığa devralan ortaklık, katılan ortaklara da devralınan ortaklık denir. Devralan ortaklıklar infisah ederler ve mal varlıklarını külli intikal yolu ile devralan ortaklığa geçer. Ancak buradaki infisah da tasfiyesiz infisah halidir.

Birleşme, ister yeni kuruluş, ister katılma şeklinde olsun, münfesi şirketin mal varlığı tasfiye edilmeyerek, bütün hak ve borçları külli halefiyet ilkesine göre devralan veya yeni kurulan şirkete geçer. Birleşmenin tescil ve ilan edilmesiyle de külli halefiyet ilkesi hukuki sonuç doğurur.⁶⁷

Külli halefiyet, yalnızca kanun tarafından açıkça öngörüldüğü durumlarda söz konusu olabilmektedir. Türk hukukunda külli halefiyet; miras, ticaret şirketleri veya sendikaların birleşmesi, bir anonim, paylı komandit şirket veya kooperatifin limited şirkete çevrilmesi, bir anonim paylı komandit şirket veya kooperatif mal varlığının bir kamu tüzel kişiliğince devralınması gibi belirli durumlar için düzenlenmiştir.⁶⁸

Birleşme sürecinde aşağıdaki işlemler yerine getirilir: (TTK mad. 148-149)

- Birleşme kararı alan şirketlerin yönetim kurulları birlikte birleşme sözleşmesi düzenlerler.
- Birleşme sözleşmesi her iki şirketin genel kurulları tarafından onaylanır.
- Birleşen şirketlerin her biri, aralarında tespit edilecek bir örneğe göre bilanço düzenlerler.
- Birleşme sebebiyle varlıkları sona eren şirketler kendilerine ait borçlarını ne suretle ödeyeceklerine dair beyanname hazırlarlar.
- Birleşme Sözleşmesi, Bilançolar ve Borç Ödeme Beyannamesi Ticaret Siciline tescil ettirilerek ilan edilir.

Şirketin birleşmesindeki özellikler şunlardır.⁶⁹

Katılan veya birleşen şirketlerin tüzel kişilikleri sona erer. Tüzel kişiliği sona eren şirkette gaye birliği sona ermez, gaye birliği birleşen yeni kurulan şirkette devam eder. Bu sebeple tüzel kişiliği sona eren şirketteki

⁶⁷ H. AKAY, a.g.e., s.37-38.

⁶⁸ Esmehan ARSLAN, Türk ve ABD Hukukunda Şirket Birleşmeleri, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.36.

⁶⁹ Yaşar KARAYALÇIN, Muhasebe Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1988, s.163.

ortakların ortaklık sıfatı birleşilen (katılınan/devrolunan) şirketin ortağı olarak – birleşme sözleşmesinde tespit edilen esaslara göre – devam eder. Malvarlığı bütün ile birleşilen şirkete külli halefiyet yolu ile geçer. Tüzel kişiliği sona eren şirketlerin varlığı, birleşilen şirkette devam eder. Ticaret şirketlerin birleşmelerine ilişkin koşulları Türk Ticaret Kanunu'nda aşağıdaki gibi sıralamıştır:

i) Birleşme “aynı türden olan şirketler arasında olur” (T.T.K. md. 147). Bu açıdan kolektif şirket ile komandit şirketler ve anonim şirket ile hisseli komandit şirketler aynı türden sayılır. Limited şirketin ise yine limited şirket türündeki diğer bir şirket veya şirketlerle birleşmeleri olanaklıdır. Aynı türden olmayan şirketlerin birleşmeleri, tasfiyesiz dağılma hükümleri çerçevesinde olanaklı değildir.

ii) Birleşecek ticari şirketlerin her biri ayrı ayrı birleşmek için karar almaları gerekir (T.T.K md. 148).

iii) Birleşen ticari şirketleri her biri, aralarında saptayacakları bilançolarını ilan etmeye ve birleşme sonucu tüzel kişilikleri sona eren şirketler ise ayrıca kendilerine ilişkin borçlarını ne şekilde ödeyeceklerini; düzenleyecekleri beyanname ve bilanço ile birlikte ilan etmeleri zorunludur (T.T.K md. 149).

Örneğin, kolektif şirket, bütün aktif ve pasifleriyle öteki bir kolektif şirketçe devralınacak olursa, devralınan (katılan) şirketin aktif veya pasifi tasfiye olunmaz. Katılan şirket, devir dolayısıyla infisah eder (dağılır). Bu durumda da devir alınan şirketin bütün aktif ve pasifi devralan şirkete intikal eder. İnfisah eden şirketin ortakları da devralan şirketin ortakları olurlar. Bunlara birleşme sözleşmesindeki oranlarda devralan şirkette ortaklık payı verilir. Şu var ki, infisah eden şirketin malları, yasada yazılı olan işlemler yerine getirildikten sonra devralan şirketin malvarlığına tam anlamı ile geçer.⁷⁰

⁷⁰ Osman KİPER, Uygulamada Ticaret Şirketleri, 3.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.38.

Birleşme kararı ilan tarihinden itibaren üç ay sonra kesinleşir. Ancak ilan tarihinden önce birleşen ticari şirketler borçlarını;

- Ödemesi,
- T.C. Merkez Bankasına yatırması,
- veya alacaklıların şirketin birleşmelerine karşı olmaması halinde, birleşme kararı ilan gününden itibaren geçerlidir.

Birleşen şirketin alacaklılarının ilan tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz etmemeleri halinde, birleşme kararı kesinleşir. Birleşme sonucunda yeni bir ticari şirket kurulmuş ise, tescil ve ilan ettirilmesi zorunludur.⁷¹

Korunması gereken menfaatler: Ticari işletmenin tasfiyeye gitmeden hukuki şekil değiştirmesinde üç çeşit menfaatin korunması gerekir:⁷²

i) Ortakların menfaati: Yeni hukuki şekli kabul etmeyen azınlıktaki ortağın korunması lazımdır (mesuliyet, kâra katılma, yönetim bakımından ortak aleyhine ortaya çıkabilecek durumlar; azınlıktaki ortağa şirketten ayrılma hakkının tanınması).

ii) Alacaklıların menfaati: Hukuki bünyede değişiklik yapmak bu değişiklikten önce ticari işletmeden alacaklı olanların aleyhine bir sonuç doğurabilir. Bu mahzur için üç tedbir söz konusu olmaktadır:

- Devredenin devralan ile birlikte iki yıl süre müteselsil borçlu kalması (BK. 169-180).
- Alacaklılara itiraz hakkının tanınması (TK. 150).
- Katılan şirketin malvarlığının ayrı idare edilmesi (TK. 451).

iii) Kamu düzeni – kuruluş hükümleri: Yeni hukuki şeklin kazanılması kamu düzeni ile ilgili sebepler dolayısıyla özel kuruluş hükümlerinin uygulanmasını gerektirebilir.

Birleşmeyi sonuçlandırıcı işlemler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

-Hak ve borçların devralan şirkete intikali: Devralan şirket sermayesinin artırılması mahkeme tarafından tasdik edilip, katılan şirketin

⁷¹ N. ERDOĞAN, a.g.e., s.268-269.

⁷² Y. KARAYALÇIN, a.g.e., s.161

infisah ettiği ticaret siciline tescil olunmakla, devralınan şirketin bütün aktif ve pasifi külli halefiyet yoluyla, olduğu gibi devralan şirkete intikal eder. Bundan sonra infisah eden şirketin borçlarının tediye ve temini, mallarının idaresi devralan şirket tarafından ifa olunur (TTK. 151).

- Katılan şirketin idare meclisi üyeleri ile murakıplarının durumu:

Katılan şirketin malları, borçları tediye ve temin edilince, katılan şirketin idare meclisi üyelerinin ve murakıplarının görevleri sona erer.

- Devralınan şirket alacaklılarının davet edilmesi: Devralan şirketin, idare meclisi, infisah eden (devralınan) şirketin alacaklılarını davet etmekle yükümlüdür. Devralan şirketin, katılan (devralınan) şirket alacaklılarına karşı davet ilanı en çok birer hafta ara ile üç defa yapılır (TTK. 438) ve adresleri bilinen alacaklılara taahhütlü mektuplar yazılarak alacaklarını bildirmeleri istenir (TTK 451/445). Alacaklı oldukları bilinen ancak müracaat etmeyen alacaklıların hakları notere tevdi edilir (TTK. 445/2). Ayrıca henüz vadesi gelmemiş veya münazaalı bulunan borçları karşılayacak bir miktar da notere tevdi edilir (TTK. 445/3).

- İnfisah eden şirket mallarının ayrı idaresi: Katılan şirketin malları, borçları tediye ve temin edilinceye kadar devralan şirket tarafından kendi işlemlerinden ayrı olarak idare edilir (TTK. 451/2). Birleşme kararının tescil ve ilanı ile infisah eden şirketin aktif ve pasifi (hak ve borçları) devralan şirkete intikal eder. Fakat iki şirketin mameleki, birleşmenin tescil ve ilanı ile birleşmiş olmaz. Katılan şirketin malları Kanunun 451. maddesi hükümleri yerine getirilinceye kadar devralan şirket idare meclisince idare ve muhafaza olunur.

İnfisah eden şirketin alacaklıları ile devralan şirketin alacaklıları arasındaki ilişkilerde devralınan ve ayrı idareye tabi tutulan mallar aynı süre içinde infisah eden şirketin malları sayılır (TTK. 451/5). Kanunun bu hükmüne göre infisah eden şirketin malları devralan şirketin mameleki ile

birleşene kadar, yani malların ayrı olarak idaresi devam ettiği sürece devralan şirketin alacaklıları her ne suretle olursa olsun bu mallar üzerinde bir hak talep edemezler.Devralan şirketin iflasında bu mallar ayrı bir masa teşkil eder ve gerekiyorsa münhasıran infisah eden şirketin borçlarının ödenmesinde kullanılır.

-Malların birleşmesi: Her iki şirketin malları ancak infisah eden anonim şirket mevcudunun pay sahiplerine dağıtılması caiz olduğu anda birleştirilebilir (TTK. 451/6). İnfisah eden şirket mallarının devralan şirket mameleki ile birleşmesi için katılan şirketin borçlarının tediye ve temin olunması ve alacaklıları davetten itibaren de bir yıl beklenmesi lazımdır. Bir yıllık süre beklenmeden malların birleştirilmesi ancak mahkemenin kararı ile mümkündür.

-İdare meclisinin sorumluluğu: Devralan şirketin idare meclisi üyeleri, alacaklılara karşı infisah eden şirkete ait malların ayrı olarak idaresini temin hususunda şahsen ve müteselsilen sorumludurlar (TTK. 451/3). Devralan şirketin idare meclisi üyeleri, infisah eden şirketin mallarını ayrı bir şekilde idare ile yükümlüdürler.

Kanunun bu hükmüne aykırı hareket eden (infisah eden şirketin mallarının süreye riayet edilmeden devralan şirket malları ile birleştirilmesi) idare meclisi üyeleri, katılan şirket alacaklılarına karşı şahsen ve müteselsilen sorumludurlar. Zarar gören katılan şirket alacaklıları bu zararın tazmin edilmesini idare meclisi üyelerinden isteyebilirler.

-Yetkili mahkeme: Malların ayrı olarak idare edildiği süre içinde infisah eden şirkete karşı açılacak davalarda yetkili mahkemenin selahiyeti bakidir (TTK. 451/4).

- Kaydın silinmesi: Şirketin borçları tediye veya temin edildikten ve bu durumun TSN. 80 ve 81 hükümlerine uygun olarak ispat edilmesinden sonra ticaret sicilinde, infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan olunur (TTK.

451/7). Şirketlerin birleşmeleri sicil kaydında bir değişiklik demektir. Gerekli tescil işlemleri belgelere dayanılarak yapılır. Ancak tüzel kişiliği sona eren şirketlere ait kayıtlar memur tarafından re'sen silinir. Memurun yapacağı terkin, birleşmenin vaki olmasına dolayısıyla bu işlemlerde ibraz edilen belgelere dayanır. Kayıt silmede üç aylık itiraz süresinin geçmesi veya red hakkındaki ilamın kesinleşmesi şarttır (TTK. 451/7, TSN. 80 son). Bir anonim şirketin diğerine katılması halinde tüzel kişiliği sona eren şirketin borçları ödendikten veya temin edildikten sonra infisah eden şirketin kaydı sicil memuru tarafından re'sen silinir (TSN. 81).

- **Katılan (devrolunan) şirketin hissedarlarına pay verilmesi:** İnfisahın tescilinden diğer bir deyişle, tasfiyesi söz konusu olan şirketin borçları ödendikten veya temin edildikten sonra kalan "mevcut" (TTK. 447) için devir alınan şirketin hissedarlarına, birleşme sözleşmesi şartları dairesinde devir alan şirketin hisseleri (payları) tahsis edilir (TTK. 451/8) ve gereğince hisse senedi (pay senedi) verilir.⁷³

1.3.2. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler

Birleşme, kurumlar vergisi kanununda özel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. K.V.K.'nun 18. maddesinde birleşme, 19. ve 20. maddelerinde ise devir aşağıdaki biçimde düzenlenmiştir.⁷⁴

Birleşme: "Madde 18- Bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak, birleşmede tasfiye kârı yerine birleşme kârı vergiye matrah olur.

Tasfiye kârının tespiti hakkındaki hükümler, birleşme kârının tespitinde de geçerlidir. Şu kadar ki, münfesihi kurumun veya kurumların ortaklarına ya da sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya

⁷³ Orhan Nuri ÇEVİK, Anonim Şirketler, Seçkin Matbaası, 3.Baskı, Ankara, 1988, s.1146-1149.

⁷⁴ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

veya dolaylı olarak verilen değerler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçer. Birleşilen kurumdan alınan değerler Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değerlendirilir.”

Birleşme kârı şu üç kaynaktan elde edilen kârlardan oluşur:⁷⁵

- i) Birleşme nedeni ile infisah eden kurumda, birleşme olayının tamamlandığı tarihe kadar yapılan ticari veya sınai faaliyetlerden,
- ii) Birleşilen şirketin aktif kıymetlerinin içerdiği gizli yedeklerin birleşme nedeni ile realize edilmesinden,
- iii) Birleşilen şirketin muhasebe kayıtlarında görülmeyen ancak iktisadi bakımdan bir değer olduğu belirlenen şerefiyesinin realize edilmesinden,

Söz konusu kârlar, birleşme dönemi sonundaki servet değerinden, birleşme dönemi başındaki servet değerinin çıkarılması suretiyle saptanarak kurumlar vergisine matrah teşkil eder.

Devir: “Madde 19- Bu Kanunun uygulanmasında aşağıdaki şartlar dahilinde gerçekleşen birleşmeler devir hükmündedir:

- a) Birleşme sonucunda infisah eden kurum ile birleşilen kurumun kanunî veya iş merkezlerinin Türkiye’de bulunması.
- b) Münfesihi kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin, birleşilen kurum tarafından bir bütün halinde devralınması ve aynen bilançosuna geçirilmesi.

Kurumların yukarıdaki şartlar dahilinde tür değiştirmeleri de devir hükmündedir.

Aşağıdaki işlemler bölünme veya hisse değişimi hükmündedir:

- a) Tam bölünme: Tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla

⁷⁵ Mehmet Tahir UFUK, “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Birleşme”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:194, Şubat 2009 s.73.

tam mükellef sermaye şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesi, bu Kanunun uygulanmasında tam bölünme hükmündedir. Devredilen şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibarî değerinin % 10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin bölünme sayılmasına engel değildir.”

Tam bölünen şirketin ve devralacak şirketlerin aynı neviden olması gerekmez. Mesela bir Anonim Şirket mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla Anonim Şirket ve Limited Şirkete bölünebilir.⁷⁶

“b) Kısmî bölünme: Tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye'deki iş yeri veya daimî temsilcisinin bilânçosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynî sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi, bu Kanunun uygulanmasında kısmî bölünme hükmündedir. Ancak, üretim veya hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmî bölünmede devredilen varlıklara karşılık edinilen devralan şirket hisseleri, devreden şirkette kalabileceği gibi doğrudan bu şirketin ortaklarına da verilebilir. Taşınmaz ve iştirak hisselerinin bu bent kapsamında devrinde, devralan şirketin hisselerinin devreden şirketin ortaklarına verilmesi halinde, devredilen taşınmaz ve iştirak hisselerine ilişkin borçların da devri zorunludur.

c) Hisse değişimi: Tam mükellef bir sermaye şirketinin, diğer bir sermaye şirketinin hisselerini, bu şirketin yönetimini ve hisse çoğunluğunu elde edecek şekilde devralması ve karşılığında bu şirketin hisselerini devreden ortaklarına kendi şirketinin sermayesini temsil eden iştirak

⁷⁶ Mehmet MAÇ, “Şirketlerde Tam Bölünme Yoluyla Vergisiz Yeniden Yapılanma”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 173, Mayıs 2007, s. 67

hisselerini vermesi, bu Kanunun uygulanmasında hisse değişimi hükmündedir. Hisseleri devralınan şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin %10'una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi, işlemin hisse değişimi sayılmasına engel değildir.

Bu maddeye göre yapılacak bölünmelerde aktifi ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif veya pasif hesapla birlikte devrolunur. Maliye Bakanlığı devir, bölünme ve hisse değişimi işlemleri ile ilgili usüllerini belirlemeye yetkilidir.”

Özetle devir yoluyla birleşme K.V.K.’nu açısından hem vergili hem de vergisiz birleşme olarak incelenmektedir. Her ne kadar K.V.K.’nın 18. maddesinde birleşme kârı üzerinden vergilendirilecekler belirtilmiş ise de 19. maddeye göre bazı koşulların varlığında birleşmelerin devir niteliğinde sayılacağı belirtilmiştir.⁷⁷

Birleşme ve devir bu şekilde açıklandıktan sonra, Yasa’nın 20. maddesinde de devir halinde vergilendirmenin ne şekilde yapılacağı konusuna aşağıdaki biçimde açıklık getirilmiştir:

Devir halinde vergilendirme: “Madde 20- (1) Devirlerde, aşağıdaki şartlara uyulduğu takdirde, münfesih kurumun sadece devir tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir; birleşmeden doğan kârlar ise hesaplanmaz ve vergilendirilmez:

a) şirket yetkili kurulunun devre ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, devir tarihidir. Münfesih kurum ile birleşilen kurum;

1) Devir tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesih kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

⁷⁷ Naz SAYARI, “IFRS 3R Kapsamında İşletme Birleşmeleri”, Başkent Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara 2008, s. 51

2) Devir işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, münfesihi kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesihi kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, birleşmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde münfesihi kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verirler.

b) Birleşilen kurum, münfesihi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer ödevlerini yerine getireceğini münfesihi kurumun birleşme sebebiyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesinin ekinde vereceği bir taahhütname ile taahhüt eder. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta birleşilen kurumdaki ayrıca teminat isteyebilir.

(2) Kanunun 19 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendine göre gerçekleştirilen bölünmelerde, aşağıdaki şartlara uyulduğu takdirde bölünme suretiyle münfesihi kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir; bölünmeden doğan kârlar ise hesaplanmaz ve vergilendirilmez:

a) Şirket yetkili kurulunun bölünmeye ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, bölünme tarihidir. Bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar,

1) Bölünme tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

2) Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, bölünmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler.

b) Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından müteselsilen sorumlu olacaklarını ve diğer ödevlerini yerine getireceklerini, bölünen kurumun bölünme nedeniyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesine ekleyecekleri bir taahhütname ile taahhüt ederler. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlardan teminat isteyebilir.

3) Bu Kanununun 19 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde belirtilen işlemlerden doğan kârlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez. 19 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendine göre gerçekleştirilen kısmî bölünme işlemlerinde, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, devraldıkları varlıkların emsal bedeli ile sınırlı olarak müteselsilen sorumlu olurlar.”

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu son haliyle 01.01.2006 tarihi itibari ile yürürlüğe girmiş olup, Kanun’un ilgili maddesinde devrolan kurumun beyannamelerinde yer alan zararlarının, devralan kurumun kazançlarından mahsubu konusunda yeni esaslar belirlenmiştir. Yeni K.V.K. ile birlikte devralınan kurumun faaliyetlerine 5 yıl süreyle devam edilmesi ve son 5 yıla ilişkin Kurumlar Vergisi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması şartları uygulamaya dahil edilmiştir. Ayrıca mahsup edilecek zararlar devrolan kurumun öz sermaye tutarı ile sınırlandırılmıştır.⁷⁸

Hukukumuzda vergi güvenliğine dayalı kaygılar, vergi borcunun ödenmesinden doğrudan işletme sahip veya ortaklarını sorumlu kabul etmekle birlikte, ticari işletmenin varlıklarının tamamen yada kısmen elden çıkarılması halinde müteselsilen sorumluluğu da benimsenmiştir. Bu bağlamda işletmenin devrinde kurumlar vergisi borcunu ödemekle sorumlu olanlar şu şekilde özetlenebilir.

⁷⁸ Mümin TÜYSÜZOĞLU, Gürman MANCOĞLU, “Devir Yoluyla Birleşmede Zararların Mahsubu”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 179, Kasım 2007, s. 118.

İşletmenin Devrinde Vergi Borcunu Ödemekte Sorumlu Olanlar:

Kurumlar vergisine tabi işletmeler bakımından konuyla ilgili ayrıntılı düzenlemeler KVK'nın 18-20. maddelerinde hükme bağlanmış olup;

- Birleşmede, vergi ödevlerinden birleşilen kurum sorumlu sayılmaktadır.

- Devirde ise devrolan kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarının ödenmesini birleşilen kurum taahhüt etmektedir.

Sermaye şirketlerinde ortakların yönetici veya müdür olmadıkları sürece vergilendirmeye ilişkin ödevler açısından sorumlu olmadıkları yasa ve idari kararlar gereğidir. Bu nedenle, hisselerin elde çıkarılması yoluyla işletmenin yeni sahiplik kazanması, yönetim sorumluluğu dışında ilke olarak mükellefiyet yaratmamaktadır. Ancak, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi gibi dolaylı vergiler ile vergi kesintisi yapmak mecburiyetinden kaynaklanan borçlarda ödemenin muhatabı ise, beyan/ödeme dönemi ve devir tarihi dikkate alınmak suretiyle devir sözleşmesinde özel hükümler öngörülmüş olsa bile, söze konu Yasalara göre eski ortaklardır. Bu noktada sözleşme çerçevesinde "ödemeyi üstlenen" ile kanunların "muhatap" saydığı kişiler arasında bir ayrımın varolduğu açıktır.⁷⁹

Şirket birleşmelerinin ilk amacı birleşme sonucu ekonomik yararlar sağlamaktır. İkinci amacı da vergi avantajlarından yararlanmaktır. Ülkemizde vergi avantajı yok denecek kadar azdır. Ancak birleşilen sermaye şirketi ortaklarının vergi avantajlarını şu şekilde özetleyebiliriz.

Birleşilen Sermaye Şirketi Ortaklarının Vergi Avantajları:

Birleşen bir şirkette, birleşme sonucu birleşen şirket ortaklarının şirket payları kendiliğinden birleşilen şirketin paylarıyla değişmiş olmaktadır. bu gibi durumlarda şirket ortaklarının nasıl vergilendirileceğine ait yasalarda açık bir hüküm yoktur.

⁷⁹ Yakup TOKAT, "İşletmelerin Devrinde Vergileme ve KDV'nin Teminatı", Yaklaşım Dergisi, Sayı:178, Ekim 2007, s.72.

Şirket ortaklarının değışikliğe uğrayan paylar nedeniyle bir yarar sağlamaları (değer artış kazancı) halinde bu yarar vergilendirilemediği için bir vergi avantajı doğduğu ileri sürülebilir. Ancak her ne suretle olursa olsun elden çıkarılan paylar ortağın işletme varlığına ait ise o taktirde doğan değer artışı “ticari kazanç” sayılmakta ve ticari kazanç olarak vergilendirilmektedir.⁸⁰

1.3.3. Gelir Vergisi Kanunu’na Göre Devralma ve Birleşmeler

TTK’da yasaklayıcı bir düzenleme bulunmadığı için, bir şahıs şirketinin sermaye şirketine ortak olması mümkündür. Türk Vergi Hukuku Sistemi’nde, şahıs şirketlerinin kazançların kurumlar vergisine tabi tutulmayıp, şirket ortaklarının elde ettikleri kâr payları gelir vergisine tabi tutulduğu için, şahıs şirketinin ortağı bulunduğu sermaye şirketinin başka bir şirketle birleşmesi neticesinde şahıs şirketinin elde ettiği kazanç ortaklar üzerinden vergilendirilecektir. Burada, şahıs şirketi bir ticari işletme olduğundan, işletme varlığına ait birleşen şirket payı üzerinden ticari kazanç elde edilmesi söz konusu olacaktır.⁸¹

- **Ferdi Bir İşletmenin Sermaye Şirketine Devri:** Ferdi işletmeler, kurumsallaşma amacına herhangi bir sermaye şirketine devrolmak suretiyle ulaşabilirler. Ancak kurumsallaşmaya çalışan ferdi işletmelerin bünyesindeki iktisadi kıymetlerin devrolma sırasında değerlemeye tabi tutulacak olması ferdi işletmeler açısından büyük bir mali yük oluşturacaktır. Bu yükün giderilmesi amacıyla G.V.K.’nun 81. maddesinin 2. bendi yasa koyucu tarafından ihdas edilmiştir. Bu madde ile güdülen amaç, ticari ve sınai teşebbüslerin kurumsallaşmasını sermaye şirketi şeklinde örgütlenmelerini teşviktir.

G.V.K.’nun 81. maddesinin 2. bendine göre: “kazancı bilanço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin bilançosunun bir sermaye şirketine

⁸⁰ S. ÖZEL, a.g.e., s.16.

⁸¹ Funda BAŞARAN, “Birleşen Sermaye Şirketi Ortaklarının Vergilendirilmesi”, Şirket Birleşmeleri, Editörler: Haluk, SÜMER – Helmut PERNSTEINER, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004, s.120.

aktif ve pasifiyle bütün halinde (değerlenmeden) devrolunması, devralan şirketin bilançosuna aynen geçirilmesi ve devredilen ferdi işletmenin sahip ve sahiplerinin şirketten, devir bilançosuna göre hesaplanan özermayesi tutarında ortaklık payı alması (bu ortaklık payını temsil eden hisse senetlerinin nama yazılı olması şarttır) halinde gerçekleştirilen devir işlemi nedeniyle değer artış kazancı hesaplanmaz ve vergilendirilmez.

Bilanço esasına göre defter tutan ferdi işletmenin devir bilançosunda yer alan aktif değerlerin devir nedeniyle değer artış kazancına tabi olmaması için aşağıdaki şartların topluca taşınması gerekmektedir.

- Devir işlemine konu olan ferdi işletmenin bilanço esasına göre defter tutması,
- Devir bilançosunun aktif ve pasifiyle bir bütün halinde devredilmesi ve devralınması,
- Devir bilançosuna göre hesaplanan özsermaye tutarında ortaklık payı alınması,
- Ortaklık payını temsil eden hisse senetlerinin nama yazılı olması (limited şirkete devirlerde bu şart aranmayacaktır).

Şahsi işletmelerin sermaye şirketlerine devredilmesi halinde, devir tarihinde şahsi işletmenin sona erdiğinin kabulü gerekir. Bu durumda şahsi işletmenin devir tarihine kadar olan hesapları kapatılarak kâr ve zarar tespit edilerek ortaklarca beyan edilmelidir.

- Gelir Vergisi Kanunu Açısından Şahıs Şirketlerinde Birleşme: Sermaye şirketlerinin birleşmelerine ilişkin özel hükümlere K.V.K.'nda yer verilmiş olmasına karşın (K.V.K. md, 36, 37, 38, 39 ile) şahıs şirketleri olan kolektif ve komandit şirketlerin birleşmelerine ilişkin G.V.K.'nda herhangi bir özel hükme yer verilmemiştir. O halde bu durum, şahıs şirketlerinin birleşmeleri vergiye tabi mi değil mi sorusunu karşımıza çıkarmaktadır. Bu sorun, gerek bazı G.V.K. maddelerinin yorumlanması ve

gerekse K.V.K.'nun tasfiye ve birleşme hükümlerinin kıyas yoluyla bu şirketlerin birleşmelerine de uygulanması yoluyla çözümlenebilir.

Şahıs şirketlerinin birleşmelerinden önceki faaliyet dönemine ait yani faaliyet döneminin başından birleşme tarihine kadar olan süre içindeki faaliyetlerden doğan kazançlarında ticari kazanç hükümlerine göre vergilendirilmelidir.⁸²

1.3.4. Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler

Şirket birleşme ve devir almalarında devir alma veya birleşme sonunda oluşacak yeni şirketin mal ve hizmet piyasalarında rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı bir duruma gelmesini önlemek amacı ile önlemler almak, bütün ülkelerde, kamu yönetimlerini yakından ilgilendirmiştir. Bu önlemler, hukuksal düzenlemeler yapmak, bu hukuksal düzenlemelerin uygulamaya konulmasını sağlamak amacı ile teşkilatlanmak ve ceza yasalarında cezai yaptırımlar oluşturmak gibi yasama, yürütme ve yargı birimlerinin harekete geçirilmesi ile işlerlik kazanmaktadır.⁸³

Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunu'nun 7/1. maddesi “bir veya birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü veyahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır” şeklindedir.

Türk Hukuku iki tür birleşme imkanı vermiştir:

- Devralıcı birleşme
- Yeni ortaklık kurulması yolu ile birleşme

⁸² H. AKAY, a.g.e., s.83-86.

⁸³ Cevat SARIKAMIŞ, Şirket Birleşmeleri, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 2003, s.118.

Her iki şekilde de katılan ortaklık(lar) tasfiyesiz infisah ederler ve onlara ait mallar intikalinde külli halefiyet ilkesi geçerlidir.

Kuruldan izin alınmasını gerektiren ve birleşme ve devir alma sayılan hususlar şunlardır.⁸⁴

- a. Bağımsız iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi,
- b. Herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları devralması veya kontrol etmesi,
- c. Amaçlarını gerçekleştirmek üzere işgücü ve mal varlığına sahip olacak şekilde bağımsız bir iktisadi varlık olarak ortaya çıkan ve taraflar arasındaki veya taraflarla ortak girişim arasındaki rekabeti sınırlayıcı amacı veya etkisi olmayan ortak girişimler (Joint Ventures).

Birleşmeler Rekabet Kurulu'na bildirilmek zorundadır. Bildirim zorunluluğu şirketler arası iş anlaşmalarında 30 günken, birleşme ve devralmalarda böyle bir tarih bildirilmemiş fakat bildirilmemesi halinde cezai şartlar öngörülmüştür. Bu durumda kanunun yorumundan, birleşme ve devralmaların, anlaşmaların imzalanmasından sonra en kısa süre içerisinde, Kurula bildirilmesi gerekeceği sonucu çıkmalıdır. Bir birleşme sonucunda birleşmeyi gerçekleştiren teşebbüslerin, ülkenin tamamında veya bir bölümünde ilgili ürün piyasasında, toplam pazar paylarının, piyasanın %25'ini aşması halinde veya bu oranı aşmasa bile toplam cirolarının yirmi beş trilyon Türk Lirasını aşması halinde Rekabet Kurulu'ndan izin alınması zorunludur.

Hakim durum yaratmayan veya bir hakim durumu güçlendirmeyen ve bunun sonucu olarak ülkede veya bir bölümünde etkin rekabeti önemli ölçüde engellemeyen birleşme veya devralmalara izin verilir. Kurul,

⁸⁴ C. SARIKAMIŞ, a.g.e., s.119.

bildirilen birleşme veya devralmaya, gerekli gördüğü diğer tedbirlerin alınması ve bazı yükümlülöklere uyulması koşuluyla izin verebilir. Bir hakim durum yaratan veya mevcut bir hakim durumu güçlendiren ve bunun sonucunda ölkede veya bir bölümünde etkin rekabeti önemli ölçüde engelleyen birleşme veya devralmaların Kanuna aykırı olduğu kabul edilir ve bunlara izin verilmez.

Birleşme veya devralma anlaşmaları Kurula bildirildiği tarihten itibaren Kurul, 15 gün içinde yapacağı ön inceleme sonucunda birleşmeye veya devralma işlemine ya izin vermek ya da bu işlemi nihai incelemeye almaya karar verdiği takdirde ön itirazını bildiren yazısı ile birlikte birleşme veya devralma işleminin nihai karara kadar askıda olduğunu ve uygulamaya sokulmayacağını gerekli gördüğü takdirde diğer tedbirlerle birlikte ilgililere usulüne göre tebliğ etmek zorundadır. Kurulun süresi içinde birleşme veya devralmaya ilişkin müracaata herhangi bir cevap vermediği ya da herhangi bir işlem yapmadığı hallerde, birleşme veya devralma anlaşmaları bildirim tarihinden itibaren 30 gün sonra yürürlüğe girerek geçerlilik kazanır.⁸⁵

1.3.5. Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Devralma ve Birleşmeler

S.P.K.'nun "kamunun aydınlatılmasında özel durumlar" başlığını taşıyan 16/A maddesi uyarınca: Sermaye Piyasası Kurulu küçük pay sahiplerinin korunması ve kamunun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, halka açık anonim ortaklıkların sermaye ve yönetiminde kontrolü sağlamak üzere pay sahiplerine çağrıda bulunarak, hisse senedi toplama girişiminde bulunulmasında veya genel kurullarda oy hakkını kullanmak için vekalet istenmesinde veya ortağın pay dağılımının önemli ölçüde değişmesi sonucunu veren, hisse senedi el değiştirmelerinde, sermaye artırımlarında, birleşme ve devirlerde, menkul kıymetlerin değerini etkileyebilecek önemde olay ve gelişmelerde düzenlemeler yapar.

⁸⁵"Türk hukukunda Şirket Evlilikleri Prosedürü", <http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/Web+Servisler/Uzman+Kosesi/hukuk/hukuk4.htm>, (20/10/2008), s.2-3.

Hisse senetleri borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim ortaklıkların yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcıları ile sermayenin %10 ve daha fazlasına sahip ortakları, sahip oldukları anonim ortaklıklara ait hisse senetleriyle ilgili olarak Kurul'un kamuyu aydınlatma açısından gerekli gördüğü bilgileri, belirlenecek şekli ve esaslar dahilinde Kurul'a ve ilgili borsalara ve teşkilatlanmış diğer piyasalara bildirmekle yükümlüdürler.⁸⁶

Sermaye Piyasası Kanununun 16. maddesi 3. fıkrasında, Kurul'un Kanun kapsamındaki şirketlerin devir ve birleşmesinde bağımsız denetim raporu isteyebileceği belirtilmiştir. Ayrıca Kanununun 16/A maddesi pay sahiplerine çağrıda bulunarak hisse senedi toplanması veya ortaklığın pay dağılımını önemli ölçüde değişmesi sonucu veren hisse senedi el değiştirmelerinde birleşme ve devirde kamuyu aydınlatmayı sağlamak açısından düzenleme yetkisi vermiştir.

Kurulun Seri IV, No:8 sayılı Tebliği'nin 3. bölümünde pay sahiplerine çağrıda bulunarak hisse senedi toplanmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Ayrıca tasarruf sahiplerini zamanında bilgilendirmek amacıyla Seri VIII, No:20 sayılı "Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar Tebliği" düzenlenmiştir. Bu Tebliğ'de madde 3-A(a), madde 3-A(b), madde 3-F(a) kamunun aydınlatılması açısından ortaklık sermaye yapısındaki hangi değişikliklerin açıklanması gerektiği hususlarını içermektedir.

Seri X No:7 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Özel Denetlemeye Tabi Ortaklıkların Belirlenmesi Hakkında Tebliği"nin madde 1-b'de özel denetime tabi şirketler arasında hisse senetleri halka arz edilen veya edilmiş sayılan anonim ortaklıklardan bir başka anonim ortaklıkla birleşen veya diğer bir

⁸⁶ H. AKAY, a.g.e., s.91.

anonim ortaklığa devir veya katılmaya taraf olanlar sayılmıştır. Ayrıca Seri X No:9 sayılı Tebliğ'in 6. maddesine göre devir ile ilgili özel denetim sözleşmesi bunlara ilişkin kararların alınacağı genel kurul toplantı tarihinden en az iki ay önce yapılmış olması gerekmektedir.⁸⁷

⁸⁷ Ruya ESER, "Birleşme ve Ele Geçirmelerde Avrupa Birliği Düzenlemeleri", Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, 1998 Ankara, s.17-18, www.spk.gov.tr/yayinlar/AraştırmaRaporları/1998-RuyaEser.pdf. dosyasınınhtml sunumudur (20.10.2008).

İKİNCİ BÖLÜM

3 NO'LU TFRS'YE GÖRE İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Finansal raporlar yatırım kararı için önemli araçlardan bir tanesidir. Uluslararası sermaye hareketlerinin oluşması için firmaların finansal durumlarını küresel kabul gören standartlara uygun olarak hazırlamaları gerekmektedir.⁸⁸

Uluslararası Muhasebe Standardı Komitesi (IASC) 1993 yılında işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin 22 no'lu "İşletme Birleşmeleri" standardını yayımlamış ve yürürlüğe koymuştur. Bu standart 01.07.1999 tarihinden sonra başlayan dönemler için hazırlanan mali tablolar için geçerli sayılmıştır. IASC, Mayıs 2000 yılından sonra IASB'a dönüştürülmüş ve IASB'ın yayınladığı standartlar bu tarihten sonra Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) olarak adlandırılmaya başlanmıştır. IASB, IAS 22'nin yerini almak üzere Mart 2004'te IFRS 3 "İşletme Birleşmeleri" adı altında yeni bir standart yayımlamıştır. IFRS 3'ün geçerlilik tarihi ise 01.01.2005 olarak belirlenmiştir.⁸⁹

IFRS 3'ün yayımlanması ile işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin başlıcaları birleşmelerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan menfaatlerin birleştirilmesi yönteminin kaldırılması ve negatif şerefının doğrudan gelir kaydedilmesi uygulamasına geçilmesi olarak belirtilebilir. IASB, son olarak 10.01.2008 tarihinde, IFRS 3'ü revize ederek tekrar yayınladı. Standardın revize hali 01.07.2009 tarihinde yürürlüğe girecektir.

⁸⁸ Yüksel KOÇ YALKIN- Volkan DEMİR- Lutfiye D. DEMİR, "IFRS and the Development of Financial Reporting Standards in Turkey", Research in Accounting Regulation, Volume:20, 2008, s.281.

⁸⁹ Ayşenur BUYRUK, a.g.e., s.103.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayınlanan, TFRS 3, IFRS 3'ün 2008'de revize edilmeden önceki halini kapsamaktadır. 2008 değişiklikleri de standarda yansıtılmıştır.

2.1. STANDARDIN AMACI

Bu standardın amacı işletme birleşmesi gerçekleştiren bir teşebbüs veya işletmenin finansal raporlamasına ilişkin esasları belirlemektir. Standarda göre, tüm şirket birleşmeleri, satınalma yöntemi kullanılarak raporlanır. Bu kapsamda,

- İktisap edilen (elde edilen, devralınan) işletmenin, edinme (birleşme) tarihi itibarıyla tanımlanabilir varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülükleri gerçeğe uygun değerleri üzerinden muhasebeleştirir ve

- Şerefiye finansal tablolara alınır.

Şerefiye için amortisman ayrılmaz. Bunun yerine şerefiye her dönem itibarıyla değer düşüklüğü testine tabi tutulur.⁹⁰

TFRS 3 standardına göre, işletme birleşmesi, ayrı kuruluşları/ işletmeleri tek bir raporlama işletmesi olarak bir araya getirmek şeklinde tanımlanır. Ortak kontrole tabi işletmeler (businesses under common control) ile ayrı işletmelerin müşterek yönetime tabi teşebbüs oluşturmak (joint venture) üzere bir araya geldikleri işletme birleşmelerinde bu standart uygulanmaz.

Tüm işletme birleşmeleri için satınalma metodunun (purchase method) uygulanması gerekmektedir. Menfaatlerin birleştirilmesi yöntemi (pooling of interest method) uygulamadan kaldırılmıştır.⁹¹

⁹⁰ Remzi ÖRTEN – Hasan KAVAL – Aydın KARAPINAR, Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları, TMS-TFRS, 2.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2007, s.693.

⁹¹ Zafer SAYAR, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası: Kobi Muhasebe Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları Serisi Tesmer Yayın No:79, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008, s.48.

2.2. STANDARDIN KAPSAMI

Bu standart aşağıda belirtilenlerin dışındaki işletme birleşmelerine uygulanır.

- İş ortaklığı amacıyla işletme birleşmeleri
- Ortak kontrole tabi işletmelerin birleşmesi
- İki ya da daha fazla ortak faydalı işletmenin birleşmesi
- Herhangi bir ortaklık hakkı sağlamayan sözleşmeye dayalı bir raporlayan işletme oluşturmak üzere bir araya gelmiş işletmelerin birleşmeleri.

2.3. İŞLETME BİRLEŞMESİNİN TANIMLANMASI

İşletme birleşmeleri teşebbüs veya işletmelerin tek raporlayan işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesidir. İşletme birleşmelerinin büyük bir çoğunluğunda “edinilen” olarak ifade edilen, bir ya da daha fazla işletmenin kontrolünü ele geçiren “edinen” olarak ifade edilen bir işletme bulunmaktadır. Bir işletmenin, ticari işletme olmayan bir veya birden fazla işletmenin kontrolünü elde etmesi halinde, bu işletmelerin bir araya gelmesi işletme birleşmesi olarak nitelendirilmez. İşletme tarafından varlık veya net varlık gruplarının elde edilmesi halinde bu işlemler de işletme birleşmeleri kapsamında değerlendirilmez, grubun maliyeti satınalma tarihinde gerçeğe uygun değerlerine bağlı olarak grup iğerisindeki tanımlanabilir varlıklar, yükümlölükler ve koşullu yükümlölüklere dağıtılır.⁹²

Standartta, işletme birleşmeleri, farklı işletmelerin tek bir finansal raporlama birimi haline gelmesi olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede, işletme birleşmeleri, ölkemizde geniş olarak kullanılan hukuki anlamlarıyla; yani bir işletmenin diğer bir işletme tarafından tüm aktif ve pasifleriyle devralınmak suretiyle infisah etmesi (devir) (TTK md. 451) veya birden çok işletmenin aktif ve pasifin yeni kurulacak bir işletmeye

⁹² Ümit Gücenme GENÇOĞLU, Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007, s.345.

aktarılması (birleşme) (TTK md. 452) tanımlarıyla karıştırılmamalıdır. Standarttaki tanım, şüphesiz ki bu tanımları da kapsamaktadır çünkü Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanan bu işlemler sonucunda da farklı işlemler tek bir finansal raporlama birimi haline gelmektedir. Ancak söz konusu standart, bu tanımlardan daha geniş işlemleri içermektedir. Anılan tanım uyarınca, bir veya birden fazla işletmenin aktif ve pasiflerinin %100'ünün iktisap edilmesinin yanı sıra, bir veya birden fazla işletmenin kontrolünün ele geçirilmesi sonucunu doğuran tüm iktisaplar da işletme birleşmesi kapsamındadır. Zira bu işlemler, 27 nolu TMS birleşmesi kapsamı uyarınca, konsolide mali tabloların hazırlanmasını gerektirmekte ve bu da farklı işletmelerin tek bir finansal raporlama birimi haline gelmesi sonucunu doğurmaktadır.⁹³

Kontrol, bir teşebbüs veya işletmenin finansal veya faaliyet politikalarını o teşebbüsün veya işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlayabilecek şekilde yönetme gücünü elinde bulundurmaktır. İşletmelerden birinin, diğerinin oy hakkının yarısından fazlasına sahip olması durumunda kontrolün varlığı kabul edilir. Ancak, bu oy hakkının edinilen işletme üzerinde kontrolü sağlamadığı hususunda açık deliller varsa, kontrol oluşmaz. İşletmelerden biri, diğerinin oy hakkının yarısından fazlasına sahip olmasa dahi, işletme birleşmesi sonucunda, aşağıdakilere sahip olması durumunda, kontrolü elinde tutan olarak kabul edilir:⁹⁴

- i) Diğer yatırımcılarla yapılan anlaşmanın etkisine göre diğer işletmenin oy haklarının yarısından fazlasını kullanma gücü varsa ise, veya
- ii) Bir anlaşma veya sözleşme ile diğer işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını belirleme gücünü elde etmiş ise, veya

⁹³ Özlem ARIKAN, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Yapılan Son Değişikliklerle İşletme Birleşmelerinin Finansal Raporlanması –Rakamsal Örneklerle Eskiyle Karşılaştırmalı Bir Analiz", Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2004, s.64-65.

⁹⁴ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.344.

iii) Diğer işletmenin yönetim kurulu üyelerinin veya eşdeğeri başka bir kurul üyelerinin çoğunluğunu atama ya da görevden alma gücü var ise, veya

iiii) Diğer işletmenin yönetim kurulu toplantılarında veya eşdeğeri başka bir kurul toplantılarında oy çoğunluğunu elinde bulundurma gücü varsa.

2.4. TANIMLAR

İşletme birleşmelerine ilişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 3), şirket birleşmeleriyle ilgili bazı tanımlar yapılmıştır. TFRS 3, Ek A'da aşağıdaki gibi tanımlar yer almaktadır:

Birleşme tarihi: Edinen işletmenin edinilen işletme üzerinde kontrolü ele geçirdiği tarihtir.

Sözleşme tarihi: Birleşen tarafların esas anlaşma üzerinde anlaştıkları tarih ve halka açık olan kuruluşların, halka açıkladıkları tarihtir. Zorla ele geçirme durumunda ise, birleşen tarafların esas anlaşmaya vardıkları en erken tarih, edinilen işletmenin yeterli sayıdaki ortağının edinen işletmenin kontrolü ele geçirmek için verdiği teklifi kabul ettiği tarihtir.

İşletme: (a) yatırımcıya bir getiri sağlamak ve, (b) hissedarlara ve katılımcılara direkt orantısal şekilde düşük maliyet ve sair ekonomik fayda sağlamak için yönetilen faaliyet ve varlıklar bütünüdür.

İşletme; genellikle girdiler, bu girdilere uygulanan süreçler ve sonunda elde edilen çıktılar ile hasılat yaratmayı içerir. Eğer transfer edilen faaliyet ve varlıklar bütününde şerefiye var ise, transfer edilen bütün de bir işletme kabul edilir.

İşletme birleşmeleri: Aynı kuruluşları veya işletmeleri tek bir raporlama kuruluşu olarak bir araya getirmektir.

Ortak kontrole tabi kuruluşları veya işletmeleri içeren işletme birleşmeleri: Bir araya gelen kuruluşların veya işletmelerin birleşme öncesinde veya sonrasında aynı taraf veya taraflar tarafından kontrol

ediliyor olmasını ve kontrolün geçici olmamasını ifade eden işletme birleşmeleridir.

Koşullu yükümlülük: Koşullu yükümlülük “TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar” standardındaki anlamı içermektedir. Yani (a) geçmiş olaylardan kaynaklanan ve varlığı, gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi tamamıyla kuruluşun kontrolü dışındaki belirsiz bir veya birden fazla gelecek olay ile teyit edilebilecek bir muhtemel yükümlülüktür. (b) geçmiş olaylardan kaynaklanan ama muhasebeleştirilmemiş mevcut yükümlülüktür çünkü (i) yükümlülüğü kapatmak için ekonomik faydayı şekillendiren kaynakların kullanımının gerektiği muhtemel değildir (ii) yükümlülüğün tutarı güvenilir bir şekilde ölçülememektedir.

Kontrol: Bir kuruluşun veya işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak için o kuruluşun veya işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını idare etme gücü.

İşlem tarihi: İşletme birleşmesi tek bir işlemle yerine getiriliyorsa, işlemin olduğu gün iktisap tarihidir. Eğer işletme birleşmesi birden fazla işlem içeriyorsa örneğin müteakip hisse alımları ile aşamalı olarak yapılıyorsa o zaman işlem tarihi her yapılan yatırımın edinen işletme tarafından mali tablolara kayıt edildiği tarihtir.

Gerçeğe uygun değer: Karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır.

Şerefiye: Tek olarak tanımlanamayan ve ayrı olarak kaydedilemeyen varlıklardan kaynaklanan gelecekteki ekonomik fayda.

Maddi olmayan varlık: Maddi olmayan varlık “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar” standardındaki anlamı içermektedir, yani fiziki olmayan ve tanımlanabilir parasal olmayan varlık.

İş ortaklığı: İş ortaklığı “TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar” daki anlamı içermektedir, yani iki veya daha fazla tarafın ekonomik bir etkinliği müşterek kontrol etmesini sağlayan sözleşmeye dayalı anlaşma.

Topluluk dışı paylar: Bir bağlı ortaklığın ana ortaklık tarafından doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı sahipliğinin olmadığı özkaynak paylarına isabet eden, kâr – zarar ve net varlıklardır.

Ortak faydalı işletme: Hissedarlara veya katılımcılara direkt ve orantısız şekilde düşük maliyet ve diğer ekonomik faydaları sağlayan ortak faydalı sigorta şirketleri veya ortak faydalı kooperatif kuruluşu gibi bir yatırımcı tarafından sahip olunmayan kuruluş.

Ana ortaklık: Bir veya birden fazla bağlı ortaklığı olan firma.

Raporlayan kuruluş: Bir kuruluşun genel amaçlı mali tablolarına güvenerek kaynaklarını kullanmak için karar vermelerine faydası olacak bilgilere ihtiyaç duyan kullanıcıları olan kuruluş. Raporlayan kuruluş tek bir kuruluş olabileceği gibi ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarından oluşan bir grup da olabilir.

Bağlı ortaklık: Bir ortaklık gibi henüz şirket olarak kurulmamış dahi olabilen ve (ana ortaklık olarak bilinen) başka bir kuruluş tarafından kontrol edilen kuruluş.

2.5. MUHASEBELEŞTİRME YÖNTEMİ (SATINALMA YÖNTEMİ)

İşletme birleşmeleri, geleneksel muhasebe literatüründe menfaatlerin birleştirilmesi ve satınalma yöntemlerinden biri kullanılarak muhasebeleştirilmektedir. UFRS / TFRS 3 tüm işletme birleşmelerin satın alma yöntemi uygulanarak muhasebeleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. UFRS / TFRS 3'ün yayınlanmasıyla yürürlükten kaldırılan UMS / TMS 22 "İşletme Birleşmeleri" standardı hem satınalma yönteminin hem de menfaatlerin birleştirilmesi yönteminin kullanılmasına izin vermektedir. Ancak Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) benzer işlemlerde iki ayrı yöntemin kullanılmasının finansal tabloların karşılaştırılabilirliğine zarar vereceği gerekçesiyle, bu yeni standartla menfaatlerin birleştirilmesi yöntemini kaldırmıştır.⁹⁵

⁹⁵ Volkan DEMİR – Oğuzhan BAHADIR, UFRS/TFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon -Açıklamalar ve Uygulamalar-, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s.20.

Satınalma metodu kısaca bir varlığın diğer bir varlık tarafından, satınalma birleşimini ele alır. Elde eden işletme, satınalma maliyetini veya alış maliyetini kaydeder.⁹⁶

Bütün işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satın alma yöntemi uygulanır. Satınalma yöntemi birleşme işleminde edinen olarak tanımlanan birleşen işletmenin bakış açısını yansıtmaktadır. Edinen taraf karşı tarafın net varlıklarını satın alır. Edinen işletme edinilen işletme tarafından daha önce muhasebeleştirilmemiş olanlar da dahil olmak üzere elde edilen varlık, üstlenilen yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerini muhasebeleştirir. Edinen işletmenin varlık ve yükümlülüklerinin değerlendirilmesi birleşme işleminden etkilenmez. Edinen işletme bu birleşme işletmeninden doğan ek varlıklar ve yükümlülükleri de muhasebeleştirmez çünkü bunlar işletme birleşmesine konu değildir.⁹⁷

Standart, satınalma türü birleşme kapsamında bir de tersine satın alma adını verdiği bir birleşmeyi de tanımlamaktadır. Satınalmada, satın almak isteyen işletme, satın almak istediği işletmenin hisse senetleri için ya nakit veya nakde eşdeğer varlıklarla ya da yeni çıkardığı hisse senetleri ile ödeme yapmaktadır. Hisse senedi çıkararak yapılan ödemelerde, çıkartılan bu hisse senetleri nedeniyle, nadiren de olsa satın alan işletmenin kontrolü satın alınmak istenen işletmeye geçebilir. Bu durumu tersine satınalma olarak adlandırılır. Muhasebeleştirme uygulaması bakımından, bu tür birleşmelerde, hisse senetleri satın alınan taraf alıcı işletme olarak kabul edilir.⁹⁸ Bu birleşme şekli, satınalma türü birleşmeye yönelik işlemlerin vergi maliyetinin yüksek olması, şirketin büyüklüğünün aktif kıymet transferini elverişsiz, zaman alıcı, pahalı kılması halinde, üçüncü bir tarafın onayına dayalı ve bu onayı sağlamanın çok pahalı olması nedeniyle tercih edilir.

⁹⁶ Jeanne SYLVESTRE – Gregory L. PRESCOTT, “Accounting for Business Combinations”, The Journal of Corporate Accounting and Finance, Wiley Periodicals, September/October 2002, s.69.

⁹⁷ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.342-343.

⁹⁸ Aydın KARAPINAR, “Şirket Birleşmeleri ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerlendirilmesi”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ocak 2003, s.87.

Ancak, bu yöntemin iki ana dezavantajı vardır. Bu dezavantajlardan biri, çok sayıda hisse sahibi olması durumunda işlemleri tamamlamanın güçleşmesi, diğeri ise şirketin ele geçirilmesi sonrası aktif kıymet satışında olduğu üzere vergi yükümlülüğünün doğmasına neden olmasıdır.⁹⁹ Tüm birleşmeler, satınalma yöntemine göre muhasebeleştirilirler. Yeni IFRS 3 (IFRS 3R)'de ise, kullanılan yöntem bakımından değişiklik yapılmamıştır. Ancak, yöntemin uygulanmasındaki esaslarda birçok değişiklikler yapılmaktadır.

Satınalma yönteminde, iktisap eden taraf, iktisap edilenin tüm varlık ve kaynaklarını satınalma tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerleri üzerinden bir bütün olarak değerler ve finansal tablolarına dahil eder.¹⁰⁰ Bütün işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satınalma yöntemi uygulanır. Satın alma yönteminin uygulanması aşağıdaki adımları içerir:¹⁰¹

- i) Bir edinen işletmenin belirlenmesi,
- ii) İşletme birleşmesi maliyetinin belirlenmesi ve
- iii) Birleşme tarihinde işletme birleşmesi maliyetinin edinilen varlıklar ve üstlenilen yükümlülükler ile koşullu yükümlülüklerle dağıtılması.

2.5.1. Edinen İşletmenin Belirlenmesi

Tüm işletme birleşmelerinde edinen işletmenin belirlenmesi gerekir. Edinen işletme, birleşme işlemi ile birleşmeye taraf olan diğer teşebbüsler üzerinde kontrolü elde eden taraftır.

Edinen işletmenin belirlenmesine yönelik olarak Taslak IFRS 3'de aşağıdaki açıklamalar ayrıca yer almaktadır (md 13-16).

⁹⁹ Gülğün ERKAN, a.g.e., s.96.

¹⁰⁰ R. ÖRTEN – H. KAVAL – A. KARAPINAR, a.g.e., s.699.

¹⁰¹ Ercan BAYAZITLI-Orhan ÇELİK-Saim ÜSTÜNDAĞ, Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış, Tesmer Yayın No:67, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006, s.326-327.

- Birleşen işletmelerden birinin gerçeğe uygun değeri, diğer birleşen işletme veya işletmelerden oldukça büyükse, bu işletme, iktisap eden işletme olabilir.

- Alıcının belirlenmesinde, diğer şeylerin yanı sıra birleşmeyi başlatan işletmeler ve birleşen işletmelerinin birinin varlıklarının, gelirlerinin veya kâr/zararlarının diğerlerinkinden oldukça büyük olup olmadığı göz önünde bulundurulur.

- Eğer bir birleşmeyi gerçekleştirmek için hisse senedi arz edecek bir işletme kurulmuşsa, birleşmeden önce var olan birleşen işletmelerden birisi mevcut göstergelere dayanılarak iktisap eden taraf olarak belirlenir.¹⁰²

Edinen işletmenin belirlenmesine aşağıdaki durum örnek olarak verilebilir¹⁰³:

X İşletmesi Y İşletmesi ile birleşecektir. Birleşmenin koşulu olarak X işletmesinin her bir hissesi için Y işletmesi iki hissesini verecektir. Y işletmesinin piyasa değeri 500 milyon TL, X işletmesinin piyasa değeri ise 250 milyon TL'dir. Birleşmeden sonra oluşan yeni yönetim kurulunda sadece Y işletmesinin yöneticileri bulunmaktadır. Birleşmeden üç ay sonra X işletmesinin %20'si satılmıştır.

Bu durumda Y işletmesinin edinen taraf olduğu açıktır. Y işletmesi X işletmesinden daha büyüktür ve birleşmeden sonra yönetim kadrosunda etkin taraf olmuştur. Ayrıca birleşmeden sonra X işletmesinin bir kısmının satılması Y işletmesinin edinen taraf olduğunu doğrulamaktadır.

Sermaye payları (hisse) değişimine dayanan işletme birleşmelerinde genellikle sermaye payları ihraç eden taraf normalde edinen taraf olarak kabul edilir. Ancak hangi işletmenin diğer işletme (işletmeler) faaliyetinden (faaliyetlerinden) iktisadi kazanç (ekonomik fayda) sağlamak için finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip olduğunu belirlemek için tüm ilgili olay ve durumlar dikkate alınmalıdır. Yaygın bir şekilde ters

¹⁰² R. ÖRTEN – H. KAVAL – A. KARAPINAR, a.g.e., s.700.

¹⁰³ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.345.

birleşme olarak tanımlanan bazı işletme birleşmelerinde, sermaye payları alınan taraf edinen işletme, sermaye paylarını almak için hisse senedi ihraç eden taraf edinilen taraf olabilir. Örneğin, bu durum şu şekilde gerçekleşebilir: Bir özel işletme halka açık bir işletme haline gelebilmek için kendisinden daha küçük halka açık bir işletme tarafından devralınmasını sağlayabilir. Yasal anlamda hisse senedi ihraç eden halka açık işletme ana işletme, özel işletmelerde bağlı ortaklık olmasına rağmen, yasal bağlı ortaklık olan özel işletme eğer yasal halka açık işletmenin faaliyetlerinden ekonomik fayda sağlamak için finansal ve faaliyetlerini yönetme gücünü elde ediyorsa, yasal bağlı ortaklık olan özel işletme edinen işletmedir.

2.5.2. İşletme Birleşmesi Maliyeti

Edinen işletme açısından işletme birleşmesinin maliyeti aşağıdaki iki unsurun birleşiminden oluşmaktadır¹⁰⁴:

- İşletmenin kontrolünü elde etmek için işlem tarihinde yapılan değişim ile elden çıkarılan varlıklar, gerçekleşen veya üstlenilen yükümlülükler ile edinen işletme tarafından ihraç edilen özkaynağa dayalı araçların gerçeğe uygun değerler,

- Birleşmeyle doğrudan bağlantılı olarak oluşan giderler. Örneğin; muhasebecilere, hukuk danışmanlarına, değerlendirme çalışması yapanlara ve diğer danışmanlara birleşmenin gerçekleşmesi için profesyonel anlamda ödenen ücretler.

İktisap eden işletme; varlıklarını, borçlarını ve ihraç ettiği hisse senetlerinin değişim tarihindeki makul değerini belirleyip buna birleşme faaliyetinden kaynaklanan direkt maliyetleri ekleyerek işletme birleşmesinin maliyetini hesaplar.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Gürbüz GÖKÇEN- Başak Ataman AKGÜL- Cemal ÇAKICI, Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları, Beta Yayınevi, İstanbul 2006, , s.29.

¹⁰⁵ Sinan ASLAN, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Getirilen Yeni Düzenlemeler: IFRS 1-5", Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2004, s.52.

İşletme birleşmesinin maliyetinin hesaplanmasına ilişkin örnek aşağıdaki sunulmuştur.¹⁰⁶

F şirketi, G şirketi satınalmaktadır.

- F şirketi, G şirketinin hissedarları için 1000 adet yeni hisse senedi ihraç etmektedir. Hisse senetlerinin her birinin piyasa fiyatı 3 TL'dir.

- F şirketi, G şirketine 2000 TL nakit ödemektedir.

- F şirketi, işletme birleşmesi için gerekli olan bir tedarik anlaşması için G şirketinin bir müşterisine karşı 1000 TL'lik bir yükümlülük üstlenmiştir.

İhraç edilen özkaynağa dayalı araçlar	3.000
Nakit Ödeme	2.000
Üstlenilen Yükümlülük	+ 1.000
İşletme birleşmesinin toplam maliyeti	<u>6.000</u>

2.5.3. Birleşme Maliyetinin Dağıtılması

İktisap maliyeti ve maliyetlerin dağıtılmasında kullanılan yöntemler hakkında yapılan açıklamalarda birtakım değişiklikler söz konusudur. IAS 22'ye göre maliyetlerin dağıtılmasında iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; temel yöntem ve alternatif yöntemdir. Ancak IFRS 3'te bunlardan sadece alternatif yönteme izin verilmektedir.

Alternatif yöntemde; tanımlanabilir varlık ve borçların kaydedilmesi hakkındaki hüküm uyarınca, finansal tablolara alınan tanımlanabilir varlık ve borçların iktisap tarihindeki makul (gerçeğe uygun) değerleri esas alınmaktadır.¹⁰⁷ Temel yöntem ile alternatif yöntem şu şekilde karşılaştırılabilir:

¹⁰⁶ Bu örnek Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.348-349'dan yararlanılarak yapılmıştır.

¹⁰⁷ Ayten ERSOY – Ayşenur BUYRUK, “İşletme Birleşmelerinin Uluslararası Muhasebe Standardı (22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı- (IFRS 3)'e Göre İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi-I”, Analiz Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005, s.16-17.

-**Temel Yöntem (Maliyet Modeli):** Mali tablolara ilk alınma sonrasında, maddi varlık, mali tablolarda maliyetinden birikmiş amortisman payları ve birikmiş değer düşüklüğü indirildikten sonraki değeri üzerinden gösterilir.

-**Alternatif Yöntem (Yeniden Değerleme Modeli) :** Gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülebilen bir maddi duran varlık kalemi, yeniden değerlendirilmiş tutarı üzerinden gösterilir. Yeniden değerlendirilmiş tutar, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değerinden (makul değerden), sonraki birikmiş amortisman ve sonraki birikmiş değer düşüklüğü zararının indirilmesi suretiyle bulunan değerdir.

Yeniden değerlemeler, bilanço tarihi itibarıyla, gerçeğe uygun değer kullanılarak bulunacak tutarın kayıtlı değerden önemli ölçüde farklı olmasına neden olmayacak şekilde düzenli aralıklarla yapılmalıdır. Bazı maddi duran varlık kalemlerinin gerçeğe uygun değerlerinde önemli değişiklikler olabileceği için yıllık olarak yeniden değerlendirilmesi gerekir. Gerçeğe uygun değerlerinde önemli değişiklikler olmayan maddi duran varlık kalemleri için bu sıklıkta yeniden değerlendirme yapılmasına gerek yoktur. Bu kalemler için sadece üç veya beş yılda bir yeniden değerlendirme yapılması gerekli olabilir. Maddi varlıklar yeniden değerlendirildiğinde, aynı sınıftaki tüm diğer varlıklar da yeniden değerlendirilir. Bir maddi duran varlık sınıfındaki kalemler, içlerinden bazılarının seçilerek yeniden değerlemeye tabi tutulmasının ve bu tutarların finansal tablolarda değişik tarihlere ait maliyetler ve değerler olarak raporlanmasının önlenmesi için eş zamanlı olarak yeniden değerlemeye tabi tutulur.¹⁰⁸

Maliyet değeri esas alınarak hazırlanan mali tablolar, işletmenin gerçek finansal durumunu ve faaliyet sonucunu göstermekten uzaktır.

¹⁰⁸ Ümit GÜCENME, Aylin POROY, "Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı", Analiz Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005, s.2

Çoğunlukla varlık ve yükümlülüklerin işlem tarihindeki değerleri, mevcut piyasa değerleri ile uyumlu değildir. Oysa gerçeğe uygun değer, varlık ve yükümlülüklerin cari değerlerini ölçer. Gerçeğe uygun değer, mali tablolarda şeffaflığı sağlar. Muhasebe uygulamalarında şeffaflık, mali tabloların, işletmenin faaliyetleri ve mali durumu hakkında doğru, güvenilir ve tam bilgi sağlaması anlamına gelir. Gerçeğe uygun değer esas alınarak hazırlanan mali tablolar, kullanıcılara, şeffaf muhasebe bilgileri sağlar. Çünkü gerçeğe uygun değere göre düzenlenmiş bilanço ve gelir tablosu, işletmenin gerçek finansal durumunu ve işletme faaliyetlerinin gerçek ekonomik değerini yansıtır. Mali tablo verilerinin, maliyet değerleri veya gerçeğe uygun değerleri ile mali tablolarda yer almasının etkileri aşağıdaki tabloda karşılaştırılmaktadır.

Makul Değer = Gerçeğe Uygun Değer	Maliyet Değeri
Mali tablolardaki kalemlerin karşılaştırılabilirliğini artırır.	Mali tablolardaki kalemlerin karşılaştırılabilirliğini azaltır.
Mevcut ekonomik koşullar altında, varlıklardan beklenen getiriler ve yükümlülüklerden kaynaklanan sorumluluklar hakkında bilgi sağlar.	Varlıkların edinildiği ve yükümlülüklerin ortaya çıktığı tarihteki ekonomik koşullar altında, varlıklardan beklenen getiriler ve yükümlülüklerden kaynaklanan sorumluluklar hakkında bilgi sağlar.
Değer değişikliklerinden kaynaklanan Kayıp ve kazançları yansıtır.	Değer değişikliklerinden kaynaklanan kayıp ve kazançları ancak bir satış veya ödeme sonucu gerçekleştiği zaman yansıtır.
Cari piyasa değerlerini göz önünde bulundurur.	Cari piyasa değerlerini göz önünde bulundurmaz.

Kaynak: Aylin Poroy ARSOY, “Bağlı Ortaklıkların Bilançolarının Makul Değerle Değerlenmesi ve Şerefiyenin Hesaplanması”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2003, s.133-134.

TFRS 3 standardına göre, edinen işletme birleşme maliyetini, birleşme tarihinde edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülüklerine gerçeğe uygun değerleri

üzerinden dağıtır. Buna göre edinen işletme edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülüklerini finansal tablolarına yansıtır. Kısaca belirtmek gerekirse, birleşme maliyetinin dağıtılması demek, edinen işletme tarafından edinme bedelinin elde edilen varlıklar ve yükümlülükler arasında paylaşılması ve birleşme işlemi sonucunda ortaya çıkan şerefiye ya da birleşme kârının belirlenmesidir. Edinen işletmenin gelir tablosu edinilen işletmenin birleşme tarihinden sonra, edinen işletmenin birleşme maliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan gelir ve giderleri de kapsayacak şekilde kârlarını ve zararlarını içermelidir. Satınalma yönteminin uygulanması, edinilen işletmenin kontrolünün edinen işletmeye geçtiği gün olan birleşme tarihinde başlar.¹⁰⁹

2.5.4. Gerçeğe Uygun Değerin Belirlenmesi

Satınalma yönteminin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da gerçeğe uygun değer belirlenmesidir. Bu yöntemde, edinen işletme (ana ortaklık), edinilen işletmenin (bağlı ortaklığın) tanımlanabilir varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerleri üzerinden muhasebeleştirir.* Yöntemin uygulanmasındaki en kritik nokta; bağlı ortaklığın tanımlanabilir varlıklarının ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesidir. UFRS/IFRS'de tüm varlıklara uygulanabilecek genel bir değerlendirme ölçüsü yer almamaktadır. Standartlar değerlemede prensip olarak gerçeğe uygun değer yaklaşımını kabul etse de ihtiyatlılık ilkesinden doğan diğer değerlendirme ölçüleri de bazı varlıklara uygulanabilmektedir. Dolayısıyla, işletme birleşmelerinde satınalma yöntemi uygulanırken; gerçeğe uygun değerle değerlendirilmiş varlıklar için herhangi bir işlem yapmaya gerek yoktur. Ancak ihtiyatlılık ilkesine bağlı

¹⁰⁹ G. GÖKÇEN – B. A. AKGÜL – C. ÇAKICI, a.g.e., s.29.

* Temmuz 2009'da yürürlüğe girecek olan revize edilmiş UFRS 3, birleşme ile ilgili olarak ortaya çıkan maliyetlerin dönem giderleri olarak kabul edilmesini ve ait oldukları dönemin gelir tablosu ile ilişkilendirilmelerini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, birleşme ile ilgili genel yönetim giderleri (birleşmenin yönetilmesi için yapılan giderler), komisyon, danışmanlık, avukatlık, muhasebe ve diğer değerlendirme ve profesyonel danışmanlık ücretleri gibi giderler ilgili oldukları UFRS'ye uygun olarak dönem gideri olarak muhasebeleştirilecektir.

olarak değerlenmiş varlıkların gerçeğe uygun değerleri hesaplanmalı ve finansal tablolara yansıtılmalıdır.

UFRS/TFRS'deki gerçeğe uygun değer tanımı, alternatif gerçeğe uygun değer bileşenlerinin (net gerçeğeleşebilir değer, geri kazanılabilir değer ve kullanım değeri) genellikle birbirinden farklı olması nedeni ile eleştirilmektedir. Aslında gerçeğe uygun değer bileşenlerinin birbirinden farklı olması piyasaların etkin olmamasından kaynaklanmaktadır.¹¹⁰ Bu bağlamda bağlı ortaklığın varlıkları ve yükümlölüklerinin UFRS/TFRS kapsamında nasıl değerlendiği ve ihtiyatlılık ilkesine bağlı olarak değerlenmiş olanların gerçeğe uygun değerlerinin nasıl belirleneceği açıklanmaktadır.

2.5.4.1. Edinilen İşletmenin Tanımlanabilir Varlık ve Yükümlölükleri

Edinen işletmenin birleşme tarihinde maliyeti, edinilen işletmenin tanımlanabilir ve sadece mevcut olan varlık, yükümlölük ve koşullu yükümlölüklerine ayrı ayrı dağıtılarak finansal tablolarına yansıtması gerekir. Bu nedenle, sadece elde edilen işletmenin birleşme tarihinde "TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar" Standardına göre muhasebeleştirilen yeniden yapılandırma için bir yükümlölüğü mevcutsa; birleşme maliyetinin dağıtılmasında edinilen işletmenin faaliyetlerini sonlandıran veya azaltan yükümlölükleri edinen işletme tarafından muhasebeleştirilmesini gerektirir. Elde edilen işletme, ileride oluşabilecek zararlar veya birleşmeye ilişkin ileride oluşabilecek giderlere ilişkin üstlenilecek yükümlölükleri işletme birleşme maliyetleri dağılımını yaparken dikkate almamalıdır. İşletme birleşmesi ile edinen işletmenin örneğin personele veya tedarikçilere yapılacak türden sözleşmeye dayanan ödeme yükümlölüğü işletme birleşmesinin muhtemel olmasına kadar koşullu yükümlölük iken, işletme birleşmesinin muhtemel hale gelmesi ile mevcut bir yükümlölük halini almaktadır. TMS 37'ye uygun olarak sözleşmeye dayanan yükümlölük işletme birleşmesinin muhtemel hale gelmesi ile gerçeğe uygun değerinin güvenilir şekilde ölçülebilmesi

¹¹⁰ V. DEMİR- O. BAHADIR, a.g.e., s.2.

koşuluyla yükümlülük olarak muhasebeleştirilir. Bundan dolayı işletme birleşmeleri durumu olduğunda, edinilen işletmenin bu yükümlülüğü, edinen işletme tarafından işletme birleşmeleri maliyetinin dağılımının parçası olarak muhasebeleştirilir.¹¹¹

TMS 37 paragraf 36 kapsamına uygun olarak, edinen işletmenin birleşme tarihinde maliyeti, edinilen işletmenin Paragraf 37'deki muhasebeleştirilme hükümlerine göre tanımlanabilir ve sadece mevcut olan varlık, yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerine ayrı ayrı dağıtarak finansal tablolarına yansıtması gerekir. Bu nedenle¹¹²

- Sadece elde edilen işletmenin birleşme tarihinde “TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar” Standartlarına göre muhasebeleştirilen yeniden yapılandırma için bir yükümlülüğü mevcutsa; birleşme maliyetinin dağıtılmasında edinilen işletmenin faaliyetlerini sonlandıran veya azaltan yükümlülüklerin edinen işletme tarafından muhasebeleştirilmesini gerektirir,

- Elde eden işletme, ileride oluşabilecek zararlar veya birleşmeye ilişkin ileride oluşabilecek giderlere ilişkin üstlenilecek yükümlülükleri işletme birleşme maliyetleri dağılımını yaparken dikkate almamalıdır.

2.5.4.2. Edinilen İşletmenin Maddi Olmayan Varlıkları

Edinilen işletmenin maddi olmayan varlıklarının birleşme tarihinde ayrı olarak muhasebeleştirilmesi için, bu varlıkların “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar” Standardında belirtilen maddi olmayan varlık tanımına girmesi ve gerçeğe uygun değerinin güvenilir olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Bu demektir ki, edinen işletme, edinilen işletmenin devam etmekte olan bir araştırma ve geliştirme projesi eğer maddi olmayan varlığa göre tanımlanabiliyorsa ve gerçeğe uygun değeri güvenilir şekilde tespit edilebiliyorsa bu proje, şerefiyeden ayrı olarak maddi olmayan varlık sınıflaması ile finansal tablolarına yansıtılır. TMS 38, maddi olmayan

¹¹¹ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.352.

¹¹² E. BAYAZITLI- O. ÇELİK- S. ÜSTÜNDAĞ, a.g.e., s.328-329.

varlıkların işletme birleşmelerinde gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi hakkında kılavuz olarak kullanılabilir.¹¹³

Parasal olmayan bir varlık fiziki olarak var olmamasına rağmen maddi olmayan varlık anlamına göre tanımlanabilir olmak zorundadır. TMS 38'e göre; bir varlık, maddi olmayan varlık anlamındaki kayıtlara alma hükümlerine göre yalnız aşağıdaki koşulları sağlıyorsa maddi olmayan varlık olur:¹¹⁴

- Maddi olmayan varlığın ayrı olarak raporlanması için bu varlıkların işletmenin ayrıştırılabilir veya bölünebilir olması ve tek başına veya ilgili bir sözleşmeyle, varlıkla veya yükümlülükle beraber satılması, transfer edilmesi, lisanslanması, kiraya verilebilmesi, takas edilebilmesi; veya

- Varlıklardan doğan hakların işletmeden veya diğer hak ve yükümlülüklerden transfer edilebilmesine veya ayrıştırılabilir olmasına bakmaksızın bir sözleşmeye dayalı veya diğer yasal haklara bağlı olması.

Edinilen işletmenin bilançosunda raporlanmayan maddi olmayan duran varlıkları, eğer IAS 38 (Maddi Olmayana Dayanan Varlıklar)'in maddi olmayan duran varlık tanıma uygunsa, iktisap eden şerefiyeden ayrı olarak bu varlıkları finansal tablolarına alır. IAS 38 maddi olmayan duran varlıkları tanımında üç kritere yer vermiştir. Bunlar, belirlenebilirlik, kontrol ve gelecekte ekonomik fayda elde edilmesi. Eğer bir varlık bu üç kriteri sağlıyorsa maddi olmayan duran varlık kapsamına girer.¹¹⁵

2.5.4.3. Edinilen İşletmenin Koşullu Yükümlülükleri

Edinen işletmenin edinilen işletmenin koşullu yükümlülüğünü işletme birleşme maliyetinin dağılımını yaparken ayrı olarak muhasebeleştirilmesini ancak koşullu yükümlülüğünün güvenilir bir şekilde gerçeğe uygun değerinin ölçülmesine bağlı olduğunu kesinlikle belirtir. Eğer gerçeğe uygun değer güvenilir bir biçimde ölçülemiyorsa söz konusu

¹¹³ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.353.

¹¹⁴ E. BAYAZITLI- O. ÇELİK- S. ÜSTÜNDAĞ, a.g.e., s.329.

¹¹⁵ R. ÖRTEN – H. KAVAL – A. KARAPINAR, a.g.e., s.706.

yükümlülüklerin değeri şerefiye olarak tanımlanan varlığın değerini etkileyecektir. Koşullu yükümlülüklerin edinen işletme tarafından ilk muhasebeleştirilmesinden sonra değerlendirilmesinde aşağıdaki tutarlardan yüksek olanı esas alınır;¹¹⁶

- TMS 37’de yer alan hükümler çerçevesinde muhasebeleştirilen tutar ile

- Muhasebeleştirilen ilk tutardan “TMS 18 Hasılat” Standardında yer alan hükümler çerçevesinde muhasebeleştirilen birikmiş itfa tutarı indirilmek suretiyle bulunan tutar.

Yeni IFRS 3 (IFRS 3R)’e göre, belirlenebilir varlık ve yükümlülüklerin, varlıkların içerdiği veya yükümlülüklerin karşılanması için gerekli olan gelecekteki ekonomik fayda tutarlarının, gelecekte bir veya daha fazla kesin olmayan olayın gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olsa bile iktisap tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilmesini ve raporlanmasını gerektirmektedir. Yürürlükteki standarda göre ise, şarta bağlı yükümlülüklerin iktisap tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerleri ile finansal tablolara alınmaları gerekmektedir. Yeni IFRS 3R, mevcut standarttan farklı olarak şarta bağlı varlıkların da işletme birleşmesinde raporlanmasını öngörmektedir.

IAS 37, şarta bağlı varlığı, “geçmiş olaylardan kaynaklanan ve varlığı işletmenin tamamen kontrolü altında olmayan gelecekteki bir veya daha fazla belirsiz olayın gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi ile teyit edilebilecek olası bir varlık” olarak tanımlamaktadır. Şarta bağlı varlıklar kayda alınmaz (raporlanmaz) (IAS 37, 31). Eğer ekonomik fayda içeren kaynakların girişi kesin olmamakla birlikte muhtemelse, bilanço tarihi itibarıyla şarta bağlı varlığın içeriğine ilişkin özet bir açıklama yapılması gereklidir. (IAS 37, 89).¹¹⁷

¹¹⁶ Ü. G. GENÇOĞLU, a.g.e., s.354.

¹¹⁷ R. ÖRTEN – H. KAVAL – A. KARAPINAR, a.g.e., s.706.

2.6. ŞEREFİYENİN HESAPLANMASI

Şerefiye; birleşme maliyetinin, edinilen işletmenin tanımlanabilir varlık yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesinden sonra kalan kısmıdır. Buna göre edinen, işletme birleşmesi sırasında elde edilen şerefiyeyi bir varlık olarak muhasebeleştirmeli ve başlangıçta şerefiye maliyet bedeli ile ölçülmelidir. Şerefiyenin maliyeti ise, birleşme maliyetinin edinen işletmenin muhasebeleştireceği tanımlanabilir varlıkların, yükümlülüklerin ve koşullu yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini aşan kısmıdır. İşletme birleşmeleri sırasında devralınan şerefiye amortismanına tabi tutulmaz. Bunun yerine edinen işletme şerefiyeyi yıllık olarak veya koşullardaki değişikliklerin değer düşüklüğü olabileceğini işaret ettiği durumlarda daha sık aralıklarla 36 no'lu Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre değer düşüklüğüne tabi tutmalıdır.

Edinen işletmenin edinilen işletmenin net gerçeğe uygun değerindeki payı, birleşme maliyetini aşarsa edinen işletme; elde edilen işletmenin varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülüklerinin belirlenmesini, ölçümünü ve birleşmenin maliyetinin ölçümünü yeniden gözden geçirmeli ve gözden geçirme sonrasında fazla kalan kısmı kâr veya zarar olarak muhasebeleştirmelidir. Yani satınalma bedeli satın alınan net varlıkların gerçeğe uygun değerinin altındaysa, aynen bir ticari malı gerçek değerinin altında satınalma işleminde olduğu gibi aradaki fark birleşme kârı olarak belirlenmeli ve gelir tablosuna yansıtılmalıdır.

Buna göre şerefiye aşağıdaki gibi formüle edilebilir.¹¹⁸

$$\boxed{\text{Şerefiye}} = \boxed{\begin{array}{c} \text{Satınalma Fiyatı} \\ \text{(Birleşme Maliyeti)} \\ \text{(BM)} \end{array}} - \boxed{\begin{array}{c} \text{Elde Edilen Net Varlıkların} \\ \text{Gerçeğe Uygun Değeri} \\ \text{(NV)} \end{array}}$$

BM > NV ise şerefiye vardır, varlık olarak tanınır ve amortismanına tabi tutulmaz.

BM < NV ise birleşme kârı vardır ve gelir tablosuna yansıtılır.

¹¹⁸ G. GÖKÇEN – B. A. AKGÜL – C. ÇAKICI, a.g.e., s.30.

İktisap esnasında ortaya çıkan şerefiye (pozitif şerefiye), iktisap edenin gelecek dönemlerde ekonomik fayda sağlayacağı beklentisiyle yaptığı ödemedir. Diğer bir deyişle, iktisap maliyetinin, tanımlanan varlık ve borçların değişim tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinde iktisap edenin sahip olduğu paydan fazla olan kısmı, şerefiye olarak tanımlanır ve bilançonun aktifinde yer alır.¹¹⁹

Şerefiye işletmenin sürekliliğinin ayrılmaz bir parçası olarak işletmenin müşterileriyle ilişkilerini etkin biçimde yürütmesini sağlayan ve bu şekilde işletmenin değerini tanımlanabilir varlıklarının gerçeğe uygun değerini üzerine çıkartan değer bütünüdür. Günümüz literatüründe şerefiyenin işletmenin üstün kazanma gücü sonucunda ortaya çıktığı konusunda görüş birliği mevcuttur. Bir işletmenin üstün kazanma gücüne sahip olması, işletmenin kullandığı maddi varlıkları üzerinden elde edebileceği normal kârdan daha fazla kâr elde ettiği anlamına gelmektedir. UFRS/IFRS 3 bu görüşe paralel olarak; edinilen işletmenin üstün kazanma gücüne bağlı olarak, edinen işletmenin edinilen işletmenin tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değerinin üzerinde ödeme yaptığını varsaymakta ve aradaki farkı şerefiye olarak nitelendirmektedir.*

UFRS/IFRS şerefiyenin edinilen işletmenin normal üstü kazanç yaratma gücünün bir göstergesi olarak ortaya çıktığını ve işletmenin gelecekte bu imkanı kullanarak kârlılığını arttıracığı görüşünü benimsemiştir. Bu nedenle UFRS/IFRS 3 şerefiyenin bir varlık olarak kayıt edilmesini, sınırsız faydalı ömre sahip olduğundan amortismanına tabi

¹¹⁹ Murat ERDOĞAN, “İşletme Birleşmelerinde Şerefiye”, Analiz Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005, s.51.

* Halen yürürlükte olan UFRS 3'e göre şerefiye, satınalma maliyeti ile edinen işletmenin edinilen işletmenin net varlıklarının gerçek uygun değeri üzerindeki payı arasındaki farktır. 1 Temmuz 2009 yürürlüğe girecek revize edilmiş UFRS 3 ise şerefiyeyi, satınalma bedeli ile edinilen işletmedeki kontrol gücü olmayan hisselerin (azınlık paylarının) tutarı arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Azınlık paylarının halen yürürlükte olan standarda göre hesaplanması halinde şerefiyeyle ilgili hesaplamalarda herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Ancak azınlık paylarının revize edilmiş UFRS 3'teki alternatif yöntemle göre hesaplanması halinde, şerefiyenin hesaplanması da değişecektir.

tutulmamasını ve UMS/TMS 36'ya uygun olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmasını gerektirmektedir. UFRS/TFRS 3 yayınlanmadan önce yürürlükte olan UMS/TMS 22'de ise şerefiye 20 yıldan uzun olmamak şartıyla faydalı ömrü boyunca sistematik olarak amortismanına tabi tutulmaktaydı.¹²⁰ Aşağıda şerefiyenin ve birleşme kârının belirlenmesine yönelik iki ayrı örnek verilmiştir.

Örnek: Şerefiye Olması Durumu

1 Ocak 2009 tarihinde, A işletmesinin B işletmesinin hisse senetlerinin tamamını 800.000 TL ödeyerek satın aldığını varsayalım. Satınalma tarihinde B işletmesinin bilançosu aşağıdaki gibidir.¹²¹

B İşletmesinin 1 Ocak 2009 tarihli Birleşme Öncesi Bilançosu

Varlıklar		
Dönen Varlıklar		280.000
Kasa	200.000	
Ticari Mallar	80.000	
Duran Varlıklar		400.000
Arsa ve Araziler	100.000	
Binalar (net)	250.000	
Demirbaşlar (net)	50.000	
Toplam Varlıklar		680.000
Borçlar ve Özsermaye		
Borçlar		100.000
Satıcılar	100.000	
Özsermaye		580.000
Sermaye	400.000	
Geçmiş Yıllar Kârları	180.000	
Toplam Borçlar ve Özsermaye		680.000

¹²⁰ V. DEMİR – O. BAHADIR, a.g.e., s.27.

¹²¹ V. DEMİR – O. BAHADIR, a.g.e., s.6.'daki örnekten yararlanılmıştır.

Aşağıdaki varlıkların gerçeğe uygun değerleri ve defter değerleri birbirinden farklıdır.

Varlıklar	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer	Fark
Ticari Mallar	80.000 TL	100.000 TL	20.000 TL
Arsa ve Araziler	100.000 TL	150.000 TL	50.000 TL
Binalar	250.000 TL	300.000 TL	50.000 TL
Toplam			120.000 TL

Defter değerini aşan maliyet şu şekilde belirlenir:

Maliyet	800.000 TL
(-) Net varlıkların defter değeri (Toplam varlıklar-Toplam yükümlülükler) (680.000-100.000)	580.000 TL
Defter Değerini Aşan Maliyet	220.000 TL

Defter değerini aşan maliyet aşağıdaki şekilde dağıtılır:

Kural 1: Ticari malların değerindeki artış	20.000 TL
Kural 2: Arsa ve arazilerin değerindeki artış	50.000 TL
Binaların değerindeki artış	50.000 TL
Toplam	120.000 TL
Kural 3: Şerefiye	100.000 TL
Defter değerini aşan maliyet	220.000 TL

Örnek: Birleşme Kârı Olması Durumu

Güneş işletmesi 01 Ocak 2009 tarihi itibariyle Yıldız işletmesinin %70'ini 2.000 TL'na elde etmiştir. Elde etme tarihinde her iki işletmenin bilançoları aşağıda görüldüğü gibidir.¹²²

	Güneş İşletmesi	Yıldız İşletmesi
Tanımlanabilir Varlıklar	16.400	4.000
Bağlı Ortaklıklar (Y'deki Yatırım)	1.500	
Aktif Toplam	17.900	4.000
Tanımlanabilir Yabancı Kaynaklar	5.900	1.600
Özkaynaklar	12.000	2.400
Pasif Toplam	17.900	4.000

Yıldız işletmesinin tanımlanabilir varlıklarının gerçeğe uygun değeri 6.000 TL ile tanımlanabilir yabancı kaynakların gerçeğe uygun değeri ise 1.000 TL olarak belirlenmiştir. Buna göre Güneş işletmesi açısından birleşmenin kâr veya zararı (şerefiyesi) aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

Net varlıkların Gerçeğe Uygun Değeri (6000-1000)	5.000
Azınlık Payı (5.000x%30)	1.500
Elde Etmenin Net Gerçeğe Uygun Değeri	3.500
Elde Etme Maliyeti	2.000
Elde Etme Kazancı (Birleşme Kârı)	1.500

2.7. AZINLIK PAYLARININ HESAPLANMASI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ana ortaklık, bağlı ortaklığın hisse senetlerinin tamamını değil de büyük bir çoğunluğunu satın aldığı anda, ana ortaklığın elinde bulunan hisse senetleri dışındaki hisse senetleri kontrol edilemeyen paylar olarak azınlık

¹²² G. GÖKÇEN – B. A. AKGÜL – C. ÇAKICI, a.g.e., s.32-33'daki örnekten yararlanılmıştır.

paylarını* oluşturur. Konsolide finansal tablolar hazırlanırken, bağlı ortaklığın varlıklarının ve yükümlülüklerinin (konsolide bilançoda) ve gelirlerinin ve giderlerinin (konsolide gelir tablosunda) tamamı gösterilmektedir. Bu nedenle, ana ortaklığın bağlı ortaklığın tamamına sahip olmadığı durumda; varlıkların ve yükümlülüklerin, gelirlerin ve giderlerin bir bölüm azınlık hisse senetlerini ellerinde tutanlara ait olacaktır. Azınlık hisse senetlerini ellerinde tutanların bağlı ortaklıktaki haklarını temsil eden bu bölümün hem konsolide bilançoda (net varlıklardaki azınlık payları olarak adlandırılmaktadır) hem de konsolide gelir tablosunda (net kârdaki azınlık payları olarak adlandırılmaktadır) gösterilmesi gerekmektedir.¹²³

Azınlık paylarının hesaplanmasına ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

Örnek: Edinilen İşletmenin Defter Değeri ve Gerçeğe Uygun Değeri Arasında Fark Yoksa Net Varlıklardaki Azınlık Paylarının Hesaplanması

VK işletmesi EÇ işletmesinin %80'ini 60.000 TL ödeyerek satın almıştır. Satınalma tarihindeki EÇ işletmesinin bilançosu aşağıdaki gibidir:¹²⁴

Varlıklar	: 80.000 TL
Borçlar	: 30.000 TL
Özsermaye	: 50.000 TL

Yine bu tarihte EÇ işletmesinin net varlıklarının defter değeri gerçeğe uygun değerine eşittir. Bu durumda UFRS'ye göre net varlıklardaki azınlık payları aşağıdaki gibi hesaplanır:

* Halen yürürlükte olan UFRS 3'e göre azınlık payları, edinen işletmenin kontrol edemediği payların edinilen işletmenin net varlıklarının gerçeğe uygun değerindeki hakkı olarak tanımlanmaktadır. 1 Temmuz 2009'da yürürlüğe girecek revize edilmiş UFRS 3, azınlık paylarının hesaplanmasında bu yöntemin kullanmaya devam edebileceğini belirtmekle birlikte alternatif bir yöntem daha geliştirmiştir. Söz konusu yöntem gereği, azınlık payları edinen işletme tarafından elde tutulmayan hisse senetlerinin (azınlıklara ait hisse senetlerinin) piyasa fiyatlarına göre satın alma tarihindeki gerçeğe uygun değeri baz alınarak hesaplanabilmektedir.

¹²³ V. DEMİR – O. BAHADIR, a.g.e., s.36.

¹²⁴ V. DEMİR – O. BAHADIR, a.g.e., s.36.'daki örneğinden yararlanılmıştır.

UFRS'ya Göre:

Net Varlıklardaki Azınlık Payları = %20 x EÇ işletmesinin net varlıkları gerçeğe uygun değeri üzerinden
 = %20 x 50.000 = 10.000 TL
 (Bu tutar konsolide bilançonun pasifisinde yabancı kaynaklar ve özsermayeden ayrı bir kalem olarak raporlanır).

Örnek: Edinilen İşletmenin Defter Değeri ve Gerçeğe Uygun Değeri Arasında Fark Varsa Net Varlıklardaki Azınlık Paylarının Hesaplanması

KM işletmesi BT işletmesinin %80'ini 85.000 TL ödeyerek satın almıştır. Satınalma tarihinde BT işletmesinin bilançosu aşağıdaki gibidir:¹²⁵

Varlıklar : 150.000 TL

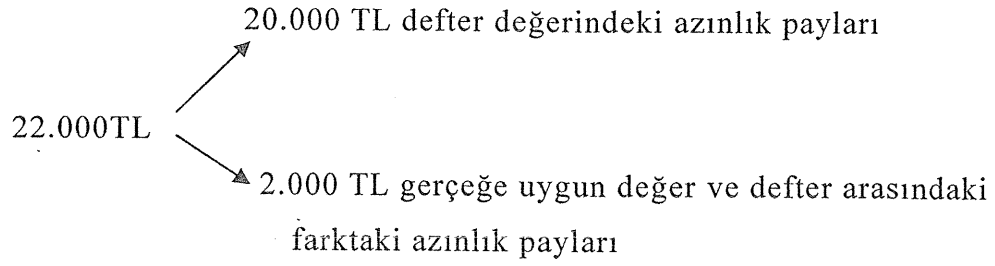
Borçlar : 50.000 TL

Özsermaye : 100.000 TL

Değerleme uzmanı; BT işletmesinin varlıklarının gerçeğe uygun değerini 110.000 TL olarak tespit etmiştir. Bu durumda net varlıklardaki azınlık payları aşağıdaki gibi hesaplanır:

Net Varlıklardaki Azınlık Payları = %20 x BT işletmesinin net varlıkları gerçeğe uygun değeri üzerinden
 = %20 x 110.000 = 22.000 TL
 (Bu tutar konsolide bilançonun pasifisinde yabancı kaynaklar ve özsermayeden ayrı bir kalem olarak raporlanır).

¹²⁵ V. DEMİR – O. BAHADIR, a.g.e., s.37.'deki örneğinden yararlanılmıştır.

UFRS/TFRS bağılı ortaklıkların net kârındaki (ya da zararındaki) azınlık paylarının da konsolide kârdan indirilmesini (ya da konsolide kâra ilave edilmesini) zorunlu kılmaktadır. Ancak net varlıklardaki azınlık paylarının değeri sıfıra düştüğünde, bağılı ortaklıkların net zararındaki azınlık payları kaydedilmez.

Bir işletmenin, diğer işletme üzerinde kontrolü sağlaması %100'den daha az bir tutarı temsil eden ortaklık hakkına sahip olması ile de mümkün olabilir. Bu durumda, istisnalar hariç olmak üzere ana ortaklığın konsolide mali tablo düzenlemesi zorunludur. Konsolide mali tablo düzenlenmesinde ise önemli konulardan biri "azınlık payları"nın hesaplanması ve raporlanmasıdır.¹²⁶

2.8. ERTELENMİŞ VERGİ ETKİSİ

IFRS hükümleri ile vergi mevzuatı hükümleri arasında varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesinde farklılıklar bulunabilmektedir. Bu farklılıklar, işletmenin kâr/zarar tutarlarının etkilemekte ve mali kâr ile ticari kâr olarak adlandırılan iki farklı kâr tutarı ortaya çıkmaktadır. İki farklı kâr tutarı, üzerinden hesaplanacak vergi tutarını da farklılaştırmaktadır. IAS 12, verginin temelde ticari kâr üzerinden hesaplanması öngörmektedir. Ancak, vergi mevzuatı ise, mali kâr üzerinden hesaplamayı gerekli kılmaktadır. IAS 12, iki vergi tutarı arasındaki farklılıkların eğer gelecekte koşulların oluşması ile birlikte ortadan kalkacak nitelikte ise ertelenen vergi varlığı veya ertelenen vergi

¹²⁶ A. KARAPINAR, a.g.m, s.89.

yükümlülüğü olarak takip edilmesini gerekli kılmaktadır. Ertelenen vergi yükümlülüğü, vergilendirilebilir geçici farklar nedeniyle gelecek dönemlerde ödenecek vergi tutarıdır. Başka bir deyişle, gelecek dönemlerde ödenecek kurumlar vergisi rakamına ilave edilecek tutarlardır. Ertelenmiş vergi varlığı ise, indirilebilir geçici farklar ile mahsup edilemeyen mali zararların ve kullanılmayan vergi indirim ve istisnaların ileriye doğru taşınması nedeniyle, gelecek dönemlere geri kazanılabilir vergi tutarıdır. Başka bir deyişle, gelecek dönemlerde ödenecek kurumlar vergisi rakamından indirilecek tutarlardır.

Birleşmede, bağlı ortaklıkların varlık ve borçlarının gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilmesi esastır. Bağlı ortaklığın, kendi bünyesinde gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi mümkün olmayan bir çok kalem gerçeğe uygun değerlerine getirilmektedir. Bağlı ortaklığın varlık ve borçlarının kendi bilançosundaki defter değerleri ile konsolide bilançodaki gerçeğe uygun değerleri ile yer almaktadır. Bu farklılıklar, geçici nitelikli farklılık niteliğinde olduğu için ertelenmiş vergi varlığı veya yükümlülüğünün birleşmede dikkate alınmasını gerekli kılar. Örneğin 100 TL kayıtlı değeri olan bir stoğun, gerçeğe uygun değeri 120TL ise konsolide bilançoda stoklar 120 TL ile yer alır. Ancak varlığın vergi değeri 100 TL'dir. Varlığın muhasebe değeri, vergi değerinden 20 TL fazla olmaktadır. Bu 20 TL üzerinden henüz ödenmesi gerekmeyen ancak ileride ödenmesi gerekli olacak olan vergi tutarı, vergi oranını %20 kabul edilirse 4 TL olacaktır. Gelecekte, bir başka ifade ile bu varlık satıldığında ödenecek olan 4 TL ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak konsolide bilançoğa alınır.¹²⁷

İşletme birleşmelerinin büyük bir çoğunluğunda, hisse senetlerini ihraç eden işletme iktisap eden taraftır. Bu işletme, ihraç ettiği hisse senetlerinin karşılığında diğer işletmenin kontrolünü ele geçirir. Bu tür işletme birleşmeleri, "iktisap" olarak adlandırılır. İktisap edilen işletmenin aktif ve pasifleri, gerçeğe uygun değerleri üzerinden mali tablolara alınır.

¹²⁷ R. ÖRTEN – H. KAVAL – A. KARAPINAR, a.g.e., s.717-718.

Aşağıda iktisap yöntemi ve ters iktisap yöntemi iki örnek üzerinde ele alınmıştır:

Örnek: İktisap Yöntemine Göre Birleşme¹²⁸

A ve B'nin varlık ve yükümlülüklerinin defter ve makul değerleri aşağıdaki gibidir (TL):

	A Şirketi		B Şirketi	
	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer
Varlıklar				
Kasa	6.000	6.000	10.000	10.000
Alacaklar	18.000	18.000	20.000	15.000
Stoklar	20.000	22.000	15.000	20.000
Arsa ve Arazi	8.000	36.000	15.000	40.000
Makine ve Teçhizat	30.000	60.000	30.000	60.000
Toplam Varlıklar	82.000	142.000	90.000	145.000
Yükümlülükler				
Satıcılar	8.000	8.000	10.000	15.000
Borç Senetleri	17.000	18.000	15.000	20.000
Diğer Yükümlülükler	6.000	8.000	10.000	15.000
Toplam Yükümlülükler	31.000	34.000	35.000	50.000
Özkaynaklar				
Sermaye	30.000		30.000	
Yedekler	21.000		25.000	
Toplam Özkaynaklar	51.000		55.000	95.000

A, B'nin hisse senetlerinin %90'ını satın almak için 20.000 adet 1TL nominal değerinde hisse senedi ihraç etmiştir (B işletmesinin her bir hissesi tek oy hakkına sahiptir, şirkette oy hakkı imtiyazı bulunmamaktadır). Hisse senedinin piyasa değeri 4 TL'dir. A'nın birleşmeye ilişkin doğrudan gideri, B şirketinin varlık ve yükümlülüklerini belirleyen bilirkişiye ödenen 5.500 TL değerli ücrettir.

¹²⁸ Özlem ARIKAN, a.g.m, s.69-76'dan yararlanılarak bu örnek yapılmıştır.

İşlemin muhasebeleştirilmesi için, satınalma muhasebesinin aşamalarının sırasıyla uygulanması gerekmektedir.

İktisap edenin belirlenmesi: İktisap eden taraf, diğer tarafın kontrolünü ele geçirmiş olan taraf olduğuna göre, birleşme işlemi sonrasında B şirketinin oy haklarının %90'ını ele geçiren A şirketi, iktisap eden taraftır.

İktisabın maliyetin belirlenmesi: Örneğimizde maliyet, iktisap eden tarafından ihraç edilen hisse senetlerinin piyasa değeri ile doğrudan birleşme işlemi için katlanılan giderlerin toplamıdır. İhraç edilen hisse senetlerinin piyasa değeri (20.000 adet x 4 TL = 80.000TL) + Bilirkişi ücreti (5.500TL) = Toplam Maliyet (85.500 TL)

A şirketi, iktisap işlemini aşağıdaki şekilde muhasebeleştirecektir:

BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)	85.500	
KASA		5.500
SERMAYE		20.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		60.000

İktisap tarihi itibarıyla, iktisap maliyetinin, iktisap edilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçlarına dağıtılması: İktisap edilen şirketin varlık ve borçları, mali tablolara gerçeğe uygun değerleri üzerinden alınır. Bu yüzden iktisap maliyetinin tanımlanabilir varlık ve borçlara, bunların makul değerleri esas alınarak dağıtılması gerekmektedir. Söz konusu dağıtım aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

B'nin Özkaynaklarının (Net Varlıklarının) Makul Değeri (95.000TL) - B Şirketinin Özkaynaklarının Defter Değeri (55.000TL) = Gerçeğe Uygun Değer Defter Değeri Farkı (40.000TL)			
	Gerçeğe Uygun Değer (TL)	Defter Değeri (TL)	Gerçeğe Uygun Defter Değer Farkının Dağılımı (TL)
Varlıklar			
Kasa	10.000	10.000	0
Alacaklar	15.000	20.000	(5.000)
Stoklar	20.000	15.000	5.000
Arsa ve Arazi	40.000	15.000	25.000
Makine ve Teçhizat	60.000	30.000	30.000
Yükümlülükler			
Satıcılar	15.000	10.000	(5.000)
Borç Senetleri	20.000	15.000	(5.000)
Diğer U.V. Borçlar	15.000	10.000	(5.000)
Tanımlanabilir Varlık ve Borçlara Dağıtılan Maliyet-Defter Değeri Farkı			40.000

Yukarıda görüldüğü gibi aktif kalemlerindeki artışlar fark sütununa negatif olarak, azalışlar ise pozitif olarak yansıtılmaktadır. Pasif kalemler için ise bunun tersi söz konusudur.

Bu dağıtım uyarınca A şirketi, konsolide mali tablolarının hazırlanması için, konsolidasyon çalışma kağıtlarında B şirketinin özsermaye hesapları ile bağlı ortaklıklar hesabının elimine edilmesi, B şirketlerinin varlık ve yükümlülüklerinin konsolide mali tablolara alınması amacıyla aşağıdaki kaydı yapılacaktır:

SERMAYE (B)	30.000	
YEDEKLER (B)	25.000	
STOKLAR	5.000	
ARSA VE ARAZİLER	25.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	30.000	
ALACAKLAR		5.000
SATICILAR		5.000
BORÇ SENETLERİ		5.000
DİĞER UZUN VADELİ BORÇ		5.000
BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)		85.500
AZINLIK PAYLARI (%10)		9.500

Birleşme işlemi sonrasında A Şirketinin konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır (TL)

	A Şirketi	B Şirketi	Konsolidasyon Amaçlı İşlemler ⁽²⁾		Konsolide Tutar
			Borçlu H.	Alacaklı H.	
Varlıklar					
Kasa	500	10.000			10.500
Alacaklar	18.000	20.000		5.000	33.000
Stoklar	20.000	15.000	5.000		40.000
Arsa ve Arazi	8.000	15.000	25.000		48.000
Makine ve Teçhizat	30.000	30.000	30.000		90.000
Bağlı Ortaklıklar	85.500 ⁽¹⁾			85.500	
Toplam Varlıklar	162.000	90.000			221.500
Yükümlülükler					
Satıcılar	8.000	10.000		5.000	23.000
Borç Senetleri	17.000	15.000		5.000	37.000
Diğer Yükümlülükler	6.000	10.000		5.000	21.000
Toplam Yükümlülükler	31.000	35.000			81.000
Özkaynaklar					
Sermaye	50.000 ⁽¹⁾	30.000	30.000		50.000
Hisse Senedi İhraç Primi	60.000 ⁽¹⁾				60.000
Yedekler	21.000	25.000	25.000		21.000
Azınlık payı				9.500	9.500
Toplam Özkaynaklar	131.000	55.000			140.500

(1) Anılan tutarlara (1) numarada gösterilen yasal defter kayıtlarıyla yapılan işlemlerle ulaşılmıştır.

(2) Anılan işlemler (2) numarada gösterilen konsolidasyon çalışma kağıtlarındaki işlemlerdir.

i) Şerefiyenin Muhasebeleştirilmesi ve Muhasebeleştirme

Yönteminde Yapılan Değişikliğin Gerekçeleri

Söz konusu örnekte verilen iktisap işleminde, iktisap edilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri birleşme maliyetine eşittir. Dolayısıyla söz konusu örnekte şerefiye oluşmamıştı. Anılan örnekte, iktisabın maliyetinin 85.500TL yerine, 92.000TL olduğunu aradaki farkın ise bilirkişiye ödenen ücretten kaynaklandığını varsayalım. Bu durumda 92.000TL ile ele geçirilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri 85.500TL arasındaki fark olan 6.500TL şerefiye olarak muhasebeleştirilecektir. Bu durumda iktisabı gerçekleştiren A Şirketi, iktisap işlemini aşağıdaki şekilde kayıtlarına alacaktır.

BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)	92.000	
KASA		12.000
SERMAYE		20.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		60.000

A Şirketi, konsolide mali tablolarının hazırlanması amacıyla konsolidasyon çalışma kağıtlarında aşağıdaki kaydı yapacaktır:

SERMAYE (B)	30.000	
YEDEKLER (B)	25.000	
STOKLAR	5.000	
ARSA VE ARAZİLER	25.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	30.000	
ŞEREFİYE	6.500	
ALACAKLAR		5.000
SATICILAR		5.000
BORÇ SENETLERİ		5.000
DİĞER UZUN VADELİ BORÇ		5.000
BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)		92.000
AZINLIK PAYLARI (%10)		9.500

Birleşme maliyeti 92.000 TL, elde edilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri 85.500 TL olduğundan aradaki fark şerefiye olarak konsolidasyon çalışma kağıtlarında gösterilmiştir.

Bu kaydın ardından düzenlenecek konsolide mali tabloda da maddi olmayan duran varlık kalemi olarak şerefiye yer alacaktır.

3 numaralı standart, şerefiyenin mali tablolara ilk defa alınmasına ilişkin muhasebe işlemini değiştirmemiştir. Dolayısıyla 3 numaralı standart uyarınca da şerefiyenin muhasebeleştirilmesi yukarıdaki şekliyle gerçekleştirilmektedir.

ii) 3 Numaralı Standart Uyarınca Birleşme Sırasında Ele

Geçirilen Özkaynakların Gerçeğe Uygun Değerlerinin Birleşme Maliyetini Aşan Kısımının Muhasebeleştirilme Yöntemi

Söz konusu örnekte, birleşme maliyetinin 85.500TL yerine 80.000 TL olduğunu, aradaki farkın ise bilirkişi ücreti ödenmemesinden kaynaklandığını varsayalım. Bu durumda iktisabı gerçekleştiren A Şirketi, 3 numaralı standart uyarınca önce B şirketinin varlık ve yükümlülüklerini tekrar değerlendirir, bu değerlendirme sonucunda özkaynakların gerçeğe uygun değerinin birleşme maliyetini aşan kısmının olup olmadığına bakar. Eğer hala var ise aradaki farkı gelir olarak kayıtlarına alır söz konusu örnekte, A Şirketinin B Şirketinin varlık ve yükümlülüğünü tekrar değerlediği ama sonucun değişmediğini varsayalım. Bu durumda A Şirketi iktisap işleminin aşağıdaki şekilde muhasebeleştirmelidir:

BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)	80.000	
SERMAYE		20.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMİ		60.000

Ancak A Şirketi, bu defa 3 numaralı standart uyarınca konsolide mali tabloların hazırlanması amacıyla konsolidasyon çalışma kağıtlarında aşağıdaki kaydı yapacaktır.

SERMAYE (B)	30.000	
YEDEKLER (B)	25.000	
STOKLAR	5.000	
ARSA VE ARAZİLER	25.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	30.000	
ALACAKLAR		5.000
SATICILAR		5.000
BORÇ SENETLERİ		5.000
DİĞER UZUN VADELİ BORÇ		5.000
BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)		80.000
DİĞ. FAALİYET. GEL. VE KÂR.		5.500
AZINLIK PAYLARI (%10)		9.500

Bu örnekte birleşme maliyeti 80.000 TL, elde edilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri ise 85.500 TL'dir. Birleşme maliyeti < elde edilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri ise birleşme kârı vardır ve bu tutar gelir tablosuna yansıtılır. 3 numaralı standart uyarınca negatif şerefiye oluşmamakta ve ele geçirilen özkaynakların değeri ile iktisap maliyeti arasındaki pozitif fark, doğrudan kâr zarar hesabına alınmaktadır.

İşletme birleşmelerinin büyük bir çoğunluğunda, hisse senetlerini ihraç eden işletme iktisap eden taraf olmakla birlikte bazı birleşmelerde, iktisap edilen işletme ortakları, birleşme sonrasında birleşme nedeniyle elde ettikleri hisse senetleri nedeniyle iktisap eden işletmenin kontrolünü ele geçirirler. Bu tip birleşmeler “ters iktisaplar” olarak adlandırılır. Muhasebesel anlamda, özün önceliği kavramının gereği olarak, hisse senedi ihracı yapan işletmenin diğer işletme tarafından kontrol edildiği kabul edilir ve bu işletme hisse senedi ihraç eden işletmenin varlık ve yükümlülüklerine satınalma yöntemi uygular. Bu yöntemde, hisse senedi ihracında bulunan işletme yasal iktisapçı, yasal iktisapçının hisse senetlerini ele geçiren işletme ise yasal iktisap edilen olarak adlandırılmaktadır.¹²⁹

¹²⁹ Ö. ARIKAN, a.g.e., s.72.

Örnek: Ters İktisap Yöntemine Göre Birleşme¹³⁰

İşletme A ile B 30.12.2008 tarihinde birleşme kararı almışlardır. Birleşme türü ise satınalma şeklinde birleşmedir. B işletmesi, A işletmesini satınalmaktadır. Ancak satınalma nakit karşılığında değil de hisse senedi vererek gerçekleşmiştir. Bu nedenle A işletmesi, B işletmesinin adi hisse senetleriyle değiştirilmek üzere 2,5 katı kadar adi hisse senedi ihraç ettiği için ters iktisap (ters satınalma) söz konusudur. Bu duruma göre B işletmesinin hisse senetlerinin 30.12.2008'de gerçeğe uygun değerleri 50 TL'dir. A işletmesinin hisse senetlerinin piyasada kote edilmiş fiyatı 15 TL'dir. Buna göre A işletmesi ve B işletmesinin birleşme öncesindeki bilançoları aşağıdaki gibidir:

	A İşletmesi	B İşletmesi
Kasa	600	1.500
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	600	1.500
Arsa ve Araziler	1000	2.200
DURAN VARLIKLAR TOP.	1.000	2.200
AKTİF TOPLAMI	1.600	3.700
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	200	700
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	300	1.000
BORÇLAR TOPLAMI	500	1.700
Sermaye		
A İşletmesi 100 Adet Hisse Senedi	300	
B İşletmesi 70 Adet Hisse Senedi		600
Dönem Net Kârı	800	1.400
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	1.100	2.000
PASİF TOPLAMI	1.600	3.700

Ayrıca bu bilgilerin yanı sıra birleşme öncesindeki bilgilerle birlikte satın alınan işletmenin varlıklarının, borçlarının ve özkaynaklarının gerçeğe

¹³⁰ Ayten ERSOY- Ayşenur BUYRUK, " İşletme Birleşmelerinin Uluslararası Muhasebe Standardı (22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı-(IFRS)'e Göre İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi-II, Analiz Dergisi, Cilt:6, Sayı:15, Nisan 2006, s.2-5'den yararlanılmıştır.

uygun değerlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. 30.12.2008 tarihinde yapılan gerçeğe uygun değerlerin tespiti sonucunda A işletmesinin sadece 1.000.TL olan Arsa ve Arazilerinde değişiklik olmuştur. Değerleme sonrasında Arsa ve Araziler 1.200. TL olmuştur.

Tam (%100) ve kısmi (%94) satınalma varsayımlarına göre iki ayrı durum örneklendirilecektir:

i) %100 Oranında Ters İktisap Olması Durumu:

B işletmesi A işletmesini %100 oranında satınalmaktadır. Bu duruma göre A işletmesi ile B işletmesinin birleşme sonucunda birleşme maliyeti, şerefiye ve konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olmaktadır.

İhraç Edilen Adi Hisse Senetleri ve Birleşme Sonrasındaki Toplam Adi Hisse Senetleri: İhraç edilen adi hisse senetleri 175 adettir. A işletmesi, B işletmesinin adi hisse senetleriyle değiştirilmek üzere 2,5 katı adi hisse senedi ihraç etmiştir. B işletmesinin tüm hissedarları hisselerini değiştireceklerdir. Bu nedenle A işletmesi B'nin 70 adi hisse senedine karşılık 175 adi hisse senedi ihraç etmiştir. A'nın birleşme öncesinde toplam 100 adet adi hisse senedi vardı. Birleşme aşamasında 70 adet adi hisse senedine karşılık 175 adi hisse senedi ihraç ettiği için birleşme sonrasında toplam adi hisse senedi 275 adettir.

Birleşme Maliyeti: Birleşme maliyeti 1.500'dür. Çünkü B'nin hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 50 TL olduğundan ve A işletmesi, B işletmesinin adi hisse senetleriyle değiştirilmek üzere 2,5 katı adi hisse senedi ihraç ettiğinden geriye kalan hisse 30 adet olmaktadır. Bu nedenle birleşme maliyeti de bu hisse senetlerinin gerçeğe uygun değere göre belirlenmiş tutarından oluşmaktadır. Bu duruma göre birleşme maliyeti 1.500 (30 x 50 = 1.500) olmaktadır.

Hesaplanan Şerefiye: Şerefiye, satın alınan işletmenin tanımlanabilir varlıklarından tanımlanabilir borçlarını çıkararak bulunan özsermayeden, birleşme maliyeti (yani satınalma tutarını) düşölerek bulunur. Ancak burada (3) numaralı standarda göre eğer birleşme maliyeti

satın alınan işletmenin özsermayesinden büyükse şerefiye söz konusu olmaktadır. Bu duruma göre şerefiye hesaplaması aşağıdaki gibidir:

Birleşme Maliyeti	1.500
Dönen Varlıklar	600
Duran Varlıklar	1.200
Kıs.Vad.Yab.Kaynak.	(200)
Uzun Vad.Yab.Kaynak.	(300)
Özsermaye	1.300*
Şerefiye	200**

Yapılan bu hesaplamalar sonucunda A+B işletmesinin konsolide bilançosu aşağıdaki gibidir.

30.12.2008 Tarihli Konsolide Bilanço

	A+B İşletmesi
Kasa (600+1.500)	2.100
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	2.100
Arsa ve Araziler (2.200+1.200)	3.400
DURAN VARLIKLAR TOP.	3.400
Bağlı Ortaklık Şerefiyesi	200
AKTİP TOPLAMI	5.700
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar (700+200)	900
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar (1.000+300)	1.300
BORÇLAR TOPLAMI	2.200
Sermaye 275 adet (600+1.500)	2.100
Dönem Net Kârı	1.400
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	3.500
PASİF TOPLAMI	5.700

* (600+1200) – (200+300) = 1.300

** (1.500 – 1.300) = 200

B işletmesinin A işletmesini %100 oranında satın alınması durumunda birleşme maliyeti 1.500 TL olmaktadır satın alınan işletmenin tanımlanabilir varlıklarından tanımlanabilir borçlarının çıkarılmasıyla bulunan özsermaye tutarı ise 1.300 TL'dir. Birleşme maliyeti > elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değeri ise şerefiye söz konusudur. Bu bağlamda şerefiye 200 TL olarak bulunmaktadır. Şerefiye varlık olarak tanınır ve 3 no'lu standarda göre amortismanına tabi tutulmaz.

B işletmesinin A işletmesini satın alınması sonucunda konsolide bilançoda görüldüğü üzere, A işletmesinin 1.600 TL olan aktif toplamı, 5.700 TL'ye yükselmiştir. Borç toplamı ise 500 TL'den 2.200 TL'ye yükselmiştir. 1.100 TL olan özkaynak toplamı 3.500 TL'ye yükselmiştir. Görüldüğü gibi 200 TL olarak hesaplanan şerefiye tutarı varlık kalemleri arasında gösterilmiştir.

ii) %94 Oranında Ters İktisap Olması Durumu:

Sorudaki (i) şıkkında yer alan bilgiler (ii) şıkkında da geçerlidir. Tek fark B işletmesi A işletmesinin %100'ünü değil de %94'ünü satın almaktadır. Böyle bir durumda azınlık payı söz konusu olmaktadır. Azınlık payı ise %6'dır. Bu duruma göre A işletmesi ile B işletmesinin birleşme sonucunda birleşme maliyeti, şerefiye, ve konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olmaktadır.

İhraç Edilen Adi Hisse Senetleri ve Birleşme Sonrasındaki Toplam Adi Hisse Senetleri: İhraç edilen adi hisse senetleri 165 adettir. A işletmesi, B işletmesinin adi hisse senetleriyle değiştirilmek üzere 2,5 katı hisse senedi ihraç etmiştir. Ancak buradaki satınalma oranı %94 olduğu için ihraç edilen adi hisse senetleri bu orana göre hesaplanmıştır. B işletmesinin tüm hissedarları hisselerini değiştireceklerdir. Bu nedenle A işletmesi B'nin 70 adi hisse senedine karşılık 150 adi hisse senedi ihraç etmiştir. Ancak %94'ü alındığı içinde 70'in %94'ü 66 adet hisse senedir. Dolayısıyla $66 \times 2.5 = 165$ adet olmaktadır. A'nın birleşme öncesinde toplam 100 adet adi hisse senedi vardı. Birleşme aşamasında 66 adet adi hisse senedine karşılık 165 adi hisse senedi ihraç ettiği için birleşme sonrasında toplam adi hisse senedi 265 adet olmuştur.

Birleşme maliyeti ve şerefiyenin hesaplanması bu örneğin (i) şikkında olduğu gibidir. Yapılan bu hesaplamalar sonucunda A+B işletmesinin 30.12.2004 tarihli konsolide bilançosu aşağıdaki gibidir.

30.12. 2008 Tarihli Konsolide Bilanço

	A+B İşletmesi
Kasa (1.500+600)	2.100
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	2.100
Arsa ve Araziler (2.200+1.200)	3.400
DURAN VARLIKLAR TOP.	3.400
Bağlı Ortaklık Şerefiyesi	200
AKTİP TOPLAMI	5.700
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar (700+200)	900
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar (1.000+300)	1.300
BORÇLAR TOPLAMI	2.200
Sermaye 265 adet (564+1.500)	2.064
Dönem Net Kârı [1.400 x %94]	1.316
Azınlık Payı [2000 x %6]	120
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	3.500
PASİF TOPLAMI	5.700

Bu örnekte B işletmesi, A işletmesinin %94'ünü satınalmaktadır. Dolayısıyla azınlık payı %6'dır. B işletmesinin özkaynak toplamı 2.000 TL idi, dolayısıyla azınlık payı tutarı konsolide bilançoda $2.000 \times \%6 = 120$ olarak gösterilmiştir. Aynı şekilde dönem net kârının da %94'ü hesaplanarak 1.316 TL olarak bulunmuştur. Sermaye tutarı ise konsolide bilançoda 2.064 TL olarak gösterilmiştir. Bunun nedeni (i) şikkında B işletmesinin 70 adet hisse senedi karşılığı 600 TL olarak verilmiştir. B işletmesi A işletmesinin %94'ünü satın aldığından dolayı 600 TL'nin de %94'ü dikkate alınmalıdır ($600 \times \%94 = 564$ TL).

Birleşme maliyeti 1.500 TL'dir. Çünkü B'nin hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 50 TL idi ve A işletmesi, B işletmesinin adi hisse senetleriyle değiştirilmek üzere 2,5 katı kadar adi hisse senedi ihraç ettiğinden geriye kalan hisse 30 adet olmaktadır (50TLx30 adet =1.500 TL).

2.9. YENİ IFRS 3 (IFRS 3R) HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE İŞLETME BİRLEŞMELERİ

2008 yılında yeniden düzenlenen bu standart UFRS 3 (2004)'ün yerine getirilerek 1 Temmuz 2009 tarihinden sonraki işletme birleşmeleri için geçerli olacaktır. Bu standardın erken uygulamasına izin verilmiş, ancak 30 Haziran 2007 tarihinden önceki mali dönemler için uygulanmasına izin verilmemiştir.¹³¹

Yeniden düzenlenen UFRS 3 standardının 30 Haziran 2007 tarihi öncesinde başlayan mali dönemde uygulanmaması ve erken uygulama durumunda da dipnotlarda gerekli açıklamanın yapılması şartıyla izin verilmektedir. UFRS 3'de yapılan değişikliklerin bazıları aşağıda özetlenmiştir;¹³²

Birleşme İle İlgili Maliyetler

Birleşme ile ilgili olarak yüklenilen maliyetler döneme ait maliyetlerdir. Buna göre birleşme ile ilgili tüm maliyetler (birleşme için oluşturulmuş olan departmanın devamlılığını sağlamak için yapılan masrafları da içeren genel yönetim giderleri, komisyon, danışmanlık, avukatlık, muhasebe, değerlendirme ve diğer profesyonel veya danışmanlık ücretleri gibi maliyetler) uygun olan UFRS standardı uyarınca dönem gideri olarak muhasebeleştirilecektir. Hisse senedi ihracı ile ilişkilendirilen maliyetler ise UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm standardına göre muhasebeleştirilecektir.

¹³¹ Deloitte, UFRS Cep Kitapçığı, 2008, s.35, www.denetim.net, (20.12.2008).

¹³² Deloitte, "IASB, UFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve UMS 27 Konsolide ve Bireysel Mali Tablolar Standartlarını Yeniden Düzenlendi", Denetimnet Bültenleri, Bülten No: 2008/3, s.2, www.denetim.net (20.12.2008).

Şerefiye

Şerefiye aşağıdakiler arasındaki fark olarak hesaplanır:¹³³

- Bu üç değer toplamı (a) ödenen bedelin birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri, (b) kontrol gücü olmayan payların tutarı ile (c) aşamalı olarak gerçekleştirilen işletme birleşmelerinde, satın alan işletmenin satın alınan işletmede önceden elinde tuttuğu özkaynak paylarının birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri ve,

- Satın alınan işletmenin tanımlanabilir varlıkları ile üstlenilen yükümlülüklerin netleştirilmiş birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri (UFRS 3'e uygun olarak) muhasebeleştirilir.

Kontrol Gücü Olmayan Hisseler (Azınlık Payları)

UFRS 3 (r2008) standardı, işlem bazında, satın alınan işletmedeki kontrol gücü olmayan hisselerin ya gerçeğe uygun değeri ya da satın alınan işletmenin tanımlanabilir net varlıkların kontrol gücü olmayan hisseler oranından ölçülmesine dair açık bir seçenek sunmaktadır. İkinci seçenek, yürürlükteki UFRS 3 düzenlenmesinde yer alan ölçüm yöntemiyle aynıdır. Kontrol gücü olmayan hisselerin gerçeğe uygun değerini ölçmek için; edinen işletme tarafından elde tutulmayan hisse senetlerinin piyasa fiyatlarına göre satın alım tarihindeki gerçeğe uygun değeri baz alınabilir. Hisse senetlerinin borsaya kayıtlı olmamasından dolayı bir piyasa fiyatının olmaması durumunda edinen işletme kontrol gücü olmayan hisselerin gerçeğe uygun değerini başka değerlendirme yöntemleri kullanarak ölçmelidir.

Koşullu Bedel

UFRS 3 (r2008) uyarınca, birleşme bedelinin birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerden ölçülmesi gerekmektedir. Ödenecek her koşula bağlı bedelin gerçeğe uygun değeri de bu tutara dahildir. UFRS 3 (r2008), yapılan bu ölçümün değiştirilmesine ancak birleşme tarihinde gerçekleşen durum ve olaylar hakkındaki ilave bilgilerin var olması sonucu olarak izin vermektedir. Diğer tüm değişiklikler kâr/zarar içinde muhasebeleştirilir

¹³³ Deloitte, UFRS Cep Kitapçığı, a.g.e., s.36.

(örneğin; satın alınan işletmenin hedeflenen kârı karşılaması, belirli bir hisse fiyatına ulaşması, veya araştırma ve geliştirme projesinde bir dönüm noktasına ulaşması gibi satın alma sonrası meydana gelen değişiklikler).¹³⁴

¹³⁴ Deloitte, "IASB, UFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve UMS 27 Konsolide ve Bireysel Mali Tablolar Standartlarını Yeniden Düzenlendi", Denetimnet Bültenleri, Bülten No: 2008/3, s.3-4, www.denetim.net (20.12.2008).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 NO'LU TFRS'YE GÖRE İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN MUHABESELEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMA

TFRS 3'e göre işletme birleşmelerinde amaç işletme birleşmesi gerçekleştiren bir teşebbüs veya işletmenin satın alma yöntemi uygulayarak mali tablolara yansıtılmasını vurgulamaktır. Bu kapsamda edinen (devralan), edinme (birleşme) tarihinde edinilenin (devralanan) tanımlanabilir varlıklarını, yükümlülüklerini ve koşullu yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerleri üzerinden muhasebeleştirir ve aynı zamanda sonraki dönemlerde amortisman yöntemiyle itfa edilmek yerine, değer düşüklüğüne tabi tutulan şerefiye de finansal tablolara yansıtılır.

TFRS 3'e göre işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satın alma yöntemi uygulanır. Satın alma yöntemi, birleşme işleminde edinen olarak tanımlanan birleşen işletmenin bakış açısını yansıtmaktadır. Edinen taraf karşı tarafın net varlıklarını satın alır. Edinen işletme edinilen işletme tarafından daha önce muhasebeleştirilmiş olanlar da dahil edilmek üzere elde edilen varlık, üstlenilen yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerini muhasebeleştirir.

Satın alma yönteminin uygulanması aşağıdaki adımları içerir:

- (i) İktisap edenin belirlenmesi,
- (ii) Elde etme maliyetinin belirlenmesi,
- (iii) İktisap tarihi itibarıyla iktisap maliyetinin, iktisap edilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçlarına dağıtılması.

Bu bölümde, 3 no'lu TFRS'ye göre işletme birleşmelerinin uygulanmasına yönelik olarak üç farklı durum ele alınmıştır. İlk durum, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinin birleşme maliyetine eşit olmasıdır. Bu durumda şerefiye (birleşme zararı) olmadığı gibi birleşme kârı da yoktur. İkinci durum birleşme maliyetinin elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden büyük olmasıdır. Söz konusu durumda şerefiye (birleşme zararı) ortaya çıkmaktadır. Şerefiye konsolide bilançoda, maddi olmayan duran varlık kalemi olarak yer alır. Üçüncü durum ise, birleşme

maliyetinin elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden küçük olmasıdır. Söz konusu durumda birleşme kârı ortaya çıkmaktadır. TFRS 3 uyarınca ele geçirilen özkaynakların değeri ile iktisap maliyeti arasındaki pozitif fark doğrudan kâr zarar hesabına alınır. İncelenen durumlarda, iktisap edenin, iktisap işlemini muhasebeleştirdiği yevmiye kaydı, iktisap sonrası bilançosu, eliminasyon kayıtları ve konsolide bilanço ayrıca gösterilmiştir.

3.1. ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNİN BİRLEŞME MALİYETİNE EŞİT OLMASI

Simge ve Teka İşletmelerinin birleşme öncesi bilançoları ve gerçeğe uygun değerleri aşağıdaki gibidir¹³⁵:

	Simge İşletmesi		Teka İşletmesi	
	Deft. Değ.	G.U.D	Deft. Değ.	G.U.D
Dönen Varlıklar	105.000	110.000	70.000	80.000
Kasa	25.000	25.000	10.000	10.000
Alıcılar	30.000	30.000	20.000	15.000
Stoklar	50.000	55.000	40.000	55.000
Duran Varlıklar	60.000	180.000	70.000	170.000
Arsa ve Arazi	10.000	60.000	20.000	70.000
Tesis Makine ve Cihazlar	50.000	120.000	50.000	100.000
Aktif Toplam	165.000	290.000	140.000	250.000
K.V. Yab. Kaynaklar	70.000	75.000	50.000	70.000
Satıcılar	10.000	10.000	8.000	20.000
Borç Senetleri	40.000	40.000	30.000	30.000
Diğer Borçlar	20.000	25.000	12.000	20.000
U.V. Yab. Kaynaklar	-	-	-	-
Özkaynaklar	95.000	215.000	90.000	180.000
Sermaye	75.000	-	50.000	-
Yedek Akçeler	20.000	215.000	40.000	180.000
Pasif Toplamı	165.000	290.000	140.000	250.000

¹³⁵ Ö. ARIKAN, a.g.m, s.63-85'den yararlanarak geliştirilmiştir.

Simge işletmesi, Teka işletmesinin %90'ını satın almak için nominal değeri 3 TL olan 29.000 adet hisse senedi ihraç etmiştir. Hisse senedinin piyasa değeri 5 TL'dir. Simge işletmesinin birleşmeye ilişkin doğrudan gideri; Teka işletmesinin varlık ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini belirleyen bilirkişiye ödenen 17.000 TL'den oluşmaktadır.

- **Elde Edenin Belirlenmesi:** Elde eden taraf diğer tarafın kontrolünü ele geçirmiş olan taraf olduğuna göre, bu birleşme işleminde Teka işletmesinin %90'ını ele geçiren Simge işletmesi elde eden taraftır.

- **Elde Etme Maliyetinin Belirlenmesi (Birleşme Maliyeti):** Bu durumda maliyet, elde eden tarafından ihraç edilen hisse senetlerinin piyasa değeri ile doğrudan birleşme işlemi için katlanılan toplamıdır. Yani;

İhraç Edilen Hisse Snt. Piyasa Değeri (29.000 ad. x 5TL)	145.000
Bilirkişi Ücreti	+ 17.000
Elde Etme Maliyeti	<u>162.000</u>

Simge işletmesi bu elde etme işlemini aşağıdaki gibi muhasebeleştirecektir:

BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)	162.000	
KASA		17.000
SERMAYE		87.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		58.000

Simge işletmesi, Teka işletmesinin %90'ını satın aldığından, yapılan yatırım, bağlı ortaklık olarak sınıflandırılmalıdır. Görüldüğü gibi, Simge işletmesi bağlı ortaklıklar hesabını elde etme maliyeti olan 162.000 TL tutarında borçlandırmıştır. Simge işletmesi bilirkişi ücreti için 17.000 TL ödemiştir. Bu tutar kasa hesabında muhasebeleştirilmiştir. Teka işletmesinin %90'ını için nominal değeri 3 TL olan 29.000 adet hisse senedi ihraç eden Simge işletmesi 87.000 TL'lik (29.000 x 3 = 87.000) tutarı sermaye hesabında muhasebeleştirmiştir. Hisse senedinin piyasa değeri ile nominal değeri arasındaki fark 2 TL'dir. (5-3 = 2) Simge işletmesi 29.000

adet hisse senedi ihraç ettiğinden dolayı hisse senedi ihraç primleri 58.000 TL olarak hesaplanmıştır (29.000 x 2 = 58.000).

Bu işlemten sonra Simge işletmesinin bilançosu şöyle olmaktadır:

Dönen Varlıklar	88.000
Kasa (25.000-17.000)	8.000
Alıcılar	30.000
Stoklar	50.000
Duran Varlıklar	222.000
Bağlı Ortaklıklar	162.000
Arsa ve Arazi	10.000
Tesis Makine ve Cihazlar	50.000
Aktif Toplam	310.000
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	70.000
Satıcılar	10.000
Borç Senetleri	40.000
Diğer Borçlar	20.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
Özkaynaklar	240.000
Sermaye (75.000 + 87.000)	162.000
Hisse Senedi İhraç Primi	58.000
Yedek Akçeler	20.000
Pasif Toplamı	310.000

Konsolide bilanço hazırlanırken, Simge işletmesinin bilanço kalemleri defter değeri üzerinden işlem görecektir. Teka işletmesinin bilanço kalemleri ise gerçeğe uygun değerleri üzerinden işlem görecektir.

Birleşmenin kâr veya zararını tespit etmek için, öncelikle Teka işletmesinin net varlıklarının gerçeğe uygun değerini tespit etmek gerekir.

	<u>Gerçeğe Uygun Değeri</u>
Dönen varlıklar	80.000
Duran varlıklar	170.000
Kısa vadeli yab. kaynak	(70.000)
Uzun vadeli yab. kaynak	--
Net varlıkların gerçeğe uygun değ.	<u>180.000</u>

Simge işletmesi, Teka işletmesinin %90'ını iktisap ettiğinden dolayı, net varlıkların gerçeğe uygun değerinin %10'luk kısmı azınlık payıdır. Elde etmenin net gerçeğe uygun değerine ise, net varlıkların gerçeğe uygun değerinden azınlık payı tutarı çıkarılarak ulaşılır. (180.000-18.000=162.000)

Teka işletmesinin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri yukarıda hesaplanmıştır. İşletme birleşmesi kâr veya zararını (şerefiyesini) tespit etmek için bu tutarla, işletme birleşmesi maliyetinin karşılaştırılması ve farkının alınması gerekmektedir. Örneğimizde birleşme maliyeti 162.000TL ve net varlıkların gerçeğe uygun değeri de 162.000TL olarak hesaplanmıştır; yani bu birleşme işleminde şerefiye olmadığı gibi birleşme kârı da yoktur.

Buna göre Simge işletmesinin birleşme işlemi nedeniyle kâr veya zararına bakacak olursak:

Net Varlıkların Gerçeğe Uygun Değeri (250.000-70.000)	180.000
Azınlık Payı (180.000 x %10)	<u>18.000</u>
Elde Etmenin Net Gerçeğe Uygun Değeri	162.000
Elde Etme Maliyeti (29.000 x 5 + 17.000)	<u>162.000</u>
Elde Etme Kârı veya Zararı	<u>-</u>

Yani bu birleşme işleminde şerefiye olmadığı gibi birleşme kazancı da yoktur.

İktisap tarihi itibariyle, iktisap maliyetinin, iktisap edilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçlarına dağıtılması: iktisap edilen şirketin varlık ve borçları, mali tablolara gerçeğe uygun değerleri üzerinden alınır. Bu yüzden iktisap maliyetinin tanımlanabilir varlık ve borçlara, bunların gerçeğe uygun değerleri esas alınarak dağıtılması gerekmektedir.

Teka işletmesinin Net Varlıklarının Gerçeğe Uygun Değeri (-) Teka İşletmesinin Net Varlıklarının Defter Değeri = Gerçeğe Uygun Değer Defter Değeri Farkı 180.000-90.000 = 90.000			
	Gerçeğe Uygun Değer (TL)	Defter Değeri (TL)	Gerçeğe Uygun Defter Değer Farkının Dağılımı (TL)
Varlıklar			
Kasa	10.000	10.000	0
Alacaklar	15.000	20.000	(5.000)
Stoklar	55.000	40.000	15.000
Arsa ve Arazi	70.000	20.000	50.000
Makine ve Teçhizat	100.000	50.000	50.000
Yükümlülükler			
Satıcılar	20.000	8.000	(12.000)
Borç Senetleri	30.000	30.000	0
Diğer Borçlar	20.000	12.000	(8.000)
Tanımlanabilir Varlık ve Borçlara Dağıtılan Maliyet (-) Defter Değeri Farkı			90.000

Yukarıda görüldüğü gibi aktif kalemlerdeki artışlar fark sütununa negatif olarak, azalışlar ise pozitif olarak yansıtılmaktadır. Pasif kalemler için ise bunun tersi söz konusudur. Toplam kısmında belirtilen 90.000 TL tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerle dağıtılacak olan gerçeğe uygun değer ile defter değeri arasındaki farktır.

Bu dağıtım uyarınca Simge işletmesi konsolide mali tablolarının hazırlanması için, konsolidasyon çalışma kağıtlarında Teka işletmesinin özsermaye hesapları ile bağlı ortaklıklar hesabının elimine edilmesi, Teka işletmesinin varlık ve yükümlülüklerin konsolide mali tablolara alınması amacıyla aşağıdaki kaydı yapacaktır.

SERMAYE (Teka)	50.000	
YEDEKLER (Teka)	40.000	
STOKLAR	15.000	
ARSA VE ARAZİLER	50.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	50.000	
ALACAKLAR		5.000
SATICILAR		12.000
DİĞER BORÇLAR		8.000
BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)		162.000
AZINLIK PAYLARI (%10)		18.000

Bu işlemlerden sonra Simge işletmesinin birleşme sonrası konsolide edilmiş bilançosu şöyle elde edilmektedir:

	Simge İşletmesi	Teka İşletmesi	Teka G.U.D	Düzeltilme İşlemleri	Konsolide Bilanço
Dönen Varlıklar	88.000	70.000	80.000		168.000
Kasa	8.000	10.000	10.000		18.000
Alıcılar	30.000	20.000	15.000		45.000
Stoklar	50.000	40.000	55.000		105.000
Duran Varlıklar	222.000	70.000	170.000		230.000
Bağlı Ortaklıklar	162.000	-	-	-162.000	-
Arsa ve Arazi	10.000	20.000	70.000		80.000
Tesis Mak. ve Cihaz.	50.000	50.000	100.000		150.000
Aktif Toplam	310.000	140.000	250.000		398.000
K.V. Yab. Kaynaklar	70.000	50.000	70.000		140.000
Satıcılar	10.000	8.000	20.000		30.000
Borç Senetleri	40.000	30.000	30.000		70.000
Diğer Borçlar	20.000	12.000	20.000		40.000
U.V. Yab. Kaynaklar	-	-	-		

Özkaynaklar	240.000	90.000	180.000		258.000
Sermaye	162.000	50.000	-		162.000
His. Sen. İhr. Prim.	58.000	-	-		58.000
Yedek Akçeler	20.000	40.000	180.000		20.000
Azınlık Payları	-	-	-		18.000
Pasif Toplamı	310.000	140.000	250.000		398.000

Görüldüğü gibi, konsolide bilanço hazırlanırken, Simge işletmesinin bilanço kalemleri defter değeri üzerinden, Teka işletmesinin bilanço kalemleri ise gerçeğe uygun değeri üzerinden işlem görmüştür.

3.2. BİRLEŞME MALİYETİNİN ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNDEN BÜYÜK OLMASI (ŞEREFİYE OLMASI HALİ)

Aynı örnekte elde etme maliyetinin 162.000TL yerine 170.000TL olduğunu ve aradaki farkın ise bilirkişiye ödenen ücretten kaynaklandığını varsayalım. Bu durumda maliyetin oluşumu şöyle olmaktadır:

İhraç Edilen Hisse Snt. Piyasa Değeri (29.000 ad. x 5TL)	145.000
Bilirkişi Ücreti	+ 25.000
Elde Etme Maliyeti	<u>170.000</u>

Simge işletmesi bu elde etme işlemini aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir (Bilirkişi ücretinin yarısı nakit ödenmiş kalanı için borçlanılmıştır)

BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)	170.000	
KASA		12.500
DİĞER TİCARİ BORÇLAR		12.500
SERMAYE		87.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		58.000

Görüldüğü gibi Simge işletmesi elde etme maliyeti olan 170.000 TL'yi bağlı ortaklıklar hesabında muhasebeleştirmiştir. Bilirkişi ücretini ise yarısı peşin ödenmiş, kalanı için borçlanılmıştır. Dolayısıyla kasa hesabı ve diğer ticari borçlar hesabı alacaklandırılmıştır. Simge işletmesi nominal değeri 3TL olan hisse senetlerinden 29.000 adet ihraç etmiştir. Görüldüğü gibi 87.000 TL ($29.000 \times 3 = 87.000$) sermaye hesabı alacaklandırılarak muhasebeleştirilmiştir. Hisse senedinin piyasa değeri ile nominal değeri arasındaki fark 2TL'dir ($5 - 3 = 2$). Simge işletmesi 29.000 adet hisse senedi ihraç ettiğine göre hisse senedi ihraç primleri 58.000 TL olarak muhasebeleştirilir.

Bu işlemten sonra Simge işletmesinin bilançosu şöyle olmaktadır:

Dönen Varlıklar	92.500
Kasa (25.000-12.500)	12.500
Alacaklar	30.000
Stoklar	50.000
Duran Varlıklar	230.000
Bağlı Ortaklıklar	170.000
Arsa ve Arazi	10.000
Tesis Makine ve Cihazlar	50.000
Aktif Toplam	322.500
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	82.500
Satıcılar	10.000
Borç Senetleri	40.000
Diğer Borçlar (20.000 + 12.500)	32.500
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
Özkaynaklar	240.000
Sermaye (75.000 + 87.000)	162.000
Hisse Senedi İhraç Primi	58.000
Yedek Akçeler	20.000
Pasif Toplamı	322.500

Görüldüğü gibi Simge işletmesinin kasa hesabı 12.500 TL'ye düşmüştür. Bunun nedeni bilirkişiye ödenen ücretin yarısının peşin ödenmiş olmasıdır. Simge işletmesi açısından 170.000 TL'lik elde etme maliyeti ortaya çıkmıştır. Bu durumda satın alma sonrası Simge işletmesinin bilançosunda bağlı ortaklıklar hesabında 170.000 TL'lik tutar kaydedilmiştir. Diğer borçlar hesabı incelendiğinde ise bilirkişi ücretinin yarısının borçlanılmasından kaynaklanan 12.500 TL'lik artış görülmektedir. Özkaynaklar hesabı görüldüğü gibi 87.000 TL'lik artışla 162.000 TL'ye ulaşmıştır. Simge işletmesinin satın alma sonrası bilançosunda, hisse senedi ihraç primlerinin 58.000 TL olarak kaydettiği görülmektedir.

Buna göre Simge işletmesinin birleşme işlemi nedeniyle kâr veya zararı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır:

Net Varlıkların Gerçeğe Uygun Değeri (250.000-70.000)	180.000
Azınlık Payı (180.000 x %10)	18.000
Elde Etmenin Net Gerçeğe Uygun Değeri	162.000
Elde Etme Maliyeti (29.000 x 5 + 25.000)	170.000
Şerefiye (Elde Etme Zararı)	8.000

Görüldüğü gibi bu birleşme işleminde 8.000 TL'lik şerefiye ortaya çıkmaktadır.

Simge işletmesi, konsolide mali tabloların hazırlanması amacıyla konsolidasyon çalışma kağıtlarında aşağıdaki kaydı yapacaktır;

SERMAYE (Teka)	50.000	
YEDEKLER (Teka)	40.000	
STOKLAR	15.000	
ARSA VE ARAZİLER	50.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	50.000	
ŞEREFİYE	8.000	
	ALACAKLAR	5.000
	SATICILAR	12.000
	DİĞER BORÇLAR	8.000
	BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)	170.000
	AZINLIK PAYLARI (%10)	18.000

Birleşme maliyeti 170.000, elde etmenin net gerçeğe uygun değeri 162.000TL olduğundan aradaki fark şerefiye olarak konsolidasyon çalışma kağıtlarında gösterilmiştir. Bu kaydın ardından düzenlenecek konsolide mali tabloda da maddi olmayan duran varlık kalemi olarak şerefiye yer alacaktır.

Bu işlemlerden sonra Simge işletmesinin birleşme sonrası konsolide edilmiş bilançosu şöyle elde edilmektedir:

	Simge İşletmesi	Teka İşletmesi	Teka G.U.D	Düzeltilme İşlemleri	Konsolide Bilanço
Dönen Varlıklar	92.500	70.000	80.000		172.500
Kasa	12.500	10.000	10.000		22.500
Alıcılar	30.000	20.000	15.000		45.000
Stoklar	50.000	40.000	55.000		105.000
Duran Varlıklar	230.000	70.000	170.000		238.000
Bağlı Ortaklıklar	170.000	-	-	-170.000	-
Arsa ve Arazi	10.000	20.000	70.000		80.000
Tesis Mak. Ve Cihaz.	50.000	50.000	100.000		150.000
Şerefiye	-	-	-		8.000
Aktif Toplam	322.500	140.000	250.000		410.500
K.V. Yab. Kaynaklar	82.500	50.000	70.000		152.500
Satıcılar	10.000	8.000	20.000		30.000
Borç Senetleri	40.000	30.000	30.000		70.000
Diğer Borçlar	32.500	12.000	20.000		52.500
U.V. Yab. Kaynaklar	-	-	-		-
Özkaynaklar	240.000	90.000	180.000		258.000
Sermaye	162.000	50.000	-		162.000
His. Sen. İhr. Prim.	58.000	-	-		58.000
Yedek Akçeler	20.000	40.000	180.000		20.000
Azınlık Payları	-	-	-		18.000
Pasif Toplamı	322.500	140.000	250.000		410.500

Görüldüğü gibi konsolide bilanço hazırlanırken, Simge işletmesinin bilanço kalemleri defter değeri üzerinden, Teka işletmesinin bilanço kalemleri ise gerçeğe uygun değeri üzerinden işlem görmüştür. 8.000 TL olarak hesaplanan şerefiye tutarı varlık kalemleri arasında gösterilmiştir.

3.3. BİRLEŞME MALİYETİNİN ELDE EDİLEN NET VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞERİNDEN KÜÇÜK OLMASI (BİRLEŞME KÂRI OLMASI HALİ)

Aynı örnekte bilirkişi ücretinin 15.000TL olduğunu varsayalım. Bu durumda elde etme maliyeti şu şekilde hesaplanır:

İhraç Edilen Hisse Snt. Piyasa Değeri (29.000 ad. x 5TL)	145.000
Bilirkişi Ücreti	+ 15.000
Elde Etme Maliyeti	160.000

Simge işletmesi bu elde etme işlemini aşağıdaki gibi muhasebeleştirecektir:

BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)	160.000	
KASA		15.000
SERMAYE		87.000
HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		58.000

Simge işletmesi elde etme maliyeti olan 160.000 TL'yi bağlı ortaklıklar hesabında muhasebeleştirmiştir. Görüldüğü gibi bilirkişi ücreti olan 15.000 TL peşin ödenmiştir. Nominal değeri 3 TL olan hisse senetlerinden 29.000 adet ihraç ettiğinden dolayı, sermaye hesabının tutarı 87.000 TL'dir. Hisse senedi ihraç primleri hesabı ise 58.000 TL tutarında alacaklandırılmıştır.

Bu işlemden sonra Simge işletmesinin bilançosu şöyle olmaktadır:

Dönen Varlıklar	90.000
Kasa (25.000-15.000)	10.000
Alıcılar	30.000
Stoklar	50.000
Duran Varlıklar	220.000
Bağlı Ortaklıklar	160.000
Arsa ve Arazi	10.000
Tesis Makine ve Cihazlar	50.000
Aktif Toplam	310.000
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	70.000
Satıcılar	10.000
Borç Senetleri	40.000
Diğer Borçlar	20.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
Özkaynaklar	240.000
Sermaye (75.000 + 87.000)	162.000
Hisse Senedi İhraç Primi	58.000
Yedek Akçeler	20.000
Pasif Toplamı	310.000

Simge işletmesinin bilançosunda görüldüğü gibi kasa hesabı bilirkişi ücretinin peşin ödenmesinden dolayı 15.000 TL tutarında azalarak 10.000 TL'ye düşmüştür. Bağlı ortaklıklar hesabı ise satın alma işlemi sonrası 160.000 TL olarak kaydedilmiştir. Sermaye hesabı ise 75.000 TL iken nominal değeri 3TL olan 29.000 adet hisse senedi ihraç edilmesi sonucu 87.000 TL tutarında artarak 162.000 TL'ye ulaşmıştır. Hisse senedi ihraç primleri hesabının ise 58.000 TL olarak kaydedildiği görülmektedir.

Buna göre Simge işletmesinin birleşme işlemi nedeniyle kâr veya zararına bakacak olursak:

Net Varlıkların Gerçeğe Uygun Değeri (250.000-70.000)	180.000
Azınlık Payı (180.000 x %10)	18.000
Elde Etmenin Net Gerçeğe Uygun Değeri	162.000
Elde Etme Maliyeti (29.000 x 5 + 15.000)	160.000
Birleşme Kârı (Elde Etme Kazancı)	2.000

Görüldüğü gibi bu birleşme işleminde 2000 TL'lik birleşme kârı ortaya çıkmaktadır.

Simge işletmesi, 3 nolu TFRS uyarınca konsolide mali tabloların hazırlanması amacıyla konsolidasyon çalışma kağıtlarında aşağıdaki kaydı yapacaktır:

SERMAYE (Teka)	50.000	
YEDEKLER (Teka)	40.000	
STOKLAR	15.000	
ARSA VE ARAZİLER	50.000	
MAKİNE VE TEÇHİZATLAR	50.000	
ALACAKLAR		5.000
SATICILAR		12.000
DİĞER BORÇLAR		8.000
BAĞLI ORTAKLIKLAR (Teka)		160.000
DİĞ. FAAL. GEL. ve KÂR.		2.000
AZINLIK PAYLARI (%10)		18.000

Birleşme maliyeti < elde edilen özkaynakların gerçeğe uygun değeri ise birleşme kârı vardır ve bu tutar gelir tablosuna yansıtılır. 3 numaralı standart uyarınca ele geçirilen özkaynakların değeri ile iktisap maliyeti arasındaki pozitif fark doğrudan kâr zarar hesabına alınır.

Bu işlemlerden sonra Simge işletmesinin birleşme sonrası konsolide edilmiş bilançosu şöyle elde edilmektedir:

	Simge İşletmesi	Teka İşletmesi	Teka G.U.D	Düzeltilme İşlemleri	Konsolide Bilanço
Dönen Varlıklar	90.000	70.000	80.000		170.000
Kasa	10.000	10.000	10.000		20.000
Alıcılar	30.000	20.000	15.000		45.000
Stoklar	50.000	40.000	55.000		105.000
Duran Varlıklar	220.000	70.000	170.000		230.000
Bağlı Ortaklıklar	160.000	-	-	-160.000	-
Arsa ve Arazi	10.000	20.000	70.000		80.000
Tesis Mak. ve Cihaz.	50.000	50.000	100.000		150.000
Aktif Toplam	310.000	140.000	250.000		400.000
K.V. Yab. Kaynaklar	70.000	50.000	70.000		140.000
Satıcılar	10.000	8.000	20.000		30.000
Borç Senetleri	40.000	30.000	30.000		70.000
Diğer Borçlar	20.000	12.000	20.000		40.000
U.V. Yab. Kaynaklar	-	-	-		-
Özkaynaklar	240.000	90.000	180.000		260.000
Sermaye	162.000	50.000	-		162.000
His. Sen. İhr. Prim.	58.000	-	-		58.000
Yedek Akçeler	20.000	40.000	180.000		20.000
Birleşme Kârı	-	-	-		2.000
Azınlık Payları	-	-	-		18.000
Pasif Toplamı	310.000	140.000	250.000		400.000

Görüldüğü gibi konsolide bilanço hazırlanırken Simge işletmesinin bilanço kalemleri defter değeri üzerinden, Teka işletmesinin bilanço kalemleri gerçeğe uygun değeri üzerinden işlem görür. Konsolide bilançoda, 2.000 TL olarak hesaplanan birleşme kârı da gösterilmektedir. Görüldüğü gibi azınlık payları da 18.000 TL olarak kaydedilmiştir ($180.000 \times \%10 = 18.000$).

SONUÇ

Büyüyen ekonomi ve artan nüfus karşısında talebi karşılamada yetersiz kalmaları, işletmelerin büyümesini ve faaliyet alanlarını genişletmesini zorunlu kılmıştır. Bu amaçla işletmeler, yeni ortaklıklar kurmakta, bir diğer işletmeyi satın almakta veya başka işletmelerle birleşmektedirler.

İşletmeleri birleşmeye iten pek çok neden vardır. Bunların başlıcaları; finansman kolaylığı, vergi avantajı, rekabetin azaltılması, ölçek ekonomilerinden yararlanma, faaliyeti çeşitlendirme, yetenekli yönetime sahip olma vb. olarak sıralanabilir. Birleşmelerin çoğu, toplum çıkarları dikkate alındığında verimliliğin ve kârlılığın arttırılması bakımından istenen bir durumdur. Ancak, rekabeti azaltıcı birleşmeler toplum çıkarlarını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de şirket birleşmeleri Rekabet Kurulu'nun iznine bağlanmıştır.

İşletme birleşmeleri iki şekilde gerçekleşebilir. İki veya daha fazla şirketin aktif ve pasiflerini birleştirerek yeni bir şirket kurmaları halinde tam birleşmeden söz edilir. Bu durumda birleşen işletmelerin hukuki varlıkları sona erer, yeni bir ticaret unvanı ve hukuki yapı altında faaliyet gösterirler. Diğer birleşme biçimi olan bir veya birkaç şirketin, başka bir şirkete bütün aktif ve pasifiyle devredilmesi halinde ise, katılma veya devir söz konusudur. Bu durumda katılan şirketlerin hukuki varlıkları ortadan kalkar ve devralan şirket, katılan şirketleri kendi hukuki yapısı altında toplar.

Birleşme ve onun özel şekli olan devir işlemleri ticaret hukukunda ve vergi hukukunda özel bir yer tutmaktadır. Devir şeklinde birleşmelerde Kurumlar Vergisi bakımından önemli avantajlar sağlandığından şirketler daha çok bu şekilde birleşmeleri tercih etmektedirler. Türk mevzuatında, birleşme ve devir işlemlerinin hukuki boyutu Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir.

İşletme birleşmelerinin vergi boyutu ise özellikle Kurumlar Vergisi Kanunu'nda (KVK) yer almaktadır. KVK birleşme ve devir kavramlarına farklı fonksiyonlar yükleyerek ayrı maddelerde hükme bağlamıştır. Kanun, birleşmeyi tasfiye hükmünde sayarak birleşme nedeniyle oluşan “birleşme kârını” vergiye tabi tutmuştur. Ancak KVK'nun 19. ve 20. maddesindeki şartlara uyularak yapılan devir halinde birleşmelerden doğan kârların hesaplanmayacağı ve vergilendirilmeyeceği belirtilmiştir.

İşletme birleşmeleri hakkında, Gelir Vergisi Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu'nda da hükümler bulunmaktadır. İşletme birleşmelerinin kanuni alt yapısı yanında, muhasebe alt yapısının da oluşturulması zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda küreselleşmenin sonucu olarak, uluslararası işletmeler oluşmakta ve bu işletmelerin birden fazla ülkenin kanunlarına tabi olmaları, çıkar gruplarının muhasebe bilgilerine olan ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Bu durum, Uluslararası Muhasebe Standartları'na uyum sağlama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) 1993 yılında, Uluslararası Muhasebe Standardı 22 (IAS 22) “İşletme Birleşmeleri” başlıklı standardı yayınlamış ve yürürlüğe koymuştur. Bu standarda göre işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde çıkarların birleştirilmesi yöntemi ile satın alma yöntemi olmak üzere iki yöntem kabul edilmişti.

IASB, Mart 2004'te IFRS 3 adında, IAS 22'nin yerine geçmek üzere yeni bir standart yayınlamıştır. IASB'nin çıkarmış olduğu bu standartta bir takım yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başlıcaları, çıkarların birleştirilmesi yönteminin, şerefiye amortisman uygulanmasının, negatif şerefiye kaydının ve iktisap maliyetinin dağıtılmasında temel yöntemin kaldırılmasıdır.

Türkiye' de uluslararası standartlara uyum yönünde önemli adımlar atmıştır. Bunlardan en önemlisi TMSK'nın kurulmasıdır. Uluslararası

muhasebe standartlarına uyumlu standartlar yayınlanmaktadır. Bu kapsamda, yayınlanan standartlardan konumuzla ilgili olan TFRS 3 “İşletme Birleşmeleri” birebir IFRS 3’ün Türkçeye çevrilmiş halidir. Ocak 2008’de IFRS 3 revize edilmiştir. Standardın revize hali TFRS 3’e de yansıtılmıştır. IFRS 3 (r 2008), Temmuz 2009’da yürürlüğe girecektir.

TFRS 3, işletme birleşmelerine ilişkin işlemlerin satın alma yöntemi uygulanarak finansal tablolara yansıtılmasını düzenlemektedir. TFRS 3’e göre işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satın alma yöntemi uygulanır. Satın alma yönteminin uygulanması şu adımları içerir: (i) İktisap edenin belirlenmesi, (ii) Elde etme maliyetinin belirlenmesi, (iii) İktisap tarihi itibarıyla iktisap maliyetinin, iktisap edilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçlara dağıtılması.

TFRS 3 tüm işletme birleşmelerinin satın alma yöntemi uygulanarak muhasebeleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Satın alma “iktisap” ya da “ters iktisap” şeklinde gerçekleşebilir. İşletme birleşmelerinin büyük bir çoğunluğunda, hisse senetlerini ihraç eden iktisap eden taraftır. Bu işletme ihraç ettiği hisse senetlerinin karşılığında diğer işletmenin kontrolünü ele geçirir. Bu tür işletme birleşmeleri, “iktisap” olarak adlandırılır. Standart, satın alma türü birleşme kapsamında bir de “tersine satın alma” (ters iktisap) adını verdiği birleşmeyi de tanımlamaktadır. Hisse senedi çıkarılarak yapılan ödemelerde, çıkartılan bu hisse senetleri nedeniyle, nadiren de olsa birleşilen işletmenin kontrolü satın alınmak istenen işletmeye geçebilir. Söz konusu standartta, birleşme sırasında oluşan şerhliyenin amortismanına tabi tutulmayacağı ancak en az yılda bir kez değer düşüklüğü testinden geçeceği, birleşme sırasında ele geçirilen özkaynakların gerçeğe uygun değerlerinin iktisap maliyetini aşan kısmının gelir olarak muhasebeleştirileceği belirtilmektedir. Ayrıca TFRS 3’e göre iktisap maliyetinin dağıtılmasında yalnızca alternatif yöntemine izin verilmektedir. Alternatif yöntemine göre; finansal tablolara alınan tanımlanabilir varlık ve borçların iktisap tarihindeki gerçeğe uygun değerleri esas alınmaktadır.

İşletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesi esnasında ortaya çıkan bir diğer önemli husus da, şerefiye olması durumu ya da birleşme kârı olması durumudur. Birleşme maliyeti, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden büyükse şerefiye olması durumu söz konusudur. Şerefiye varlık olarak tanınır ve amortismanına tabi tutulmaz. Birleşme maliyeti, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden küçükse birleşme kârı vardır ve gelir tablosuna yansıtılır.

İşletme birleşmelerinin gündeme getirdiği konsolide finansal tabloların düzenlenmesi, diğer önemli bir husustur. Konsolide bilanço hazırlanırken, iktisap eden işletmenin bilanço kalemleri defter değeri üzerinden, iktisap edilen işletmenin bilanço kalemleri ise gerçeğe uygun değer üzerinden işlem görecektir.

Bu çalışma kapsamında, Uluslararası Finansal Raporlama Standardı 3 kapsamında “İşletme Birleşmeleri” incelenmiş ve örnekler verilerek standardın içeriği anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın uygulama kısmında satın alma yönteminin “iktisap” durumuna ilişkin üç farklı durum ele alınmıştır. İlk durum, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinin birleşme maliyetine eşit olmasıdır. Bu durumda şerefiye olmadığı gibi birleşme kârı da yoktur. İkinci durum, birleşme maliyetinin, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden büyük olmasıdır. Söz konusu durumda şerefiye ortaya çıkmaktadır. Şerefiye, konsolide bilançoda, maddi olmayan duran varlık kalemi olarak yer alır. Üçüncü durum ise, birleşme maliyetinin, elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun değerinden küçük olmasıdır. Söz konusu durumda birleşme kârı ortaya çıkmaktadır. Birleşme kârı doğrudan kâr zarar hesabına alınır. İncelenen durumlarda satın alma sonrası, iktisap edenin, iktisap işlemini muhasebeleştirdiği yevmiye kaydı, iktisap sonrası bilançosu, eliminasyon kayıtları ve konsolide bilanço ayrıca gösterilmiştir.

TMSK'nın yayınlamış olduğu bu standarda göre, muhasebe işlemlerinin yapılmasını kolaylaştıracağı söylenebilir. Birleşmenin standartta belirtilen bilgilere göre yapılması uygulamada tekdüzenin sağlanması açısından da büyük yarar sağlayacaktır. Özellikle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda, ticari defterlerin TMS ve TFRS'lere göre tutulacağı belirtilmektedir. Bu durum, işletme birleşmelerinin TFRS'ye göre muhasebeleştirilmesinin önemini daha da arttırmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKAY, Hüseyin; İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1997.
- AKDEMİR, Ali; Temel İşletmecilik Bilgileri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003.
- AKGÜÇ, Öztin; Finansal Yönetim, Birsen Yayınevi, 7.Baskı, İstanbul, 1998.
- AKTEPE, Eyüp; İşletmecilik Bilgileri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- ARIKAN, Özlem; “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Yapılan Son Değişikliklerle İşletme Birleşmelerin Finansal Raporlanması-Rakamsal Örneklerle Eskiyle Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül, 2004.
- ARSLAN, Esmehan; Türk ve ABD Hukukunda Şirket Birleşmeleri, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- ARSOY, Aylin Poroy; “Bağlı Ortaklıkların Bilançolarının Makul Değerle Değerlenmesi ve Şerefiyenin Hesaplanması”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2003.
- ASLAN, Sinan; “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Getirilen Yeni Düzenlemeler: IFRS 1-5”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2004.
- ATAMAN, Ümit; Şirketler Muhasebesi, 4.Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000.
- BAŞARAN, Funda, “Birleşen Sermaye Şirketi Ortaklarının Vergilendirilmesi”, Şirket Birleşmeleri Editörler: SÜMER, Haluk –PERNSTEINER, Helmut; 1.Baskı, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004.
- BAYAZITLI, Ercan – ÇELİK, Orhan - ÜSTÜNDAĞ, Saim; Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006.
- BREALEY, Richard A. –MYERS, Stewart C.; İşletme Finansının Temelleri, (Çevirenler: Ünal Bozkurt, Türkan Arıkan), Literatür Yayıncılık, 1997.
- BUYRUK, Ayşenur; Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından İşletme Birleşmeleri, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- CANOĞLU, Mehmet Ali; Ortaklıklar Muhasebesi, 4.Baskı, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1985.

- CEYLAN, Ali; İşletmelerde Finansal Yönetim, 7.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2001.
- ÇALDAĞ, Yurdakul; Şirketler Muhasebesi, 2.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
- ÇETİN, Ayten; Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Türkiye’de Finansal Tablolar Konsolidasyonunun İncelenmesi, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.
- ÇEVİK, Orhan Nuri; Anonim Şirketler, 3.Baskı, Seçkin Matbaası, Ankara, 1988.
- ÇEVİK, Orhan Nuri; Uygulamada Şirketler Hukuku, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994.
- DELOITTE, UFRS Cep Kitapçığı 2008, www.denetim.net, (20.12.2008).
- DELOITTE, “IASB, UFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve UMS 27 Konsolide ve Bireysel Mali Tablolar Standartlarını Yeniden Düzenlendi”, Denetimnet Bültenleri, Bülten No: 2008/3, www.denetim.net, (2012.2008).
- DEMİR, Volkan –BAHADIR, Oğuzhan; UFRS/TFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon Açıklamalar ve Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.
- DİNÇER, Ömer – FİDAN, Yahya; İşletme Yönetimine Giriş , Beta Basım, 3.Baskı, İstanbul, 1997.
- DİNÇER, Ömer; Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, Beta Yayınevi, 3.Baskı, İstanbul, 1995.
- DİNÇER, Ömer; Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, Beta Yayıncılık, 5.Baskı, İstanbul, 1998.
- DÖNERTAŞ, Süleyman; Şirket Birleşmeleri ve Muhasebe Uygulamalarının Uluslararası Muhasebe Standardı ile Karşılaştırılması ve Değerlendirme, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- EBİÇLİOĞLU, Fatih Kemal; Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Şirket Birleşmeleri ve Türkiye Uygulaması, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.
- ERDOĞAN, Murat; “İşletme Birleşmelerinde Şerefiye”, Analiz Dergisi Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005.

- ERDOĞAN, Necmettin; Şirketler Muhasebesi, Atilla Yayıncılık, Ankara, 1997.
- ERİŞ, Gönen; Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, Mart 2005.
- ERKAN, Gülgün; Şirket Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Bir Uygulama, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003.
- ERSOY, Ayten –BUYRUK, Ayşenur; “İşletme Birleşmelerinin Uluslararası Muhasebe Standardı- (22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı- (IFRS 3)’e Göre İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi-I”, Analiz Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005.
- ERSOY, Ayten - BUYRUK, Ayşenur; “ İşletme Birleşmelerinin Uluslararası Muhasebe Standardı-(22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı- (IFRS)’e Göre İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi-II, Analiz Dergisi, Cilt:6, Sayı:15, Nisan 2006.
- ERTÜRK, Mümin; İşletme Biliminin Temel İlkeleri, 5.Baskı, Beta Basımevi, İstanbul, Kasım 2001.
- ESER, Rüya; “Birleşme ve Ele Geçirmelerde Avrupa Birliği Düzenlemeleri”, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara 1998.www.spk.gov.tr/yayinlar/AraştırmaRaporları/1998-Ruyaeser.pdf, (20.10.2008).
- GENÇOĞLU, Ümit Gücenme; Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007.
- GÖKÇEN, Gürbüz-AKGÜL, A. Başak-ÇAKICI, Cemal, Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.
- GÜCENME, Ümit- POROY, Aylin; “Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı”, Analiz Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005.
- GÜÇLÜ, Faruk; Şirketler Muhasebesi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003.
- GÜNEŞ, İ. Hakkı –AKBIYIK, A. Aslan; İşletmelerde Birleşme ve Tasfiye Uygulamaları, İSMMMO Yayınları, Sayı: 28, İstanbul, 2002.
- HITT, M. Michael- HARRISON, S. Jeffrey- IRELAND, R. Duane, Mergers and Acquisitions, Oxford University Press, 2001.

- İZTO, “Türk Hukukunda Şirket Evlilikleri Prosedürü”, “<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/Web+Servisler/E-Inkubator/Uzman+Kosesi/hukuk/hukuk4.htm>”, (20.10.2008).
- ILDIR, Ali; Şirketler Muhasebesi, Paradigma Kitabevi Nobel Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara, 2004.
- KARAPINAR, Aydın; “Şirket Birleşmeleri ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerlendirilmesi”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ocak 2003.
- KARAYALÇIN, Yaşar; Muhasebe Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1988.
- KİPER, Osman; Uygulamada Ticaret Şirketleri, 3.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- KİSHALI, Yunus; Şirketler Muhasebesi, 3.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- KURUMLAR VERGİSİ KANUNU (5520 Sayılı)
- MAÇ, Mehmet; “Şirketlerde Tam Bölünme Yoluyla Vergisiz Yeniden Yapılanma”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 173, Mayıs 2007.
- OTLU, Fikret; Şirketler Muhasebesi,4.Baskı, Medipres Yayıncılık, Malatya, 2004.
- ÖRTEN, Remzi –KAVAL, Hasan –KARAPINAR, Aydın; Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları, TMS-TFRS, 2.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.
- ÖZDEMİR, Muharrem; İşletme Finansmanı, Sakarya Üniversitesi Matbaası, Sakarya, 1995.
- ÖZEL, Salih; “Şirket Birleşmeleri ve Vergi İlişkisi”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 155, Kasım, 2005.
- SARIKAMIŞ, Cevat; Şirket Birleşmeleri, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 2003.
- SAYAR, Zafer; Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası: Kobi Muhasebe Standartları, Standartları Serisi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008.
- SAYARI, Naz; “IFRS 3R Kapsamında İşletme Birleşmeleri”, Başkent Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

- SOYDAN, Hakkı -. GÜCENME, Ümit, Şirketler Muhasebesi, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Uludağ, 1991.
- SOYDAN, Hakkı; Şirketler Muhasebesi, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994.
- SYLVESTRE, Jeanne – PRESCOTT, Gregor L., “Accounting for Business Combinations”, The Journal of Corporate Accounting and Finance, Wiley Periodicals, September/October 2002.
- ŞİMŞEK, Şerif; İşletme Bilimlerine Giriş, 6.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.
- TOKAT, Yakup; “İşletmelerin Devrinde Vergileme ve KDV’nin Teminatı”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:178, Ekim, 2007.
- TOPUZ, Devrim; Ülkemizde Anonim Şirketlerin Birleşmesi ve Birleşmenin Muhasebeleştirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2005.
- TÜRKER, Masum- YARBAŞI, Engin, “Globalization and Financial Reporting in Turkey”, The Effects of Globalization on Financial Reporting 25-29 May 2005 Conference Proceedings, İstanbul Commerce University Publications no:17, 2006, Editörler: Çiğdem SOLAŞ- Aslı ERİM- Ali A. BİÇER.
- TÜRMOB, “Şirket Birleşmelerinde Vergi Yok” <http://www.turmob.org.tr/basin>, (20.10.2008).
- TÜYSÜZOĞLU, Mümin; MANCOĞLU, Gürman; “ Devir Yoluyla Birleşmede Zararların Mahsubu”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 179, Kasım 2007.
- UFUK, Mehmet Tahir; “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Birleşme”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:194, Şubat 2009 .
- YALKIN, Yüksel KOÇ- DEMİR, Volkan- DEMİR, Lütfiye D., “IFRS and the Development of Financial Reporting Standards in Turkey”, Research in Accounting Regulation, Volume:20, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ceren UZAR
Doğum Yeri : Muğla
Doğum Yılı : 1984
Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1999-2002 : Muğla Anadolu Lisesi
Lisans 2002-2006 : Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İşletme Bölümü
Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2009 - : Öğretim Görevlisi (Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek
Yüksekokulu)